ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ការវាយបកប្រឆាំងនឹងការចោទប្រកាន់របស់ប្រទេសថៃ
ទៅលើអង្គការយូណេស្កូ
និងគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក

បោះពុម្ពដោយ
គណៈកម្មការជាតិកម្ពុជា
ប្រចាំយូណេស្កូ

ភ្នំពេញ
២០១០

Christchurch, N.Z 2007
ក្រៃឆឺច, ណូវែលហ្សេឡង់, ២០០៧

Quebec, Canada 2008
កេបិច, កាណាដា, ២០០៨

Seville, Espagne 2009
សេវីល, អែស្ប៉ាញ, ២០០៩

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ការវាយបកប្រឆាំងនឹងការចោទប្រកាន់របស់ប្រទេសថៃ
ទៅលើអង្គការយូណេស្កូ
និងគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក

មាតិកា

ទំព័រ

១-ពេលវេលាដ៏សប្បាយរីករាយត្រូវបានធ្វើឱ្យអាប់អួរដោយអរិភាពរបស់ប្រទេសថៃ........១-៧
២-រវាងកម្ពុជានិងថៃ មានខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនអន្តរជាតិច្បាស់លាស់........ ៨-១០
៣-ប្រាសាទព្រះវិហារ, ឆ្នាំ១៩៦២ : ឆ្នាំនៃការសម្រេចចិត្ត........១១-១២
៤-គោលនយោបាយឈ្លានពានពីររបស់ថៃ ទាក់ទងនឹងប្រាសាទព្រះវិហារ........១៣-១៧
៥-ទ័ពប្រទេសថៃទន្ទ្រានកម្ពុជា ១៨-២០
៦-ផលវិបាកនៃអរិភាពរបស់ថៃមកលើកម្ពុជា : ជម្លោះក្រោយការទន្ទ្រានទឹកដី និង ការកាន់កាប់ខុសច្បាប់........ ២១-២២
៧-អនាគតនៃប្រាសាទព្រះវិហារ........២៣
៨-ឧបសម្ព័ន្ធ:
ឧបសម្ព័ន្ធទី ១........i-iii
ឧបសម្ព័ន្ធទី ២........ iv-viii
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៣........ix-x
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៤........xi-xii
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៥........ xiii-xv
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៦........ xvi-xix
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៧........ xx-xxi
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៨........xxii-xxiii
ឧបសម្ព័ន្ធទី ៩........ xxiv-xxv
ឧបសម្ព័ន្ធទី ១០........ xxvi-xxvii
ឧបសម្ព័ន្ធទី ១១........xxviii-xxix

១. ពេលវេលាដ៏សប្បាយរីករាយត្រូវបានធ្វើឱ្យអាប់អួរដោយអរិភាពរបស់ប្រទេសថៃ

រូបភាព យូណេស្កូ

ជារៀងរាល់ឆ្នាំ ប្រតិភូនៃបណ្ដាប្រទេសជុំវិញពិភពលោកតែងមកជួបជុំគ្នាក្នុងកិច្ចប្រជុំនៃគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក (WHC) ដែលជាអង្គការមួយរបស់យូណេស្កូ (UNESCO) ឧទ្ទិសដល់ការអភិរក្សនិងការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាពនូវសម្បត្តិបេតិកភណ្ឌធម្មជាតិ និងសម្បត្តិបេតិកភណ្ឌមនុស្សជាតិ ដែលមានលក្ខណៈគួរឱ្យកត់សម្គាល់ និងគួរឱ្យស្ញប់ស្ញែងនៅក្នុងពិភពលោក ។ នោះគឺជាឱកាសដ៏សប្បាយរីករាយមួយ ដែលប្រទេសនានាសម្រេចដាក់ទ្រព្យសម្បត្តិដ៏មានតម្លៃរបស់ប្រជាជាតិគេចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ។

សេចក្ដីសម្រេច : 32 COM 8B. 102

ចុះប្រាសាទព្រះវិហាររបស់ប្រទេសកម្ពុជាទៅក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកក្រោមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ (i)

លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ (i) **:** ប្រាសាទព្រះវិហារ គឺជាស្នាដៃឯកដ៏ល្បីល្បាញរបស់ស្ថាបត្យកម្មខ្មែរ ។ គឺជា "ភាពល្អឥតខ្ចោះ" ទាំងគម្រោង ទាំងការរចនា ។

ដោយឡែក កាលពីខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨ នៅពេលដែលកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកបានប្រារព្ធឡើងនៅទីក្រុង **កេបិច** (Quebec) ប្រទេស **កាណាដា** អង្គប្រជុំបានសម្រេចជាឯកច្ឆន្ទដាក់បញ្ចូល **ប្រាសាទព្រះវិហារ** ដែលជាស្ថាបត្យកម្មរបស់ខ្មែរបានកសាងនៅសម័យអង្គរ ស្ថិតនៅចុងភាគខាងត្បូងនៃថ្ពលយ មានកម្ពស់៦២៥ម៉ែត្រ លើជួរភ្នំ "ដងរែក" ទៅក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកដែលមាន **តម្លៃជាសាកល** ក្រោមសេចក្ដីសម្រេច 32 COM 8B. 102 ទោះបីជាមានការជំទាស់យ៉ាងខ្លាំងក្លាពីភាគីថៃ ដើម្បីងាកចេញពីការសម្រេចដ៏ត្រឹមត្រូវនេះ យ៉ាងណាក៏ដោយ ។

ប្រាសាទព្រះវិហារ ជាស្នាដៃឯកមួយនៃស្ថាបត្យកម្មខ្មែរត្រូវបានចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៅថ្ងៃ ០៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨។

ប្រាសាទនេះមានប្លង់អ័ក្សជើង-ត្បូង ប្រវែង៨០០ម៉ែត្រ ជាមួយនឹង "គោបុរៈ និងផ្លូវក្រាលថ្ម" ជាបន្តបន្ទាប់ ទៅរកទីសក្ការបូជាចម្បងឬគោបុរៈទី១ នៅចុងចំណោតខាងត្បូង។

គោបុរៈទី៥ ទៅចុងខាង ជើង មើលឃើញជណ្ដើរ និងខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនជាមួយថៃ

គោបុរៈទី៤ និង គោបុរៈទី៣

គោបុរៈទី២ និង គោបុរៈទី១

ជាការសមគួរនិងឧត្តមបំផុតក្នុងការរំឭកថា រាជរដ្ឋាភិបាលថៃបានប្ដេជ្ញាគាំទ្រយ៉ាងសកម្មចំពោះការចុះបញ្ជីនេះ ដូចដែលមានភស្តុតាងតាមរយៈសេចក្ដីប្រកាសការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានរួមជាច្រើន ហើយដែលមានកម្រិតខ្ពស់បំផុតនោះ គឺសេចក្ដីថ្លែងការណ៍រួមនៅថ្ងៃ១៨ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៨ ដោយមានតំណាងយូណេស្កូចូលរួមជាសាក្សី (សូមអានសេចក្ដីថ្លែងការណ៍នេះក្នុងទំព័រទី១៥)។

មាគ៌ាទៅកាន់ទីក្រុងកេបិចជាមាគ៌ាដ៏វែងនិងដ៏លំបាកមួយ។ នៅឆ្នាំ២០០១ សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចាប់ផ្តើមសំណើជាផ្លូវការដើម្បីចុះបញ្ជីប្រាសាទព្រះវិហារ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានចំណាយពេលអស់៦ឆ្នាំមុននឹងឯកសារគាំទ្រការចុះបញ្ជីបានត្រូវបញ្ចប់ និងបញ្ជូនទៅមជ្ឈមណ្ឌលបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ដើម្បីឱ្យអង្គការយូណេស្កូយល់ព្រម ដែលជាការបើកផ្លូវសម្រាប់ការចុះទីតាំងដ៏ជាទីសក្ការៈនេះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក តាមរយៈសេចក្តីសម្រេចរបស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក (WHC) ដែលមានប្រទេស២១ជាសមាជិក ជ្រើសរើសក្នុងចំណោមប្រទេសសមាជិក១៨៦នៃអនុសញ្ញាស្តីពីកិច្ចការពារ បេតិកភណ្ឌវប្បធម៌និងធម្មជាតិពិភពលោក ទីក្រុងប៉ារីស ឆ្នាំ១៩៧២។

កាលប្បវត្តិនៃការចុះឈ្មោះ

- ១០ តុលា ២០០១ : សម្តេចតេជោ **ហ៊ុន សែន** ស្នើសុំចុះបញ្ជី
- ៣០ មិថុនា ២០០៦ : បញ្ជូនសំណុំឯកសារសម្រេចទៅមជ្ឈមណ្ឌលបេតិកភណ្ឌពិភពលោក យូណេស្កូ ប៉ារីស
- ២៣-២៩ តុលា ២០០៦ : បេសកកម្មបច្ចេកទេសរបស់តំណាងក្រុមប្រឹក្សាអន្តរជាតិវាយតម្លៃប្រាង្គប្រាសាទ និងរមណីយដ្ឋាន ICOMOS នៅតំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារ
- ២១ មករា ២០០៧ : យល់ព្រមលើសំណើចុះបញ្ជីដោយ ICOMOS
- ២៣ មិថុនា-២ កក្កដា ២០០៧ : កិច្ចប្រជុំលើកទី៣១ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក នៅ គ្រៃឆឺច (Christchurch) ប្រទេសណូវែលហ្សេឡង់ (Nouvelle Zélande)

នៅពេលកម្ពុជាដាក់ប្រាសាទព្រះវិហារសម្រាប់ការចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៅកិច្ចប្រជុំលើកទី៣១ របស់ WHC នៅគ្រៃឆឺច ប្រទេសណូវែលហ្សេឡង់ នោះគណៈកម្មាធិការបានឯកភាពជាគោលការណ៍ថា ប្រាសាទព្រះវិហារគួរត្រូវចុះបញ្ជី។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការចុះបញ្ជីជាផ្លូវការត្រូវពន្យាពេលមួយឆ្នាំ ខណៈដែលត្រូវរៀបចំឯកសារបន្ថែមសម្រាប់គាំទ្រការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។

បេតិកភណ្ឌពិភពលោក	31 COM

WHC-O7/31.COM/24
ប៉ារីស ៣១ កក្កដា ២០០៧
ប្រភពដើម : បារាំង/អង់គ្លេស

អត្ថបទបកប្រែក្រៅផ្លូវការ

អង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់ការអប់រំ វិទ្យាសាស្ត្រនិងវប្បធម៌
អនុសញ្ញាស្តីពីកិច្ចការពារបេតិកភណ្ឌវប្បធម៌និងធម្មជាតិពិភពលោក
គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក
សម័យប្រជុំលើកទី៣១
គ្រៃឆឺច , ណូវែលហ្សេឡង់
២៣ មិថុនា- ២ កក្កដា ២០០៧

សេចក្តីសម្រេច : 31 COM 8B.24

អត្ថបទ

១. គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក បានពិនិត្យឯកសារ WHC-07/31.COM/8B និង WHC-07/31. COM/NF.8B.1,

២.បានធ្វើកំណត់ត្រានូវសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដូចខាងក្រោមដោយប្រធានគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកដែលបានឯកភាពដោយគណៈប្រតិភូកម្ពុជានិងគណៈប្រតិភូថៃ ÷

"ភាគីកម្ពុជានិងភាគីថៃឯកភាពទាំងស្រុងថា ទីកន្លែងប្រាសាទព្រះវិហារដ៏ពិសិដ្ឋមានតម្លៃសាកលដ៏មហស្ចារ្យ នឹងត្រូវតែចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន។ អាស្រ័យហេតុនេះ កម្ពុជានិងថៃឯកភាពថា កម្ពុជានឹងដាក់ស្នើទីតាំងដ៏ជាទីសក្ការៈនេះសម្រាប់ការចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកជាផ្លូវការនៅសម័យប្រជុំលើកទី៣២ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកក្នុងឆ្នាំ២០០៨ ជាមួយនឹងការគាំទ្រពេញទំហឹងពីប្រទេសថៃ។

ភាគីទាំងពីរក៏បានឯកភាពដែរថា តំបន់នេះទាមទារឱ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់ជាបន្ទាន់ និងត្រូវការជំនួយបច្ចេកទេសនិងហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ និងសហប្រតិបត្តការជិតស្និទ្ធ។

ភាគីទាំងពីរឯកភាពទៀតថា គឺមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ដែលត្រូវពង្រឹងកិច្ចការអភិរក្សនិងការគ្រប់គ្រងនៅទីតាំង ដ៏ជាទីសក្ការៈនោះ ដោយរួមទាំងការអភិវឌ្ឍគម្រោងសមស្របមួយដូចតម្រូវការនៅក្នុងកថាខណ្ឌ១០៨ ស្តីពីការណែនាំនៃកិច្ចប្រតិបត្តិការដែលនឹងធានាកិច្ចការពារសម្បត្តិនេះនៅពេលអនាគត។

អនុលោមតាមការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយមជ្ឈមណ្ឌលបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ភាគីទាំងពីរយល់បានថាជំនួយបច្ចេកទេសនិងហិរញ្ញវត្ថុសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍគម្រោងគ្រប់គ្រងនឹងមានតាមរយៈកម្មវិធីជំនួយអន្តរជាតិរបស់មជ្ឈមណ្ឌលបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។

៣.ទទួលស្គាល់ថា តំបន់ដ៏ពិសិដ្ឋនៃប្រាសាទព្រះវិហារមានសារៈសំខាន់មហិមាជាអន្តរជាតិ និងមានតម្លៃសាកលដ៏មហស្ចារ្យលើមូលដ្ឋាននៃលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ (i), (ii) និង (iv) ហើយឯកភាពជាគោលការណ៍ថា គួរត្រូវបានចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក និងគួរកត់សម្គាល់ថា ដំណើរការសម្រាប់ការចុះបញ្ជីគឺកំពុងតែប្រព្រឹត្តទៅ។

៤.ស្នើឱ្យភាគីកម្ពុជាពង្រឹងគម្រោងអភិរក្សនិងគ្រប់គ្រងដែលមានក្នុងការអភិវឌ្ឍគម្រោងគ្រប់គ្រងដ៏សមស្របមួយដែលជួយដល់ការចុះបញ្ជីសម្បត្តិវប្បធម៌នេះដោយគណៈកម្មាធិការនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំលើកទី៣២ របស់ខ្លួន ឆ្នាំ២០០៨។

៥.ជាងនេះទៀត ស្នើឱ្យភាគីកម្ពុជាផ្តល់ជូនដល់មជ្ឈមណ្ឌលបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនូវរបាយការណ៍រីកចម្រើនថ្មីៗ ឱ្យបានត្រឹមថ្ងៃ០១ កុម្ភៈ ២០០៨។

សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ប្រធាន នៅសម័យប្រជុំលើកទី៣១ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក គ្រៃឆឺច , ណូវែលហ្សេឡង់
សេចក្តីសម្រេចនេះមានន័យថា គណៈកម្មាធិការបានឯកភាពថា ទីដ៏ពិសិដ្ឋនេះសក្តិសមនឹងទទួលបានការបញ្ចូលក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក និងថាការចុះបញ្ជីជាផ្លូវការនឹងប្រព្រឹត្តទៅនៅសម័យប្រជុំលើកក្រោយ ឆ្នាំ២០០៨ ហើយខ្ញុំស្នើឱ្យបញ្ចូលកំណត់សម្គាល់របស់ខ្ញុំក្នុងរបាយការណ៍ចុងក្រោយនៃកិច្ចប្រជុំ ព្រមជាមួយគ្នានឹងសេចក្តីសម្រេចនេះ។

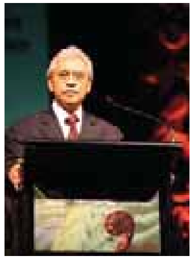

លោក Tumu Te Heuheu

ប្រធានគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក

សកម្មភាពគណៈប្រតិភូរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដឹកនាំដោយ ឯកឧត្តម បណ្ឌិត សុខ អាន ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី នៅគ្រៃឆឺច ណូវែលហ្សេឡង់ ក្នុងអំឡុងកិច្ចប្រជុំលើកទី៣១ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក , មិថុនា-កក្កដា ២០០៧ (រូបភាព ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី-រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា)

ដោយបានបំពេញលក្ខខណ្ឌតម្រូវដោយកិច្ចប្រជុំលើកទី៣១របស់ WHC ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧ នៅគ្រៃឆឺចរួចមក កិច្ចប្រជុំលើកទី៣២របស់ WHC នៅថ្ងៃ ៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨ នាទីក្រុងកេបិច ប្រទេសកាណាដា បានសម្រេចជាឯកច្ឆន្ទចុះបញ្ជីប្រាសាទព្រះវិហារដ៏ល្បីល្បាញដែលជាតំណាង "**ស្នាដៃឯកដ៏មហស្ចារ្យរបស់ស្ថាបត្យកម្មខ្មែរ**"។

ដោយឮព័ត៌មានពីការសម្រេចរបស់ WHC ពិធីអបអរសាទរបានកើតឡើងដោយឯកឯងនៅទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ ក្នុងទសវត្សថ្មីៗនេះ ប្រជាជនកម្ពុជាកម្រមានឱកាសបានទទួលស្គាល់ពីអន្តរជាតិជាវិជ្ជមានបែបនេះណាស់ ហើយប្រជាជនកម្ពុជាបានអបអរសាទរអស់ពីដួងចិត្តចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ដ៏សំខាន់បំផុតរបស់ប្រទេសជាតិ។

មួយសប្តាហ៍ក្រោយមក នៅថ្ងៃ១៤ កក្កដា ២០០៨ ពិធីអបអរសាទរមួយត្រូវបានរៀបចំឡើងដោយសាលារាជធានីភ្នំពេញ សហការជាមួយអគ្គនាយកដ្ឋានវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍បាយ័ននៅក្នុងពហុកីឡាដ្ឋានជាតិ ដើម្បីទទួលការអញ្ជើញមកដល់របស់គណៈប្រតិភូកម្ពុជាពីទីក្រុងកេបិច ប្រទេសកាណាដា។ ព្រឹត្តិការណ៍នេះបានពង្រឹងបន្ថែមទៀតនូវឯកភាពជាតិទាំងមូល ក្រោមការដឹកនាំប្រកបដោយគតិបណ្ឌិតរបស់ សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែលបានលើកតម្កើងមោទនភាពជាតិតាមរយៈការសម្រេចស្នាដៃរបស់គណៈប្រតិភូកម្ពុជា ដឹកនាំដោយ ឯកឧត្តម បណ្ឌិត **សុខ អាន** ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការ គណៈរដ្ឋមន្ត្រីដែលលោកបានក្តាប់ឱកាសនិងបង្ហាញភាពទន់ភ្លន់ អត់ធ្មត់ប្រកបដោយទេពកោសល្យនិងសេចក្តីស្នេហាជាតិរបស់លោក ហើយបានផ្តល់នូវភាពជឿជាក់ថ្មីមួយទៀត ដល់ប្រជាជាតិក្នុងការរៀបចំខ្លួនប្រឈមមុខចំពោះបញ្ហាផ្សេងៗដទៃទៀតនៅសតវត្សទី២១នេះ។

ឯកឧត្តម បណ្ឌិត **សុខ អាន** ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
ថ្លែងសន្ទរកថាក្នុងពិធីអបអរសាទរថ្ងៃ១៤ កក្កដា ២០០៨ អមដំណើរដោយលោកជំទាវ **អាន្នី សុខ អាន**
និងសមាជិកគណៈប្រតិភូដទៃទៀតមកពីកិច្ចប្រជុំលើកទី៣២ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក
នៅកេបិច , កាណាដា

អ្នកចូលរួមក្នុងពិធីបានក្រោកឈរឡើងគ្រវីទង់ជាតិ បដា បង្ហាញនូវក្តីសប្បាយរីករាយ និងអបអរស្វាគមន៍
ឯកឧត្តម បណ្ឌិត **សុខ អាន** ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
និងគណៈប្រតិភូមកពីកិច្ចប្រជុំលើកទី៣២ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក
នៅកេបិច , កាណាដា

នៅថ្ងៃបន្ទាប់ គឺ ១៥ កក្កដា ២០០៨ ដោយបំពានធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិ និងមូលដ្ឋានគតិយុត្តិអន្តរជាតិទាំងស្រុង ទាហានថៃបានឆ្លងព្រំដែនកម្ពុជាចូលមកយ៉ាងជ្រៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជា តម្រង់មកប្រាសាទព្រះវិហារដែលទើបបានចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកថ្មីៗនេះ ហើយកាន់កាប់ "ទីជិតខាងក្បែរប្រាសាទលើទឹកដីកម្ពុជា" រួមទាំងវត្តកែវសិក្ខាគីរីស្វារៈ និងតំបន់ជុំវិញវត្តទៀតផង។

កងទាហានថៃបានឆ្លងព្រំដែនហើយចូលយ៉ាងជ្រៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជា

កងទាហានថៃកាន់កាប់វត្តកែវសិក្ខាគីរីស្វារៈនិងប៉ុស្តិ៍រដ្ឋបាលស៊ីវិលកម្ពុជា (រូបភាព ៈទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី-រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា)

សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត ទង្វើទន្ទ្រានទឹកដីនិងកាន់កាប់ទាំងងងើលរបស់ប្រទេសថៃជាការរំលោភបំពានជាក់ស្តែងលើសាលដីកាតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិទីក្រុងឡាអេ ១៥ មិថុនា ១៩៦២ ដែលចែងថា :

"តុលាការ,

ដោយបោះឆ្នោតសម្លេង ៩ ទល់ ៣ រកឃើញថា ប្រាសាទព្រះវិហារស្ថិតនៅក្នុងទឹកដីក្រោមអធិបតេយ្យរបស់កម្ពុជា។

ដោយបោះឆ្នោតសម្លេង ៩ ទល់ ៣ ថា ប្រទេសថៃមានកាតព្វកិច្ចដកវាល់កម្លាំងនគរបាល ឬទាហាន ឬឆ្មាំ ឬអ្នកថែរក្សាដទៃទៀត ដែលបោះទីតាំងនៅប្រាសាទព្រះវិហារ ឬនៅទីជិតខាងក្បែរប្រាសាទ ក្នុងទឹកដីកម្ពុជា ។

ដោយបោះឆ្នោតសម្លេង ៧ ទល់ ៥ ថា ប្រទេសថៃមានកាតព្វកិច្ចប្រគល់សងមកឱ្យកម្ពុជាវិញនូវរាល់វត្ថុបូរាណគ្រប់ប្រភេទដែលបានបញ្ជាក់ក្នុងឯកសារស្នើទី៥របស់កម្ពុជា ដែលអាចត្រូវបានយកចេញពីប្រាសាទ ឬតំបន់ប្រាសាទដោយអាជ្ញាធរថៃ ចាប់តាំងពីថ្ងៃកាន់កាប់ប្រាសាទដោយប្រទេសថៃ ឆ្នាំ១៩៥៤ មក" ។

សង្គ្រាមមិនមែនជារឿងចម្លែកឡើយ ព្រោះប្រជាជនកម្ពុជាធ្លាប់បានឆ្លងកាត់ជម្លោះប្រដាប់អាវុធជាច្រើនទសវត្សមកហើយ។ ប៉ុន្តែកម្ពុជាមានការភ្ញាក់ផ្អើលនិងខកចិត្តនឹងអ្វីដែលថៃបានប្រតិកម្មចំពោះព្រឹត្តិការណ៍នៃសេចក្តីសម្រេចថ្ងៃ ៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨ នៅទីក្រុងកេបិច។ ការប្រើកម្លាំងយោធាដោយឥតវិចារណញ្ញាណរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលថៃ ដើម្បីបង្ហាញអាកប្បកិរិយាជំទាស់ចំពោះបរាជ័យនៅក្នុងវេទិកាអន្តរជាតិនាទីក្រុងកេបិច ជាទង្វើពិបាកយល់និងព្រៃផ្សៃគួរឱ្យស្អប់ខ្ពើមក្រៃលែង។ កម្ពុជាត្រូវតែការពារបូរណភាពទឹកដី ទោះត្រូវលះបង់យ៉ាងណាក៏ដោយ ប៉ុន្តែជាតិទាំងមូលមានការអត់ធ្មត់ប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណ ដោយទុកបញ្ហានេះជូនរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាដោះស្រាយ ក្រោមការដឹកនាំប្រកបដោយគតិបណ្ឌិតរបស់សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** ជានាយករដ្ឋមន្ត្រី។

មេបញ្ជាការកងទ័ពកម្ពុជាជួរមុខកំពុងទាក់ទងជាមួយ
ទីបញ្ជាការ ក្រោយការប៉ះទង្គិចប្រដាប់អាវុធជាមួយ
ទាហានថៃ តុលា ២០០៨ (រូបភាព AFP)

"ទាហានកម្ពុជាមានស្មារតីខ្ពស់ក្នុងកិច្ចការពារប្រទេសរបស់ខ្លួន"
(រូបភាព និងដាក់ចំណងជើង ដោយអ្នកទេសចរបរទេស)

២.រវាងកម្ពុជានិងថៃ មានខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនអន្តរជាតិច្បាស់លាស់

តាមប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា បញ្ហាព្រំដែនរវាងកម្ពុជានិងថៃ ព្រឹត្តិការណ៍ឆ្នាំ១៩៦២ និងប្រាសាទព្រះវិហារ បានបង្ហាញជាក់ច្បាស់ដល់អ្នកអានអំពីសច្ចភាព ដែលកងទ័ពថៃទន្ទ្រានចូលក្នុងទឹកដីកម្ពុជា ដោយបំពានធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិ និងមូលដ្ឋានគតិយុត្តិអន្តរជាតិទាំងស្រុង។

១១ សីហា ១៨៦៣ : សន្ធិសញ្ញាមិត្តភាពអំពីពាណិជ្ជកម្មនិងកិច្ចការពារ (ឬសន្ធិសញ្ញាដាក់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាក្រោមអាណាព្យាបាលបារាំង) ត្រូវបានព្រមព្រៀងនៅ រាជធានីឧត្តុង្គ (កំណត់សម្គាល់ : រហូតមកដល់ពេលនេះ ទោះបីប្រទេសសៀមប្រឹងគ្របសង្កត់លើព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាយ៉ាងណាក្តី ក៏មិនមានសន្ធិសញ្ញាណាមួយរវាងកម្ពុជា និងសៀមដែរ។ វត្តមានសៀមនៅលើទឹកដីកម្ពុជា គឺជាការឈ្លានពាន ការកាន់កាប់ និងការគាបសង្កត់)។ ឧបសម្ព័ន្ធ១

ខែ ធ្នូ ១៨៦៣ : សន្ធិសញ្ញារវាងសៀមនិងកម្ពុជា មាត្រា១ ចែងថា " កម្ពុជាជារដ្ឋចំណុះសៀម "។ (កំណត់សម្គាល់ : កម្ពុជាត្រូវចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញានេះ ក្រោមការគាបសង្កត់របស់សៀម; សៀមធ្វើការជាសម្ងាត់ មិនអោយបារាំងដឹង ដើម្បីទទួលបានការចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញានេះ ក្នុងរយៈពេលប្រហែលបួនខែក្រោយសន្ធិសញ្ញា ១១ សីហា ១៨៦៣ ដែលបានព្រមព្រៀងរវាងកម្ពុជា និងបារាំងជាមុនរួចទៅហើយ)។ ឧបសម្ព័ន្ធ ២

១៥ កក្កដា ១៨៦៧ : សន្ធិសញ្ញារវាងសៀមនិងបារាំងបានធ្វើឡើងនៅទីក្រុងប៉ារីស ដែលមាត្រា ២ ចែងថា សន្ធិសញ្ញាចុះខែធ្នូ ១៨៦៣ រវាងសៀមនិងកម្ពុជាត្រូវចាត់ទុកជា "មោឃៈ"។ (កំណត់សម្គាល់ : ប្រទេសសៀម (បច្ចុប្បន្នថៃ) មិនអាចទាមទារភាពជាម្ចាស់លើទឹកដីកម្ពុជាដោយប្រើអំពើព្រៃផ្សៃបង្ខំកម្ពុជាឱ្យចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញា តាមការគាបសង្កត់របស់សៀម ខណៈដែលកម្ពុជាមានសន្ធិសញ្ញាជាមួយបារាំងទៅហើយ)។ ឧបសម្ព័ន្ធ ៣

៣ តុលា ១៨៩៣ : សន្ធិសញ្ញាសន្តិភាពរវាងសាធារណរដ្ឋបារាំងទី៣ និងព្រះរាជាណាចក្រសៀម ក្រោយសង្គ្រាមដែលត្រូវបានចាប់ផ្តើមឡើងជាមួយនឹងការពង្រីកទឹកដីរបស់បារាំង ដែលគាំទ្រដោយនាវាចម្បាំង នៅខែមីនា ១៨៩៣។ នៅទីបញ្ចប់ សៀមបានយល់ព្រមធ្វើតាមលក្ខខណ្ឌបារាំងទាំងស្រុង តាមសន្ធិសញ្ញា ៣ តុលា ១៨៩៣ ព្រោះសៀមមិនអាចស្វែងរកការគាំទ្រពីអង់គ្លេសបាន។ ព្រះរាជាណាចក្រឡាវត្រូវបានរំដោះចេញពីការគ្រប់គ្រងរបស់សៀម ហើយដាក់ក្រោមអាណាព្យាបាលបារាំង។ ជាងនេះទៀត បារាំងទាមទារ និងទទួលបានកាន់កាប់ខេត្តចន្ទបូរី ជាការធានាចំពោះការអនុវត្តន៍សន្ធិសញ្ញានេះ ហើយបារាំងក៏សម្រេចបាន ឱ្យសៀមដកទ័ពខ្លួនចេញពីខេត្តបាត់ដំបងនិងសៀមរាប និងតំបន់ទំហំ២៥គីឡូម៉ែត្រលើអាងទន្លេមេគង្គភាគខាងលិច។ ឧបសម្ព័ន្ធ ៤

១៣ កុម្ភៈ ១៩០៤ : អនុសញ្ញាសម្រាប់ដោះស្រាយបញ្ហាលំបាកក្នុងការបកស្រាយសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃ៣ តុលា ១៨៩៣។ ចំពោះកម្ពុជា អនុសញ្ញានេះ "បានធ្វើឱ្យព្រំដែននៅតំបន់ភ្នំដងរែកភាគខាងកើតត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់"។ តាមមាត្រា១ និងមាត្រា៣ នៃអនុសញ្ញា និងមាត្រាក្រោយមក "ការកំណត់ព្រំដែននឹងត្រូវអនុវត្តដោយគណៈកម្មការចម្រុះនៃមន្ត្រីដែលតែងតាំងឡើងដោយប្រទេសហត្ថលេខីទាំងពីរ"(ទំព័រ១៦) ហើយ "ចំពោះខ្សែព្រំដែននៅតាមជួរភ្នំដងរែកវិញ ការងាររបស់គណៈកម្មការចម្រុះផ្តង់ទៅលើតំបន់ខាងកើត នៃជួរភ្នំដងរែក (ចាប់ពីខាងកើតនៃច្រកកិល) ដែលមានប្រាសាទព្រះវិហារស្ថិតនៅទីនោះ" (ទំព័រ១៧)។

មានភស្តុតាងបង្ហាញច្បាស់ថា "រដ្ឋាភិបាលសៀមបានធ្វើសំណើជាផ្លូវការសុំឱ្យអ្នកជំនាញផែនទីបារាំងគូរផែនទីតំបន់ព្រំដែន", (ទំព័រ២០)។ មានភស្តុតាងបង្ហាញច្បាស់ថា "ផែនទីចំនួន ១១ផ្ទាំងបន្តបន្ទាប់គ្នាដែលបានគូររួចរាល់នៅចុងសរទរដូវ ឆ្នាំ១៩០៧ ដោយអ្នកជំនាញផែនទីបារាំង ត្រូវបានបញ្ជូនទៅឱ្យរដ្ឋាភិបាលសៀមនៅឆ្នាំ១៩០៨, (ទំព័រ២៩)។ គេបានចែកចាយផែនទីទាំងនោះដែលទទួលបានការយល់ព្រមយ៉ាងទូលំទូលាយ, (ទំព័រ២៣) ហើយចំពោះ "ករណីប្រាសាទព្រះវិហារ" (កម្ពុជាទល់នឹងថៃ) តុលាការរកឃើញថា អាជ្ញាធរសៀមបានទទួល

ផែនទីឧបសម្ពន្ធ័ I និងបានព្រមទទួលយកជាផ្លូវការទៀតផង.(ទំព័រ២៦)។គួរកត់សម្គាល់ថា "ផែនទីពាផ្ទាំងលែងមានសារៈសំខាន់ទៀតហើយ ដោយហេតុថា ខ្សែព្រំដែនពីមុន ត្រូវស្ថិតនៅទាំងស្រុងក្នុងទឹកដីកម្ពុជា យោងតាមសន្ធិសញ្ញាខែមីនា ឆ្នាំ១៩០៧។ នៅពេលនោះ សៀមក៏មិនចាំបាច់សម្ដែងឆន្ទៈថាខ្លួនឯកភាព ឬមិន ឯកភាពទេ "(ទំព័រ២០)។ **(យោងតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ, របាយការណ៍ស្ដីពីសាលដីកា មតិយល់ឃើញ និងដីកាសម្រេចនានា-សំណុំរឿងស្ដីពីប្រាសាទព្រះវិហារ 'កម្ពុជា ទល់នឹងថៃ'-អង្គសេចក្ដី-សាលដីកា ថ្ងៃ១៥ មិថុនា ១៩៦២,** ដូចនៅទំព័រខាងលើ)។ សន្ធិសញ្ញា, ឧបសម្ព័ន្ធ៥

ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I

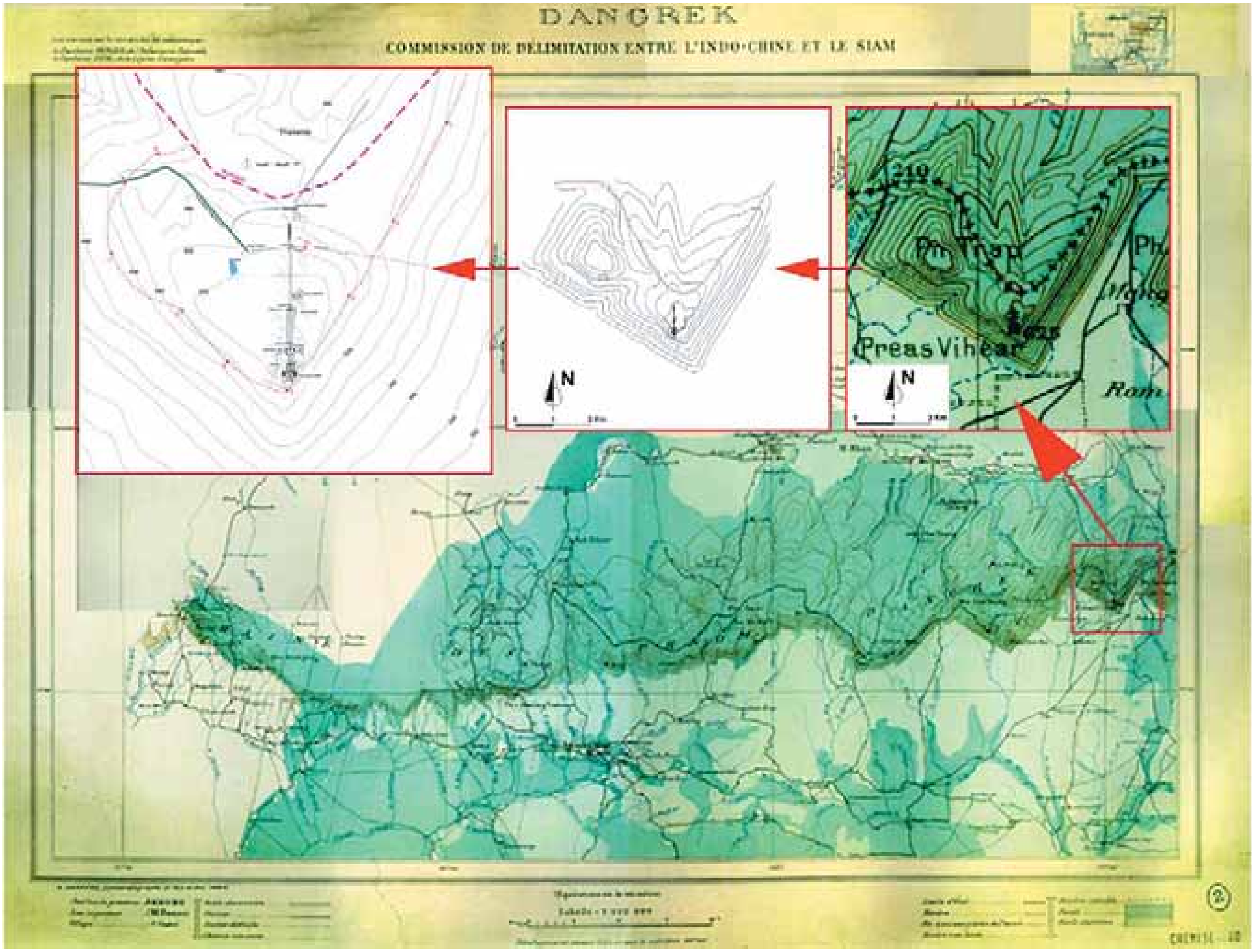

តំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារលើជួរភ្នំដងរែក (ផែនទីទទួលស្គាល់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌ អន្តរជាតិ, ១៥ មិថុនា ១៩៦២)

២៣ មីនា ១៩០៧ : សន្ធិសញ្ញាជាកិច្ចព្រមព្រៀងចុងក្រោយនៃបញ្ហាសេសសល់ទាំងប៉ុន្មានស្តីពីបន្ទាត់ព្រំដែនរួមរវាងឥណ្ឌូចិន និងសៀម អនុលោមតាមការងារកំណត់ព្រំដែនរបស់គណៈកម្មការចម្រុះ ក្នុងការអនុវត្តអនុសញ្ញាថ្ងៃ១៣ កុម្ភៈ ១៩០៤។ តាមសន្ធិសញ្ញានេះ(១៩០៧) រដ្ឋាភិបាលសៀមត្រូវប្រគល់មកឱ្យបារាំងនូវទឹកដីខេត្តបាត់ដំបង សៀមរាប និងស៊ីសុផុន ឯបារាំងប្រគល់ទៅឱ្យសៀមនូវ ដានសេ និងក្រាត សម្រាប់ជាការដោះដូរ។ គណៈកម្មការចម្រុះទី២ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីកំណត់ព្រំដែនសារជាថ្មី ដោយសារការដោះដូរទឹកដី។ ព្រំដែនថ្មីត្រូវបានបែងចែកជា៥ចំណែកតូច១សម្រាប់ការកំណត់ព្រំដែន ១-ពីច្រាំងក្លុងប៉ូកូ (Klong Po ko) ទល់មុខកោះគុតទៅភ្នំធំ (Koh Kut to Phnom Thom), ២-ពីភ្នំធំទៅប៉ៃលិន, ៣-ពី ប៉ៃលិនទៅទន្លេណាមសៃ, ៤-ពីអារញ្ញទៅជួរភ្នំដងរែករហូតដល់ច្រកសាមេត និង ៥-ពីច្រកសាមេតដល់ច្រកកិល ដែល "ខ្សែ *ព្រំដែនថ្មី* គួរដោយគណៈកម្មការនេះ ជួបប្រសព្វជាមួយខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនមានស្រាប់ពីមុន ឆ្ពោះទៅទិសខាងកើតដល់ប្រាសាទ និងហួសពីនោះទៅទៀត "។ (ទំព័រ.១៩)

មានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា មន្ត្រីគណៈកម្មការសៀមដែលជាសមាជិកគណៈកម្មការចម្រុះសម្រាប់ការកំណត់ព្រំដែនបានស្នើសុំមន្ត្រីគណៈកម្មការបារាំងដែលជាសមាជិកគណៈកម្មការចម្រុះសម្រាប់ការកំណត់ព្រំដែនឱ្យ "រៀបចំផែនទីព្រំដែនដទៃទៀត "។ (ទំព័រ ២០)

(តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ របាយការណ៍ស្តីពីសាលដីកា មតិយល់ឃើញ និងដីកាសម្រេចនានា-សំណុំរឿងស្តីពីប្រាសាទព្រះវិហារ 'កម្ពុជា ប្រឆាំងនិងថៃ'-អង្គសេចក្តី-សាលដីកា ថ្ងៃ១៥ មិថុនា ១៩៦២។ សន្ធិសញ្ញា , ឧបសម្ព័ន្ធ៦

១៤ កុម្ភៈ ១៩២៥ : សន្ធិសញ្ញាមិត្តភាព ពាណិជ្ជកម្ម និងនាវាចរណ៍រវាងបារាំងនិងសៀម មានសុពលភាពរយៈពេល១០ឆ្នាំចាប់ពីពេលប្តូរសច្ចាប័ន (មាត្រា ២៨)។ មាត្រា ២៧ បានបញ្ជាក់និងធានាគ្នាទៅវិញទៅមកចំពោះការគោរពព្រំដែនទឹកដី ដោយអនុលោមតាមលក្ខខណ្ឌនៃសន្ធិសញ្ញាថ្ងៃ ៣ តុលា ១៨៩៣, អនុសញ្ញា ថ្ងៃ១៣ កុម្ភៈ ១៩០៤ និងសន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃ២៣ មីនា ១៩០៧។ ឧបសម្ព័ន្ធ៧

៩ ឧសភា ១៩៤១ : អនុសញ្ញាក្រុងតូក្យូឆ្នាំ១៩៤១ បានផ្ទេរទឹកដីជាច្រើនរបស់បារាំងនៅឥណ្ឌូចិន ទៅឱ្យថៃ (សៀម ពីមុន) គ្រប់គ្រង។ បារាំងនិងសៀមបានព្រមព្រៀងគ្នាលើអនុសញ្ញាមួយក្រោម ការសម្រុះសម្រួលរបស់ជប៉ុន ដែលត្រូវបានចុះហត្ថលេខានៅទីក្រុងតូក្យូនៅថ្ងៃ៩ ឧសភា ឆ្នាំ១៩៤១ ដែលធ្វើឱ្យថៃទទួលបានផ្នែកនៃខេត្ត ឡាវ នៅភាគខាងលិចទន្លេមេគង្គ, ៣/៤ នៃទឹកដីខេត្ត កំពង់ធំ និងទឹកដីភាគខាងជើងប្រទេសកម្ពុជា។ ឧបសម្ព័ន្ធ៨

១៧ វិច្ឆិកា ១៩៤៦ : កិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់ទំនាស់រវាងបារាំងនិងសៀម ហើយអាស្រ័យកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ អនុសញ្ញាតូក្យូថ្ងៃ៩ ឧសភា ១៩៤១ ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ ហើយទឹកដីឥណ្ឌូចិនដែលគ្រប់គ្រង ដោយអនុសញ្ញាតូក្យូ ថ្ងៃ៩ ឧសភា ១៩៤១នេះ ត្រូវប្រគល់មកឱ្យអាជ្ញាធរបារាំងវិញ។ ឧបសម្ព័ន្ធ៩

ទាំងនេះគឺជាការពិតនិងជាសច្ចភាព។ ដោយអនុលោមតាមឧត្តមគតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ និងក្នុងប្រយោជន៍សន្តិភាពពិភពលោក ខ្សែព្រំដែន "អន្តរជាតិ" មួយត្រូវបានកំណត់រវាងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងព្រះរាជាណាចក្រថៃ ហើយគឺជាគោលបំណងចម្បងមួយដើម្បីសម្រេចបានភាពច្បាស់លាស់និងស្ថាពរ។ "ផែនទីភ្នំដងរែក" ឬ "ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I" ជាចំណែកដ៏សំខាន់ក្នុងការបញ្ជាក់អំពីខ្សែព្រំដែន "អន្តរជាតិ" ទទួលស្គាល់ដោយភាគីសៀមនិងភាគីបារាំង និងអ្នកបន្តវេនពីបារាំង គឺព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

៣. ប្រាសាទព្រះវិហារ

១៩៦២ : ឆ្នាំនៃសេចក្តីសម្រេចចិត្ត

ប្រាសាទព្រះវិហារស្ថាបនាឡើងក្នុងសម័យអង្គរ ជាកម្មសិទ្ធិរបស់ប្រទេសកម្ពុជាតាំងពីពេលកសាងឡើងក្នុងសតវត្សទី១១។ ប៉ុន្តែ ប្រទេសថៃបានចូលមកគ្រប់គ្រងជាបណ្តោះអាសន្ននូវផ្នែកខ្លះនៃប្រទេសកម្ពុជា ដោយរួមមានទាំងប្រាសាទព្រះវិហារ និងតំបន់ជុំវិញប្រាសាទផង ក្នុងអំឡុងសង្គ្រាមលោកលើកទី២។ ក្រោយសង្គ្រាម តាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់ទំនាស់ជាមួយបារាំង ថៃបានយល់ព្រមទទួលយកការវិលត្រឡប់ទៅកាន់ស្ថានភាពបែងចែកទឹកដី ដែលមានពីមុនពីឆ្នាំ១៩៤១ វិញ។ ក៏ប៉ុន្តែ ដោយសារថៃរំលោភបំពានលើកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ទើបថៃបានបន្តវត្តមានទាហានរបស់ខ្លួននៅប្រាសាទ និងទីជិតខាងក្បែរប្រាសាទ ដែលនៅទីបំផុតជំរុញឱ្យកម្ពុជាដាក់បញ្ហានេះទៅតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ១៩៥៩។

នៅថ្ងៃ១៥ មិថុនា ១៩៦២ តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានចេញសាលដីកាលើរឿងក្តីនេះ ដោយសម្រេចថា ប្រាសាទដ៏ល្បីល្បាញនេះ "ស្ថិតនៅក្នុងទឹកដីក្រោមអធិបតេយ្យរបស់កម្ពុជា "។ ជាងនេះទៅទៀត សាលដីកាបានតម្រូវឱ្យថៃដកទ័ពចេញពីប្រាសាទ "និងទីជិតខាងក្បែរប្រាសាទក្នុងទឹកដីកម្ពុជា "។

តុលាការអន្តរជាតិទីក្រុងឡាអេ

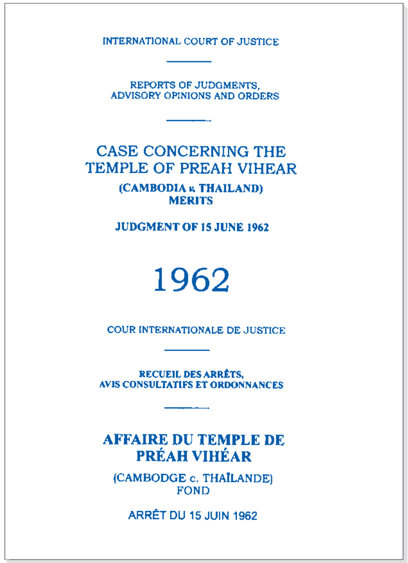

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE

REPORTS OF JUDGMENTS,
ADVISORY OPINIONS AND ORDERS

CASE CONCERNING THE
TEMPLE OF PREAH VIHEAR
(CAMBODIA v. THAILAND)
MERITS

JUDGMENT OF 15 JUNE 1962

1962

COUR INTERNATIONALE DE JUSTICE

RECUEIL DES ARRÊTS,
AVIS CONSULTATIFS ET ORDONNANCES

AFFAIRE DU TEMPLE DE
PRÉAH VIHÉAR
(CAMBODGE c. THAÏLANDE)
FOND

ARRÊT DU 15 JUIN 1962

សៀវភៅសាលដីកា រឿងក្តីប្រាសាទព្រះវិហារ
បោះពុម្ពផ្សាយដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ (បោះពុម្ពនៅហូឡង់)

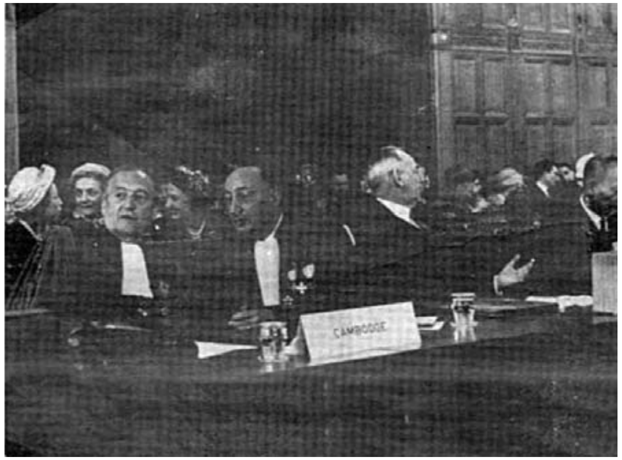

ក្នុងអង្គជំនុំតុលាការអន្តរជាតិស្តីពី ប្រាសាទព្រះវិហារ
មេធាវីភាគីកម្ពុជា: ពីឆ្វេងទៅស្តាំ: មេធាវី រ៉ូទែរ, មេធាវី ពីនតូ, មេធាវី
អាឆេសុន និង ឯកឧត្តម ទ្រឿង កាង តំណាងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា
(រូបថតអនុស្សាវរីយ៍ សម្តេចព្រះមហាវីរក្សត្រ នរោត្តម សីហនុ)

មូលហេតុនៃការសម្រេចរបស់តុលាការមានចែងនៅក្នុងសាលដីកា។ នៅផ្នែកខាងដើមនៃសាលដីកានោះ តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានលើកឡើងថា តុលាការអាច *"ធ្វើការសម្រេចស្តីពីអធិបតេយ្យភាពលើតំបន់ប្រាសាទទៅបាន បន្ទាប់ពីបានពិនិត្យខ្សែព្រំដែន"*។

តុលាការបានរកឃើញថា ក្នុងឆ្នាំ១៩០៤ រដ្ឋាភិបាលសៀម (ថៃ) និងបារាំង (អាណាព្យាបាលលើប្រទេសកម្ពុជា) បានចុះហត្ថលេខាលើអនុសញ្ញាឱ្យស្រាវជ្រាវវាស់វែង និងកំណត់ព្រំដែនកម្ពុជា និងថៃ។ គណៈកម្មការចម្រុះបារាំង-សៀមត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីគូរផែនទីព្រំដែន ហើយផែនទី ១១ ផ្ទាំងត្រូវបានគូរឡើង។

ផែនទីតំបន់ដងរែក (រួមទាំងតំបន់ព្រំដែនជាប់ប្រាសាទផង ហើយត្រូវបានសំគាល់វាជា **ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I**) ត្រូវបានបញ្ចប់រួចរាល់នៅចុងសរទរដូវ ឆ្នាំ១៩០៧ នៅពេលដែលសន្ធិសញ្ញា ចុះថ្ងៃ២៣ មីនា ១៩០៧ ចូលជាធរមាន ឱ្យមានកិច្ចព្រមព្រៀងជាទីបញ្ចប់អំពីបញ្ហាទឹកដីរវាងបារាំងនិងសៀម។ បន្ទាប់ពីការពិនិត្យយ៉ាងហ្មត់ចត់អំពីប្រវត្តិផែនទី និងកាលៈទេសៈនៃការគូរផែនទីនោះមក តុលាការសម្រេចថា មានចំណុចសង្ស័យតិចតួចណាស់អំពីប្រភពផែនទី ៖ ហើយ "អ្វីដែលជាក់ច្បាស់នោះ គឺថាផែនទីមានមូលដ្ឋានមួយពិតប្រាកដ ហើយតុលាការគិតថាមិនអាចមានការសង្ស័យ ប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណណាមួយឡើយ ព្រោះថា ផែនទីត្រូវបានគូរឡើងដោយពឹងផ្អែកលើការវាស់វែងនៅផ្នែកភ្នំដងរែកដោយមន្ត្រីជំនាញ"។

ទោះបីបែបនេះក្តី ការណ៍ដែលផែនទីត្រូវបានផលិតក្រោយពីគណៈកម្មការត្រូវរំលាយ ដែលមើលទៅហាក់ដូចជាមិនសមស្របទៅនឹងអត្ថបទ នៃអនុសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ ដែលនិយាយពីការកំណត់ព្រំដែនតាមខ្សែបែងចែកទឹកក៏ដោយ សំណួរត្រូវបានចោទឡើងថា តើផែនទីអាចត្រូវយកទៅប្រើបានប្រកបដោយសុពលភាពឬទេ ក្នុងកាលៈទេសៈនេះ។ តុលាការបានបញ្ចេញទស្សនៈរបស់ខ្លួនថា ៖

"ដូច្នេះ សំណួរដែលមានសារៈសំខាន់ពិតប្រាកដក្នុងករណីនេះគឺថា តើភាគីទាំងពីរបានទទួលស្គាល់ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I និងខ្សែព្រំដែននៅលើផែនទីនោះ ដែលជាលទ្ធផលនៃការងារកំណត់ព្រំដែននៅតំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារ ឬទេ។ ដោយសារថាផែនទីត្រូវបានទទួលស្គាល់ហើយនោះ ភាគីទាំងពីរត្រូវចាត់ទុកថាជាប់កាតព្វកិច្ច"។

សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត តាមការយល់ឃើញរបស់តុលាការ ផែនទីនេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយរដ្ឋាភិបាលទាំងពីរថាជា ផែនទីខ្សែព្រំដែន។ ក្នុងសាលដីកា តុលាការបានរៀបរាប់អំពីការផ្សព្វផ្សាយផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I នៅក្នុងរង្វង់រដ្ឋាភិបាលថៃ ហើយក៏មានការទទួលយកខ្សែព្រំដែនដដែលនេះ នៅលើផែនទីបន្តបន្ទាប់មកទៀត ដែលបានផលិតដោយរាជមន្ទីរស្រាវជ្រាវភូមិសាស្ត្រថៃ។

ក្នុងប្រវត្តិលំអិតពីការឯកភាពលើផែនទីដោយអាជ្ញាធរថៃ តុលាការបានរៀបរាប់អំពីឱកាសជាច្រើនដែលអាជ្ញាធរថៃមាន ដើម្បីបដិសេធចោលផែនទីគូរដោយគណៈកម្មការចម្រុះ ប៉ុន្តែអាជ្ញាធរថៃមិនបានធ្វើដូច្នេះទេ។ ក្រោយមក ការវិនិច្ឆ័យក្នុងចំនុចនេះ បានក្លាយទៅជាគោលការណ៍ច្បាប់ដ៏សំខាន់ក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ គឺ**គោលការណ៍យល់ព្រមដោយស្ងៀមស្ងាត់**។

ប្រទេសថៃជំទាស់ទៅលើការប្រើប្រាស់ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I ដោយអះអាងថា សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ បានកំណត់ថា ខ្សែព្រំដែនត្រូវគូរតាមខ្សែបែងចែកទឹក ហើយផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I នេះ មិនបានគូរតាមទេ។ ជាពិសេសតុលាការ បានទាត់ចោលទឡ្ហីករណ៍របស់ថៃ ពាក់ព័ន្ធទៅលើការណ៍ដែលផែនទីនេះ មិនត្រូវបានគូសតាមខ្សែបែងចែកទឹក ដោយបានកំណត់បញ្ជាក់ថា៖ "**គឺប្រាកដជានៅក្នុងរង្វង់អំណាចទាំងឡាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ដែលបានព្រមព្រៀងជាមួយគ្នា ប្រកាន់យកការឃ្លាតវាតចេញពីខ្សែបែងចែកទឹកនេះ**"។

ផ្អែកទៅលើរាល់ភស្តុតាងទាំងប៉ុន្មាន តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានសន្និដ្ឋានថា "**ប្រទេសថៃ នៅឆ្នាំ១៩០៨-១៩០៩ បានទទួលផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I ដែលជាលទ្ធផលការងារនៃការកំណត់ព្រំដែន និងបានទទួលស្គាល់ថា គំនូសព្រំដែនលើផែនទី គឺជាខ្សែព្រំដែនពិតប្រាកដ ហើយអាស្រ័យខ្សែព្រំដែននេះ ប្រាសាទព្រះវិហារត្រូវបានបញ្ជាក់ថា ស្ថិតនៅក្នុងទឹកដីរបស់កម្ពុជា**"។ តុលាការបានសន្និដ្ឋានទៀតថា "**ការទទួលស្គាល់ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I ដោយភាគីទាំងពីរ ជាមូលហេតុអាចឱ្យតុលាការបញ្ចូលផែនទីក្នុងសន្ធិសញ្ញា ហើយផែនទីក៏ក្លាយជាផ្នែកទាំងស្រុងរបស់សន្ធិសញ្ញានោះ**"។

៤_គោលនយោបាយឈ្លានពានពីររបស់ថៃ ទាក់ទងនឹងប្រាសាទព្រះវិហារ

ផលវិបាកនៃការចាញ់ក្តីនៅតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិគឺជាសោកនាដកម្មរបស់ប្រទេសថៃ។ យោងតាមកំណត់ត្រាពីរឿងរ៉ាវនៅពេលនោះបានបញ្ជាក់ថា មាន **"ការតវ៉ាដែលមាន លក្ខណៈហិង្សា និងយុទ្ធនាការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានយ៉ាងខ្លាំងក្លា"** ។ បាតុកម្ម និងការដង្ហែក្បួនជាច្រើនត្រូវបានរៀបចំឡើងប្រឆាំងនឹងសាលដីការបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ។ និស្សិតនៅសាកលវិទ្យាល័យ ធម្មសាត (Thammasart University) នៅទីក្រុងបាងកកទាមទារឱ្យដកព្រះនាមរបស់សម្តេចព្រះ **នរោត្តម សីហនុ** ចេញពីបញ្ជីឈ្មោះរបស់សាកលវិទ្យាល័យ ហើយទទួចឱ្យដកហូតសញ្ញាបត្រកិត្តិយសដែលបានប្រគល់ថ្វាយព្រះអង្គផងដែរ។ នៅពេលនោះសម្តេចព្រះ **នរោត្តម សីហនុ** សម្រេចព្រះទ័យប្រគល់សញ្ញាបត្រត្រឡប់ទៅឱ្យសាកលវិទ្យាល័យនោះវិញ។

ក្នុងរវាងចុងខែមិថុនា ១៩៦២ និងបន្ទាប់ពីមានការពិភាក្សាផ្ទៃក្នុងជាច្រើនដង រដ្ឋាភិបាលថៃបានប្រកាសថា ខ្លួននឹងគោរពកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនតាមធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្នុងលិខិតផ្ញើទៅលោក **អ៊ូ ថាន់** (U Thant) អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ លោក **ថាណាត់ ខូម៉ាន់** (Thanat Khoman) រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសថៃ បានសរសេរថា ថៃរក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាងដែលខ្លួនមាន ឬអាចមាននៅពេលអនាគតដើម្បីទាមទារយកប្រាសាទមកវិញ។

ដូច្នេះ ការសម្រេចចិត្តរបស់ថៃក្នុងការគោរពតាមដីកាសម្រេចរបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ គឺជាការបណ្តោះអាសន្ន។ សូម្បីមានការយល់ព្រមនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការនិងមានការដកទ័ពរបស់ខ្លួនចេញរួចទៅហើយក្តី ក៏ជាការច្បាស់ណាស់ថា បន្ទាប់ពីនោះថៃបានបណ្តុះក្តីសង្ឃឹមក្នុងការទាមទារយកប្រាសាទព្រះវិហារនៅថ្ងៃអនាគត។ យោងតាមកំណត់ត្រាមួយអំពីប្រតិកម្មរបស់ថៃ "ជាការគួរឱ្យកត់សម្គាល់ដែលទង់ជាតិ និងដងទង់ជាតិរបស់ថៃបានដកចេញពីប្រាសាទក្នុងលក្ខណៈបញ្ឈរហូត ហើយក្រោយមកបានយកទៅរក្សាទុកក្នុងសារៈមន្ទីររបស់ថៃ។ ការជំទាស់មិនព្រមទម្លាក់ទង់ជាតិថៃ ត្រូវបានអ្នកសង្កេតការណ៍ជាច្រើននៅសម័យនោះមើលឃើញថា ប្រទេសថៃនៅតែចិញ្ចឹមចិត្តលើកទង់ជាតិខ្លួននៅលើប្រាសាទវិញនៅថ្ងៃអនាគត" ។

ទោះបីជារយៈពេល១០ឆ្នាំ សម្រាប់ប្តឹងឧទ្ធរណ៍ចំពោះសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ បានអស់សុពលភាពទៅហើយក្តី ក៏ហេតុការណ៍នេះ មិនបានធ្វើឱ្យថៃលះបង់គំនិតយកប្រាសាទព្រះវិហារវិញដែរ។ ចិត្តគំនិតនេះបានលេចច្បាស់ នៅក្នុងពេលដែលមានសង្គ្រាមស៊ីវិលនៅកម្ពុជា ដែលខណៈនោះមានសេចក្តីរាយការណ៍ថា ឥស្សរជននៃរដ្ឋាភិបាលថៃបានជម្រុញឱ្យមានកិច្ចព្រមព្រៀងមួយជាមួយមេដឹកនាំក្រុមបក្សខ្មែរនៅតាមបណ្តោយព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ លើការប្រគល់ប្រាសាទព្រះវិហារទៅឱ្យថៃ ក្នុងករណីក្រុមបក្សទាំងនោះអាចដណ្តើមអំណាចបាននៅភ្នំពេញ ដើម្បីជាថ្នូរនឹងការជួយទំនុកបម្រុងបន្តទៀតពីប្រទេសថៃ។

ប៉ុន្តែបច្ចុប្បន្ននេះបង្ហាញច្បាស់ថា ក្នុងករណីដែលគេមិនអាចយកប្រាសាទទាំងស្រុងបាន ថៃបានមានគម្រោងទីពីរជាស្រេច គឺការទាមទារសិទ្ធិលើដីនៅជុំវិញប្រាសាទ។ ពេលដែលកម្ពុជាស្នើចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៅឆ្នាំ២០០៧ រាជរដ្ឋាភិបាលថៃអនុវត្តគម្រោងដែលបានលើកឡើងខាងលើ។

នៅសម័យប្រជុំលើកទី៣១ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក នៅក្រៃស្ទឹច ប្រទេសណូវែលហ្សេឡង់ ថៃបានជំទាស់នឹងការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ហើយស្នើឱ្យពន្យាពេលនៃការចុះបញ្ជីនេះ។ នៅពេលនោះ ប្រទេសថៃបានបញ្ចេញផែនទីមួយផ្សេងពីផែនទីដែលបានប្រើ និងទទួលស្គាល់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ក្នុងការសម្រេចក្តីលើករណីអធិបតេយ្យលើប្រាសាទព្រះវិហារ។ នៅក្នុងផែនទីថ្មីរបស់ថៃ ព្រំដែនរវាងប្រទេសទាំងពីរគឺនៅជាប់នឹងគែមរចនាសម្ព័ន្ធប្រាសាទមិនមែននៅឆ្ងាយដូចក្នុងករណីផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I របស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិនោះទេ។

គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនិងភាគីទាំងពីរ បានឯកភាពធ្វើការពន្យាពេលចុះបញ្ជីប្រាសាទព្រះវិហាររហូតដល់កិច្ចប្រជុំឆ្នាំក្រោយនៅទីក្រុងកេបិច ប្រទេសកាណាដា ហើយគណៈប្រតិភូថៃបានយល់ព្រមគាំទ្រការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៃសម័យប្រជុំលើកក្រោយ។ ក្នុងរយៈពេលមួយឆ្នាំក្រោយពីកិច្ចប្រជុំនៅក្រៃស្ទឹច រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា

និងអ្នកជំនាញឯកទេស បានធ្វើការងារលើបញ្ហាដែលបានពិភាក្សានៅក្រែឆឹច និងកែលំអឯកសារមុនការចុះបញ្ជីប្រាសាទនៅសម័យប្រជុំគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌ នៅទីក្រុងកេបិច ឆ្នាំ២០០៨។

ពេលដែលសម័យប្រជុំលើកទី៣២របស់គណៈកម្មាធិការបេតិភណ្ឌពិភពលោកនៅទីក្រុងកេបិចជិតឈានមកដល់ ប្រទេសថៃបានបញ្ជាក់ជាថ្មីនូវការគាំទ្ររបស់ខ្លួនចំពោះ ការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។ នៅក្នុងសេចក្តីប្រកាសរួមមួយដែលបានចុះហត្ថលេខានៅថ្ងៃ១៨ មិថុនា ២០០៨ ដោយរដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសថៃ ឯកឧត្តម **ណុបផាដុន បាតាម៉ា** (Noppadon Pattama) និងឯកឧត្តមឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បណ្ឌិត **សុខ អាន** ហើយដោយមានអ្នកតំណាងយូណេស្កូធ្វើជាសាក្សីផងនោះ ថៃនៅតែអះ អាងពីការគាំទ្ររបស់ខ្លួនសម្រាប់ការចុះបញ្ជីប្រាសាទនេះ។

កិច្ចប្រជុំនៅទីស្នាក់ការកណ្តាលរបស់អង្គការយូណេស្កូក្នុងទីក្រុងប៉ារីស នាថ្ងៃ២២ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨ រវាង ឯកឧត្តម បណ្ឌិត **សុខ អាន** ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៃរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និង ឯកឧត្តម **ណុបផាដុន ប៉ាតាម៉ា** រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស នៃរាជរដ្ឋាភិបាលថៃ ដោយមានវត្តមានរបស់លោកជំទាវ **ហ្វ្រង់ស្វ័រ រីវិយែរ** អគ្គនាយករងអង្គការយូណេស្កូ ផ្នែកវប្បធម៌ និង ឯកឧត្តមអគ្គរដ្ឋទូត **ហ្វ្រង់សីស្កូ ការុសូ**
(រូបថតៈ ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី-រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា)

(បកប្រែក្រៅផ្លូវការ)

សេចក្តីថ្លែងការណ៍រួម

នៅថ្ងៃ២២ ឧសភា ២០០៨ កិច្ចប្រជុំមួយបានប្រារព្ធឡើងរវាង ឯកឧត្តម **សុខ អាន** ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និង ឯកឧត្តម ណុបផាដុន ប៉ាតាម៉ា រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសថៃ ដើម្បីបន្តការពិភាក្សារបស់ខ្លួនទាក់ទងនឹងការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។ កិច្ចប្រជុំនេះបានធ្វើឡើងនៅទីស្នាក់ការ យូណេស្កូនៅប៉ារីស នៅចំពោះមុខលោកជំទាវ Françoise Rivière អគ្គនាយករងអង្គការយូណេស្កូ ផ្នែកវប្បធម៌, លោកឯកអគ្គរដ្ឋទូត Francesco Caruso. លោក Azedine Beschaouch , លោកស្រី Paola Leoncini Bartoli និងលោក Giovanni Boccardi ។

កិច្ចប្រជុំបានប្រព្រឹត្តទៅក្នុងស្មារតីមិត្តភាពនិងសហប្រតិបត្តិការ។

ក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចប្រជុំនេះ ភាគីទាំងពីរបានឯកភាពដូចតទៅ :

១ ព្រះរាជាណាចក្រថៃគាំទ្រការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក នៅសម័យប្រជុំលើកទី៣២ របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក (ទីក្រុងកេបិច កាណាដា ខែកក្កដា ២០០៨) ដែលស្នើឡើងដោយព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែលបានកំណត់ជា N.1 នៅក្នុងផែនទីដែលរៀបចំឡើងដោយអាជ្ញាធរកម្ពុជាដូចដែលបានភ្ជាប់មកជាមួយ។ ផែនទីបានបញ្ចូលផងដែរនូវតំបន់ការពារខាងកើត និងខាងត្បូងប្រាសាទដែលបានកំណត់ជា N.2 ។

២ ក្នុងស្មារតីមិត្តភាពនិងការសម្រុះសម្រួល ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឯកភាពថា ដាក់ស្នើសុំចុះប្រាសាទព្រះវិហារចូលក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ដោយមិនមានផ្នែកតំបន់ការពារនៅភាគខាងជើង និងខាងលិចរបស់ប្រាសាទទេ។

៣ ផែនទីដែលបានលើកឡើងនៅកថាខណ្ឌទី១ ខាងលើ នឹងត្រូវជំនួសផែនទីអំពី "សេម៉ាមេសម្រាប់តំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារ (Schéma Directeur pour le Zonage de Preah Vihear)" ព្រមទាំងរាល់សេចក្តីបញ្ជាក់ក្រាហ្វិចទាំងអស់ដែលចង្អុលបង្ហាញ "តំបន់មូលដ្ឋាន" និងតំបន់ដទៃទៀត នៃប្រាសាទព្រះវិហារនៅក្នុងឯកសារដាក់ស្នើចុះឈ្មោះរបស់កម្ពុជា។

៤ ក្នុងអំឡុងពេលរង់ចាំលទ្ធផលការងាររបស់គណៈកម្មការចំរុះព្រំដែនដីគោក (JBC) ស្តីពីតំបន់ភាគខាងជើង និងខាងលិចតំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារ ដែលត្រូវបានកំណត់សម្គាល់ជា N.3 នៅក្នុងផែនទីដែលបានលើកឡើងក្នុងកថាខណ្ឌទី១ ខាងលើ គម្រោងគ្រប់គ្រងតំបន់ទាំងនោះនឹងត្រូវរៀបចំក្នុងលក្ខណៈព្រមព្រៀងគ្នារវាងអាជ្ញាធរកម្ពុជានិងថៃ ដោយអនុលោមតាមគំរូអភិរក្សជាអន្តរជាតិជាមួយនឹងទស្សនៈដើម្បីថែរក្សាតម្លៃសាកលមហាស្ចារ្យរបស់សម្បត្តិនេះ។ គម្រោងគ្រប់គ្រងនេះ នឹងបញ្ចូលក្នុងគម្រោងគ្រប់គ្រងចុងក្រោយចំពោះប្រាសាទនិងតំបន់ជុំវិញនោះ ដើម្បីបញ្ជូនទៅមជ្ឈមណ្ឌលបេតិកភណ្ឌពិភពលោកត្រឹម ថ្ងៃ០១ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១០ សម្រាប់ការពិចារណារបស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៅសម័យប្រជុំលើកទី៣៤ ឆ្នាំ២០១០។

៥ ការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក មិនមានប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានិងព្រះរាជាណាចក្រថៃ លើការងារកំណត់ខ័ណ្ឌសីមាព្រំដែនរបស់គណៈកម្មការរួមសម្រាប់ព្រំដែនគោក (JBC) របស់ប្រទេសទាំងពីរទេ។

៦ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានិងព្រះរាជាណាចក្រថៃសូមសំដែងនូវការកោតសរសើរយ៉ាងជ្រាលជ្រៅរបស់ខ្លួនចំពោះអគ្គនាយកអង្គការយូណេស្កូ ឯកឧត្តម Koïchiro Matsuura ក្នុងការជួយជ្រោមជ្រែង ដ៏សប្បុរសរបស់លោកដើម្បីសម្របសម្រួលដំណើរការនេះ ឈានទៅរកការចុះឈ្មោះប្រាសាទព្រះវិហារ ក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។

Phnom Penh, 18 June 2008

For the Royal Government of Cambodia,

H.E. Mr. SOK AN
Deputy Prime Minister,
Minister in charge of the Office of the Council of Ministers

Bangkok, 18 June 2008

For the Government of the Kingdom of Thailand,

H.E. Mr. NOPPADON PATTAMA
Minister of Foreign Affairs

Paris, 18 June 2008

Representative of the UNESCO

Françoise Rivière
Assistant Director-General for Culture

ជាអកុសល នៅពេលកិច្ចប្រជុំគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ឆ្នាំ២០០៨ នៅប្រទេសកាណាដាជិតមកដល់ ចលាចលនយោបាយនៅទីក្រុងបាងកកបានធ្វើឱ្យរដ្ឋាភិបាលថៃដកការគាំទ្ររបស់ខ្លួនជាថ្មីម្តងទៀតពីការស្នើចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ផ្ទុយពីការសន្យានៅក្រែឆឹច។ ក្នុងការជជែកវែកញែកខាងនយោបាយដ៏ក្តៅគគុកនៅ ទីក្រុង បាងកក មុនកិច្ចប្រជុំគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក រដ្ឋាភិបាលថៃបានបង្ហាញទាំងបំពាននូវផែនទីដែលគូរខ្សែព្រំដែនចូលយ៉ាងជ្រៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជា ហួសខ្សែព្រំដែនដែលថៃ បានទទួលស្គាល់ពីមុនមក។

នៅពេលនេះអ្វីៗត្រូវបានលាតត្រដាង ដោយអាជ្ញាធរនៃរាជរដ្ឋាភិបាលថៃឱ្យដឹងថា ផែនទីដែលគេបានគូរជា **ឯកតោភាគី** **បង្ហាញពី**តរិយាបថយូរអង្វែងមកហើយរបស់រដ្ឋាភិបាលថៃ។ ជាឧទាហរណ៍ ក្រសួងការបរទេសថៃលើកឡើងថា ផែនទីឯកតោភាគី បង្ហាញពីគោលជំហររបស់រដ្ឋាភិបាលថៃ ចំពោះព្រំដែន បន្ទាប់ពីមានសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ឆ្នាំ១៩៦២។ ប៉ុន្តែ ចំពោះផែនទីដែលបានបង្កើតឡើង និងអនុម័តជា **ឯកតោភាគី** ដោយរដ្ឋាភិបាលថៃនោះ មិនមានការផ្សព្វផ្សាយក្រោយពីការសម្រេចកាត់សេចក្តីរបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិឱ្យដឹងថា នេះជាការយល់ឃើញពិតប្រាកដរបស់ថៃស្តីពីបញ្ហាព្រំដែននោះឡើយ។

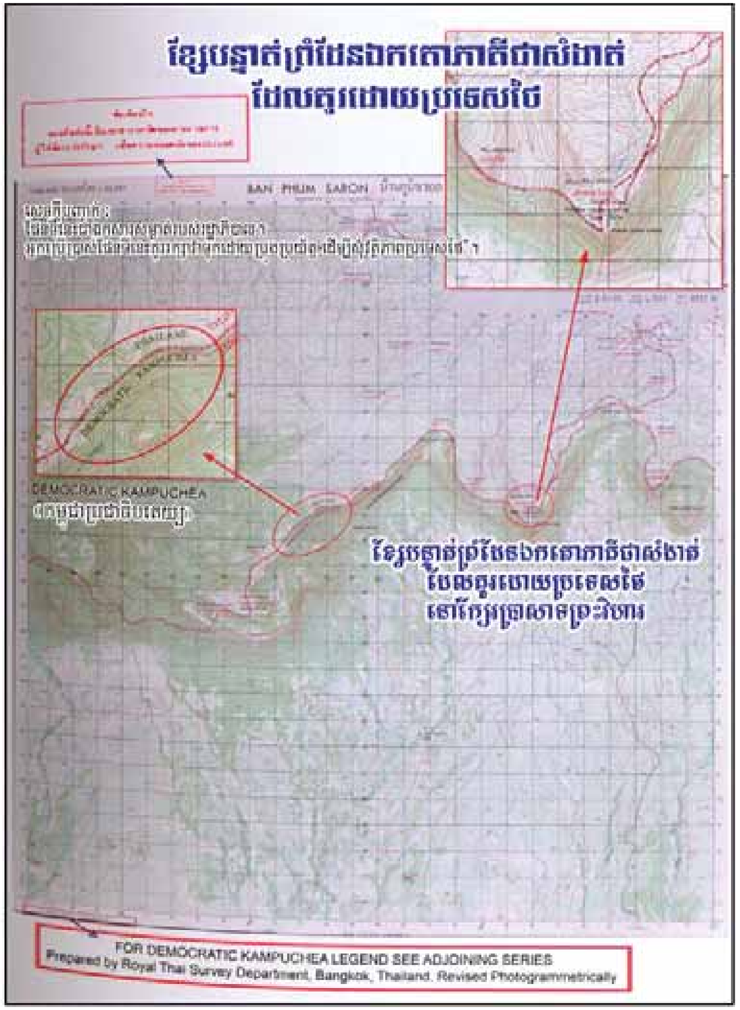

អស់រយៈពេលជាង៤០ឆ្នាំ ថៃមិនដែលបានជំទាស់ជាចំហទៅនឹងខ្សែព្រំដែន បញ្ជាក់ឡើងដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិឡើយ។ ការណ៍ដែលថៃរក្សាទុកផែនទីឯកតោភាគីមិនឱ្យដឹងជាសាធារណៈ ត្រូវបានបកស្រាយឱ្យដឹងអំពីមូលហេតុ តាមការបង្ហាញឱ្យឃើញថ្មីៗថែមទៀតនូវផែនទីដែលផលិតឡើងដោយរាជមន្ទីរស្រាវជ្រាវភូមិសាស្ត្រថៃ ក្នុង

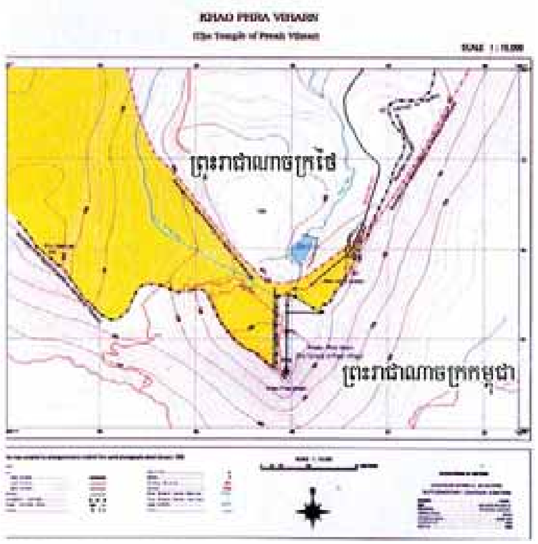

ផែនទីតំបន់ **ឯកតោភាគី** រៀបចំ និង បង្ហាញដោយព្រះរាជាណាចក្រថៃនាពេលថ្មីៗនេះ។ តំបន់ផ្ទៃពណ៌លឿងបង្ហាញពីការទាមទាររបស់ថៃ។

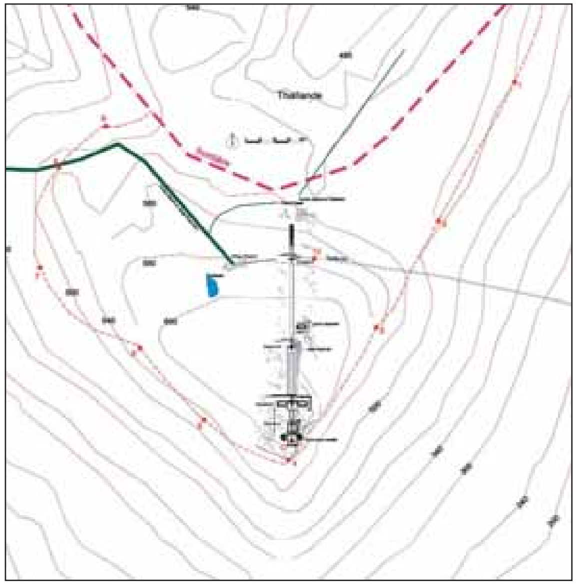

ផែនទីដែលប្រើប្រាស់ដោយព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាផ្អែកលើផែនទីដែលទទួលស្គាល់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិដែលជាផ្នែកមួយនៃសេចក្តីសម្រេចថ្ងៃ១៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៦២

អំឡុងពេលដែលកម្ពុជាកំពុងឆ្លងកាត់សង្គ្រាមក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រថ្មីៗនេះរបស់ខ្លួន។ ទោះបីជាមិនមានកាលបរិច្ឆេទនៅលើផែនទីក្តី ក៏ជាការបញ្ជាក់ច្បាស់ណាស់ថា **ផែនទីឯកតោភាគី** នោះ ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងពេលមួយ នៅចន្លោះពីរបបខ្មែរក្រហម ឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ពេលចប់សង្គ្រាមនៅកម្ពុជានាចុងទសវត្សឆ្នាំ១៩៩០។ ករណីនេះច្បាស់ណាស់ ព្រោះក្នុង **ផែនទីឯកតោភាគី** តាមខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនខាងកម្ពុជា មានពាក្យ **"កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ"** គឺជាឈ្មោះរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលប្រើដោយរដ្ឋាភិបាលខ្មែរក្រហម។

ខ្សែព្រំដែននៅលើផែនទី ដែលមានកំណត់អត្តសញ្ញាណកម្ពុជា ជា "កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ" គឺដូចគ្នាទៅនឹងព្រំដែន នៅលើ **ផែនទីឯកតោភាគី** ពេលបង្ហាញឡើងនៅសម័យប្រជុំគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ទីក្រុងក្រៃឆឹច ណូវែលហ្សេឡង់ និងផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ ដោយរាជរដ្ឋាភិបាលថៃនៅមុនកិច្ចប្រជុំលើកក្រោយនៅទីក្រុងកេបិច កាណាដា។ ប៉ុន្តែ ផែនទីដែលបង្កើតឡើងដោយរាជមន្ទីរស្រាវជ្រាវ ភូមិសាស្ត្រថៃ នៅក្នុងអំឡុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ មានកំណត់សម្គាល់ថា **"សម្ងាត់"** ជាភាសាថៃ។ មានន័យថា រាជមន្ទីរស្រាវជ្រាវភូមិសាស្ត្រថៃ ព្រមានអ្នកប្រើផែនទីនេះឱ្យលាក់បាំងពីភ្នែកសាធារណៈជន។

(ចំណងជើង ដែលដាក់លើផែនទីថៃមានព្រំដែនជាមួយ "កម្ពុជាប្រជាធិតេយ្យ" អានទាំងស្រុងជាភាសាថៃ : *"រំឭក : ផែនទីនេះជាឯកសារសម្ងាត់។ អ្នកប្រើប្រាស់ផែនទីនេះ ត្រូវរក្សាផែនទីនេះទុកដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីសុវត្ថិភាពប្រទេសថៃ"*)។

គឺជាការខកចិត្តក្រៃលែងចំពោះឥស្សរជនថៃដែលយកប្រាសាទព្រះវិហារវិញមិនបាន នៅពេលដែលកម្ពុជាសម្រេចបានសន្តិភាព។ ប៉ុន្តែ ថៃបានរក្សាទុកផែនទីព្រំដែនជិតប្រាសាទព្រះវិហារជាសម្ងាត់ ហើយរង់ចាំឱកាសដែលគេអាចរំកិលមហិច្ឆតាទឹកដីរបស់គេ និងអាចទន្ទ្រានទឹកដីនៅជិតប្រាសាទ។ បើថៃមិនអាចយកប្រាសាទបានទេ នោះថៃតាំងចិត្តថា គេត្រូវតែគ្រប់គ្រងដីនៅជុំវិញនោះឱ្យបាន។

ឱកាសបានមកដល់តាមរយៈការចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៅទីក្រុងកេបិច ថ្ងៃ០៧ កក្កដា ២០០៨។ ដោយការសម្រេចជាឯកច្ឆន្ទរបស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ប្រាសាទព្រះវិហារត្រូវបានចុះក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។ បញ្ហានេះបានធ្វើឱ្យរដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសថៃដែលដឹកនាំគណៈប្រតិភូផ្ទុះចេញនូវកំហឹងយ៉ាងអាក្រក់។ ចំពោះហេតុការណ៍កើតឡើងក្រោយនេះ ប្រធានគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌថៃបានថ្លែងសុន្ទរកថាបែបខឹងសម្បារយ៉ាងខ្លាំង។ មិនមានការទះដៃអបអរសាទរ ឬសម្តែងការគួរសមពីអង្គប្រជុំឡើយ ហើយគណៈប្រតិភូថៃដែលមិនសប្បាយចិត្តដើរចេញពីបន្ទប់ប្រជុំ ដោយធ្វើឱ្យសមាជិកនិងអ្នកអង្កេតការណ៍រាប់រយនាក់ស្ថិតនៅក្នុងភាពស្រឡាំងកាំងយ៉ាងស្ងាត់ស្ងៀម។

៥_ទ័ពប្រទេសថៃទន្ទ្រានកម្ពុជា

ថ្ងៃ១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨

ប្រទេសថៃប្រើលេសនៃការចុះបញ្ជីប្រាសាទព្រះវិហារដើម្បីទន្ទ្រានទឹកដីកម្ពុជា

អម្លុងពេលមានការរំជើបរំជួលនៅទីក្រុងបាងកក គឺជាឱកាសដ៏ល្អបំផុតដែលថៃមានលេសអនុវត្តបំណងប្រាថ្នាដែលខ្លួនបានគ្រោងទុកតាំងពីយូរមកហើយ ដើម្បីអនុវត្តន៏មហិច្ឆតាយូរអង្វែងរបស់ខ្លួន ក្នុងវត្តុបំណងគូរខ្សែព្រំដែនឡើងវិញ។

នៅថ្ងៃ១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨ គឺទើបតែមួយសប្តាហ៍បន្ទាប់ពីការចុះប្រាសាទព្រះវិហារចូលក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធថៃបានចូលមកក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មកជិត **ប្រាសាទព្រះវិហារ**។ កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធថៃបានប្រើលេសថាចូលមកចរចាសុំដោះលែងព្រះសង្ឃ ដូនជី និងអាចារ្យថៃ (ពុទ្ធសាសនិកក្លែងក្លាយ) ដែលបានចូលមកក្នុងតំបន់នេះដោយខុសច្បាប់។ តាមការពិតទាហានថៃបានទន្ទ្រានចូលមកក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដើម្បីកាន់កាប់តំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារនេះ។

ទាហានថៃបានចូលដល់វត្ត **កែវសិក្ខាគីរីស្វារៈ** ជាទីសក្ការៈបូជារបស់ប្រជាជនកម្ពុជា។ វត្តនេះមានចម្ងាយ៧០០ម ក្នុងអធិបតេយ្យកម្ពុជា ហើយមានចម្ងាយ៣០០ម ពី **ប្រាសាទព្រះវិហារ**។

កងទាហានថៃបានឆ្លងព្រំដែនកម្ពុជា ហើយចូលយ៉ាងជ្រៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជា

កងទាហានថៃកាន់កាប់វត្តកែវសិក្ខាគីរីស្វារៈ និងប៉ុស្តិ៍រដ្ឋបាលកម្ពុជា (រូបភាព : ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី-រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា)

បន្ទាប់ពីការលុកលុយលើកដំបូង កងទ័ពថៃបានបន្តបញ្ជូនទ័ពបន្ថែមទៀតមកកាន់តំបន់នោះ ដោយមានទាហានជាច្រើនរយនាក់បំពាក់ទៅដោយអាវុធយុទ្ធភណ្ឌ នៅតំបន់ជិត **ប្រាសាទព្រះវិហារ** និងជាច្រើនពាន់នាក់ទៀត ប្រដាប់ដោយកាំភ្លើងធំនិងកាំភ្លើងយន្ត នៅខាងម្ខាងព្រំដែន។ ថៃថែមទាំងបានឈ្លានពានដែនអាកាសដោយយន្តហោះចម្បាំងហោះចូលតំបន់ក្បែរព្រំដែន។

នៅថ្ងៃដដែលនៃការលុកលុយទន្ទ្រានដីគោក ប្រទេសថៃបានបង្ហាញយន្តហោះ ធុន F១៦ និងយន្តហោះចម្បាំងដទៃទៀត (រូបថត : យោធាថៃ, Wing I Korat)

ប្រទេសថៃបង្ហាញសាច់ដុំផ្នែកយោធា រួមទាំងរថក្រោះ និងកាំភ្លើងធ្លោងចម្ងាយឆ្ងាយ (រូបថត : យោធាថៃ)

ទាហានថៃតម្លើងកាំភ្លើងធំធុនធ្ងន់នៅតាមបណ្តោយព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ (រូបថត : AFP)

បន្ទាប់ពីវត្តមានកងទ័ពថៃនៅជុំវិញ និងក្នុងវត្តកែវសិក្ខាគិរីស្វារៈ រដ្ឋាភិបាលថៃបានបោះបង់ចោលលេសពីមុនថា ខ្លួនចូលមកក្នុងវត្តនេះដើម្បីរំដោះជនអន្តោប្រវេសន្តជាតិថៃខុសច្បាប់។ ជាជំនួសវិញ នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រថៃ សាម៉ាក់ ស៊ុនដារាវេជ Samak Sundaravej បានប្រកាសថាវត្តនោះស្ថិតនៅក្នុងដែនដីរបស់ព្រះរាជាណាចក្រថៃ។ តាមរយៈសារលិខិតមួយច្បាប់ជូនចំពោះ សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា នាយករដ្ឋមន្ត្រីថៃអះអាងថា **"វត្តមាននៃវត្តនេះ និងសំណង់ផ្សេងៗទៀត ក៏ដូចជាវត្តមានអ្នកតាំងទីលំនៅ និងកងកម្លាំងកម្ពុជានៅក្នុងតំបន់នេះ គឺជាការរំលោភអធិបតេយ្យ និងបូរណភាពដែនដីរបស់ព្រះរាជាណាចក្រថៃជាបន្តបន្ទាប់"**[១]។

[១] លិខិតពីនាយករដ្ឋមន្ត្រី សាម៉ាក់ ស៊ុនដារ៉ាវេជ Samak Sundaravej ផ្ញើជូនសម្តេច ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានៅថ្ងៃ ១៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨

ក្នុងការឆ្លើយតប សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានបញ្ជាក់ថា :

[...យោងតាម "ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I" ដែលប្រើប្រាស់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ហៅកាត់ថា (ICJ) នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៦២ វត្តកែវសិក្ខាគិរីស្វារៈ ស្ថិតនៅចម្ងាយប្រមាណ៧០០ម៉ែត្រក្នុងដែនដីកម្ពុជាយ៉ាងស្របច្បាប់ ។ "ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I" ដែលបានប្រើប្រាស់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តជាតិជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការកាត់សេចក្តីនៅ ក្នុងឆ្នាំ១៩៦២ ត្រូវបានគូរនៅក្នុងឆ្នាំ១៩០៨ ដែលជាលទ្ធផលនៃការងារកំណត់ព្រំដែននៃគណៈកម្មការកំណត់ព្រំដែនរវាងឥណ្ឌូចិន និងសៀមដែលបានបង្កើតឡើង អាស្រ័យអនុសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ និង សន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ១៩០៧ រវាងបារាំង និងសៀម ហើយត្រូវបានយល់ព្រមដោយព្រះរាជាណាចក្រសៀមទៀតផង ។ នៅក្នុងការពិចារណារបស់ខ្លួន តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានបង្ហាញឱ្យឃើញយ៉ាងច្បាស់អំពី សុពលភាពស្របច្បាប់នៃខ្សែព្រំដែន គឺមានដូចដែលបានបង្ហាញនៅក្នុង "ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I"] [២]

គឺជាការដែលគួរឱ្យកត់សម្គាល់ថា អ្វីដែលអតីតនាយករដ្ឋមន្ត្រីថៃអះអាងក្នុងសារលិខិតថា ជាការរំលោភបំពានទៅលើអធិបតេយ្យថៃ បានក្លាយជាប្រធានបទនៃការជំទាស់របស់ថៃអស់រយៈពេល ៤ឆ្នាំ ទៅហើយ ។ ក៏ប៉ុន្តែបើពិនិត្យលើកំណត់ត្រាឯកសារទូតដែលគាត់លើកឡើងជាបង្អែក គេមិនឃើញមានការអះអាងជាក់លាក់ណាមួយដែលថា អធិបតេយ្យនិងបូរណភាពដែនដីរបស់ថៃត្រូវបានរំលោភនោះឡើយ ។ ការជំទាស់របស់ថៃចាប់អារម្មណ៍ច្រើនទៅលើកត្តាជាក់ស្តែងដូចជា កំណើនប្រជាជន និងផលវិបាកមានសំរាមកាន់តែច្រើនឡើង ព្រមទាំងការបោះចោលសំរាមជាដើម ។ បញ្ហាដែលបានលើកឡើងមិនជាប់ទាក់ទងទៅនឹងបរិបទនៃការឈ្លានពានអធិបតេយ្យនោះទេ ។

គ្មានអ្វីគួរឱ្យងឿងឆ្ងល់ទេ បញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅលើការអះអាងថាជាទឹកដីរបស់ថៃនោះ រឿងនេះទើបតែលេចឡើងនៅក្នុងពេលថ្មីៗនេះតែប៉ុណ្ណោះ ចំណែកឯហេតុផលពិតប្រាកដនោះវិញ គឺមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងច្រើនជាមួយបញ្ហាអស្ថិរភាពនយោបាយនៅក្នុងប្រទេសថៃ មិនខុសអំពីការមិនសប្បាយចិត្តចំពោះការសម្រេចរបស់តុលាការអន្តរជាតិ ឆ្នាំ១៩៦២ ស្តីអំពីអធិបតេយ្យ **ប្រាសាទព្រះវិហារ** នោះឡើយ ។ កំណត់ត្រាឯកសារការទូតរបស់ថៃមានគោលបំណងបង្កើតប្រវត្តិសាស្ត្រនៃជម្លោះព្រំដែនមួយ ដែលតាមការពិតទៅវិញ គឺមិនមានជម្លោះទាស់ទែងណាមួយតាំងពីច្រើនទសវត្សមកហើយ ។

[២] លិខិតពីសម្តេច ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ផ្ញើជូន នាយករដ្ឋមន្ត្រី សាម៉ាក់ ស៊ុនដារ៉ាវេជ Samak Sundaravej នៅថ្ងៃ ១៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨

៦_ផលវិបាកនៃអរិភាពរបស់ថៃមកលើកម្ពុជា : ជម្លោះក្រោយការឈ្លានពានទឹកដី និង ការកាន់កាប់ខុសច្បាប់

ចាប់តាំងពីពេលដែលទ័ពថៃឆ្លងកាត់ខ្សែព្រំដែន ដែលជាខ្សែព្រំដែនអន្តរជាតិនោះមក ប្រទេសថៃបានប្រើវិធានការផ្សេងៗ ដើម្បីពង្រីកការត្រួតត្រាលើទឹកដីប្រទេសកម្ពុជា ដែលខ្លួនបានឈ្លានពានកាន់កាប់ដោយខុសច្បាប់។ វិធានការទាំងនោះ រួមមានការប្រើកម្លាំងយោធា និង មិនមែនកម្លាំងយោធា។

ដោយហេតុថា ទាហានថៃបានប៉ុនប៉ងជ្រៀតចូលកាន់តែជ្រៅទៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជាតាមរយៈកងល្បាតរបស់ខ្លួន ម្លោះហើយកងល្បាតថៃមិនអាចចៀសផុតពីឧប្បត្តិហេតុដើរជាន់មីន ដោយពួកគេដើរឆ្លងកាត់ចំការមីន ដែលនៅសេសសល់តាំងពីសម័យខ្មែរក្រហមមក។ ទាហានកម្ពុជាជាម្ចាស់ស្រុក ដឹងច្បាស់ពីទីតាំងចំការមីនទាំងនោះ ហើយមិនបានទទួលរងគ្រោះថ្នាក់ដោយការដើរជាន់មីននោះទេ។ ចំណែកឯទាហានថៃវិញ ម្តងណាទាហានថៃផ្សងព្រេងដើរចូលចំការមីនក្នុងទឹកដីកម្ពុជា ដែលជាកំហុសរបស់ពួកគេសុទ្ធសាធ ទាហានថៃតែងតែបន្ទោសដល់ទាហានកម្ពុជាថា បានបង្កប់គ្រាប់មីនថ្មីៗទៀតវិញ ហើយឧប្បត្តិហេតុបែបនេះ ប្រាកដជានាំបណ្តាលឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់ស្លាប់ ឬរបួសកាន់តែច្រើនឡើងមិនខាន ដែលជាលទ្ធផលនៃសកម្មភាពពង្រីកទឹកដីរបស់ថៃ។

ការប៉ុនប៉ងពង្រីកទឹកដីរបស់ថៃ បាននាំមកនូវការប្រយុទ្ធគ្នាយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។ នៅថ្ងៃ ១៥ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨ មានការប្រយុទ្ធគ្នាមួយបានផ្ទុះឡើង រវាងទាហានកម្ពុជា និងទាហានថៃ។ ទន្ទឹមពេលប៉ុនប៉ងទម្លាក់កំហុសមកលើយុទ្ធជនកម្ពុជា ភាគីថៃក៏បានទទួលស្គាល់ថាទាហានថៃ **បានដើរល្បាត** តាមខ្សែព្រំដែន ដែលការណ៍នេះ បង្ហាញយ៉ាងជាក់ស្តែងពីបំណងឈ្លានពានរបស់ថៃ។

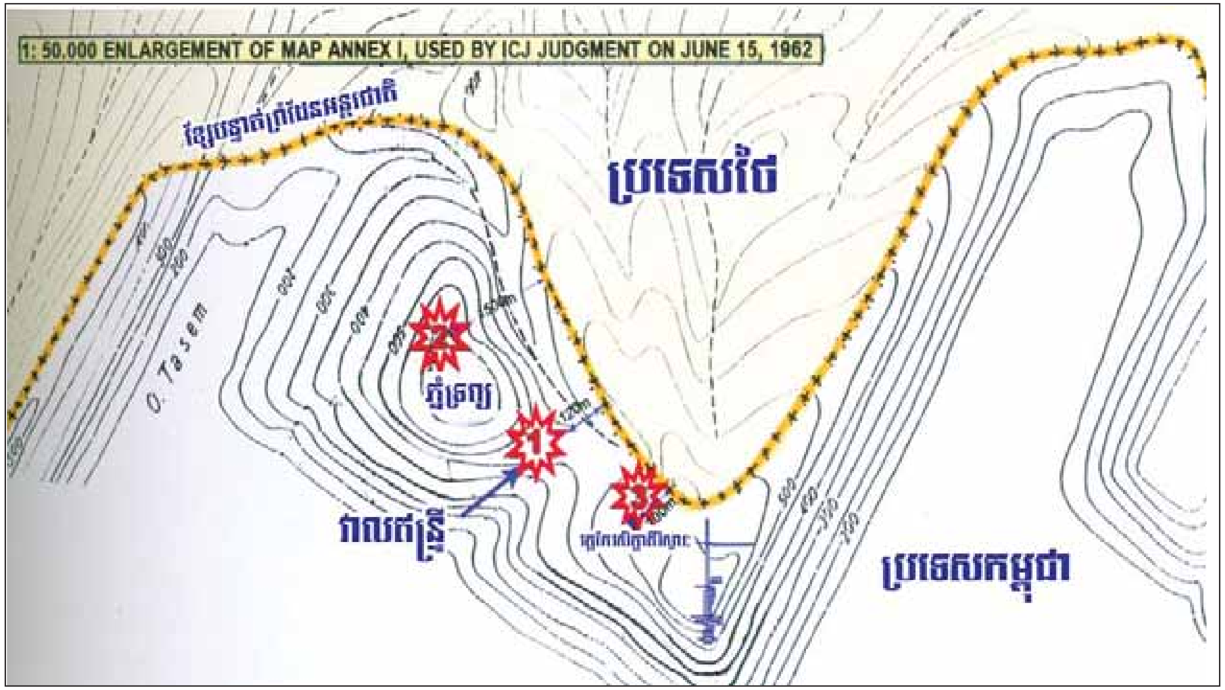

ថ្ងៃ១៥ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨ វេលាម៉ោង ១៤:១៥ ទាហានថៃចាប់ផ្តើមបំផ្ទុះអាវុធមកលើកងទ័ពកម្ពុជា នៅពាកន្លែងផ្សេងគ្នា ដោយចូលយ៉ាងជ្រៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជា។

តំបន់ទី១ : **វាលឥន្ទ្រី** ចម្ងាយប្រហែលជា១.១២០ម៉ែត្រ ភាគខាងត្បូងនៃព្រំដែនអន្តរជាតិរវាងប្រទេសកម្ពុជា និងប្រទេសថៃ។

តំបន់ទី២ : **ភ្នំទ្រព្យ** ចម្ងាយ១.៦០០ម៉ែត្រ ភាគខាងត្បូងនៃព្រំដែន អន្តរជាតិរវាងប្រទេសកម្ពុជា និងប្រទេសថៃ។

តំបន់ទី៣ : ក្នុងបរិវេណ **វត្តកែវសិក្ខាគីរីស្វារៈ** ចម្ងាយ៣០០ម៉ែត្រ ភាគខាងលិច នៃ **ប្រាសាទព្រះវិហារ** និងប្រហែលជា៧០០ម៉ែត្រ ពីព្រំដែនអន្តរជាតិ។

កាន់តែធ្ងន់ធ្ងរជាងនេះទៀត ការប្រយុទ្ធគ្នាមួយទៀតបានផ្ទុះឡើងនៅថ្ងៃទី៣ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៩ ដោយថៃបានបាញ់គ្រាប់រ៉ុកកែត និងអាវុធធុនធ្ងន់ ធ្វើឱ្យខូចខាតដល់ប្រាសាទព្រះវិហារជាច្រើនកន្លែង ព្រមទាំងបំផ្លាញផ្សារមួយនៅក្បែរប្រាសាទទាំងស្រុង និងធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ជីវភាពរបស់ប្រជាជនកម្ពុជាចំនួន៣១៩គ្រួសារដែលបានរស់នៅទីនោះតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយ ។

ភូមិផ្សារបានឆេះ និង បំផ្លាញទាំងស្រុង ដោយគ្រាប់កាំភ្លើងធំរបស់កងទាហានថៃ (រូបថត : ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី-រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា)

ប្រជាជនកម្ពុជា ៣១៩គ្រួសារ ត្រូវបានក្លាយជាទុគ៌តជនដោយអរិភាពរបស់កងទាហានថៃ (រូបថត : ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី-រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា)

បន្ថែមពីលើទង្វើយោធានេះ ប្រទេសថៃក៏បានប្រកាសជាផ្លូវការថា នរណាក៏ដោយដែលធ្វើដំណើរទៅកាន់ប្រាសាទព្រះវិហារ ត្រូវតែមានការអនុញ្ញាតពីថៃដោយរាប់បញ្ចូលមិនត្រឹមតែមន្ត្រីរបស់កម្ពុជានោះទេ សូម្បីតែអ្នកជំនាញការអន្តរជាតិ បុគ្គលិកអង្គការយូណេស្កូ និងគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកដែលមានភារកិច្ចថែរក្សា **ប្រាសាទព្រះវិហារ** ក៏ត្រូវសុំការអនុញ្ញាតពីថៃដែរ ។ ការព្រមានបែបនេះ សរបញ្ជាក់ឱ្យឃើញពីការពង្រីកទឹកដីរបស់ថៃយ៉ាងសាហាវកាន់តែច្បាស់ថែមទៀតរហូតមកដល់ពេលនេះ ។

៧_អនាគតនៃប្រាសាទព្រះវិហារ

សកម្មភាពថ្មី១ដែលទើបបានប្រព្រឹត្តទៅដោយរាជរដ្ឋាភិបាលថៃ ក្នុងកិច្ចប្រជុំលើកទី៣៣របស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោកនៅទីក្រុង សេវីល Seville ប្រទេសអេស្ប៉ាញ បង្ហាញថារាជរដ្ឋាភិបាលថៃនឹងមិនបោះបង់ចោលគំនិតទាមទារចង់បានទឹកដីកម្ពុជា ឬបំណងរុលត្បុលខ្លួនគេមកលើអធិបតេយ្យរបស់ប្រាសាទព្រះវិហាររបស់ខ្មែរសោះឡើយ។ មុនពេលមានកិច្ច ប្រជុំនៅប្រទេសអេស្ប៉ាញ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៩ ឥស្សរជនថៃរួមមាននាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេស និងប្រធានគណៈប្រតិភូដែលត្រូវចូលរួមក្នុងអង្គប្រជុំបេតិកភណ្ឌពិភពលោក បាននិះគន់យ៉ាងខ្លាំងដល់អង្គការយូណេស្កូ និងគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក លើបញ្ហាចុះប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោកកាលពីឆ្នាំ២០០៨ និងបានប្រកាសនូវវត្ថុបំណងផ្សេង១ជាច្រើនរបស់រដ្ឋាភិបាលថៃនៅក្នុងអង្គប្រជុំ នាទីក្រុងសេវីល Seville នោះ។ ភាគីថៃចង់ឱ្យមានការពិនិត្យពិចារណាឡើងវិញនូវការសម្រេចនាទីក្រុងកេបិច ដែលបានចុះបញ្ជីប្រាសាទព្រះវិហារ។ ប្រទេសថៃក៏បានប្រកាសផងដែរថាថៃចង់បានការគ្រប់គ្រង រួមមួយលើប្រាសាទព្រះវិហារ ដែលជាគំនិតអាក្រក់មួយត្រូវបានកម្ពុជាជំទាស់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំកាលពីឆ្នាំមុន១។ បើមិនបានអញ្ចឹងទេ ភាគីថៃមានបំណងផ្សេងទៀតគឺភាគីថៃចង់ចុះបញ្ជីប្រាសាទ ព្រះវិហាររួមគ្នាជាមួយកម្ពុជា ឬដកប្រាសាទព្រះវិហារចេញពីបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។

សំណើរបស់ភាគីថៃមិនត្រូវបានអង្គប្រជុំទទួលស្គាល់ឡើយ។ គណៈប្រតិភូរបស់ថៃមិនត្រូវបានផ្តល់សិទ្ធិដើម្បីនិយាយនៅក្នុងអង្គប្រជុំនោះទេ។ យ៉ាងណាក៏ដោយ ក្រោយពេលត្រឡប់មកដល់ទីក្រុងបាងកកវិញ ភាគីថៃបានប្រកាសថា ពួកគេនឹងរៀបចំសម្រាប់កិច្ចប្រជុំនាឆ្នាំក្រោយរបស់គណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ដើម្បីសើរើបញ្ហាព្រះវិហារឡើងវិញ ហើយជំរុញឱ្យមានការចុះប្រាសាទព្រះវិហាររួមគ្នាជាមួយថៃនៅក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក។

បន្ថែមពីលើនេះទៀត បន្ទាប់ពីប្រទេសថៃ ត្រូវបានបោះឆ្នោតឱ្យចូលអង្គុយជាសមាជិកគណៈកម្មាធិការបេតិកភណ្ឌពិភពលោក សំរាប់អាណត្តិ៤ឆ្នាំ (២០០៩-២០១២) ដូចគ្នានិងកម្ពុជា ដែរនោះរាជរដ្ឋាភិបាលថៃបានប្រកាសរួចជាស្រេចថានឹងប្រើអាសនៈនេះ **ស្វែងរកពតិមាន** ដើម្បីរិតតែធ្វើឱ្យសមាជិកអនុសញ្ញាឆ្នាំ១៩៧២ កាន់តែបានយល់ច្បាស់អំពីការទាមទាររបស់ថៃ ក្នុងបញ្ហាប្រាសាទព្រះវិហារ ក្នុងគោលបំណងឱ្យបានទៅដល់ការចុះបញ្ជីរួម ឬការគ្រប់គ្រងរួមដែលភាគីកម្ពុជាបានទាត់ចោលប្រកបដោយជោគជ័យអស់រយៈវេលា ៣ឆ្នាំកន្លងទៅ គឺចាប់តាំងពីគ្រៃឆឺច ណូវែលហ្សេឡង់ (២០០៧) រហូតដល់ សេវីល អេស្ប៉ាញ (២០០៩) ឆ្លងតាម កេបិច កាណាដា (២០០៨)ដែលប្រាសាទព្រះវិហារត្រូវបានចុះបញ្ជីបេតិកភណ្ឌភិភពលោក។

ជាការពិតណាស់ ដោយរាជរដ្ឋាភិបាលថៃមិនបានទទួលជោគជ័យក្នុងកិច្ចប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួន ដើម្បីកាន់កាប់ទឹកដីនិងត្រួតត្រាលើទីតាំងប្រាសាទព្រះវិហារ ដែលត្រូវបានតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិសម្រេចរួចហើយនៅឆ្នាំ១៩៦២នោះ ថៃនៅតែបន្តគម្លើងសាច់ដុំប្រើកម្លាំងកងទ័ពរបស់ខ្លួន ព្រមទាំងបង្កើនយុទ្ធនាការទូត ដើម្បីឈានឆ្ពោះទៅរកផែនការ និងឧបាយកលអាស្រូវជួរជាតិផ្សេងទៀត។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នេះជាជម្រើសដ៏គួរឱ្យខ្មាសអៀនរបស់ឥស្សរជនថៃ ពីព្រោះថា ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានច្បាប់និងប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏រឹងមាំ ព្រមទាំងភាពប្រុងប្រយ័ត្នដ៏ខ្ជាប់ខ្ជួន ប្រទេសកម្ពុជាអាចថៃរក្សាអធិបតេយ្យរបស់ខ្លួនលើប្រាសាទព្រះវិហារដ៏ពិសិដ្ឋនេះ ព្រមទាំងរក្សាការពារទឹកដីកម្ពុជា ក្នុងតំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារបានទាំងស្រុង ។

ឧបសម្ព័ន្ធ

សម្រង់អនុសញ្ញា និងសន្ធិសញ្ញា

បកប្រែក្រៅផ្លូវការ ដោយ

វ៉ែន ឿន ទីប្រឹក្សាអមទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

និងសហការី -លឹម សុគន្ធា មន្ត្រីទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

-កែវ ភក្តី មន្ត្រីទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

ប្រទេសបារាំង និង ប្រទេសកម្ពុជា

~~~~~~~~~~

សន្ធិសញ្ញាមិត្តភាព ពាណិជ្ជកម្ម និង អាណាព្យាបាលបារាំង រវាងប្រទេសបារាំង និងប្រទេសកម្ពុជា~~ ព្រមព្រៀងនៅទីក្រុងឧត្តុង្គ ថ្ងៃ ១០ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៨៦៣ (បណ្ដូរសច្ចាប័ន នៅទីក្រុងឧត្តុង្គ ថ្ងៃ ១៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៨៦៤)

ព្រះករុណាជាម្ចាស់លើត្បូង នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងទេសាភិបាលខេត្ត កូសាំងស៊ីន បានព្រមព្រៀងគ្នាដូចតទៅ:

ប្រការ ១: ព្រះចៅអធិរាជរបស់ប្រជាជនជាតិបារាំង បានព្រមព្រៀងផ្ដល់អាណាព្យាបាលដល់ព្រះមហាក្សត្រព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ប្រការ ២: ព្រះចៅអធិរាជរបស់ប្រជាជនជាតិបារាំង នឹងតែងតាំងបេសកជនតំណាង ឬកុងស៊ុលបារាំង នៅអមព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ ដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុក ធ្វើឱ្យមានការអនុវត្តន៍ដាច់ខាតនូវខ្លឹមសារនៃកិច្ចព្រមព្រៀងអាណាព្យាបាលនេះ។ បេសកជនតំណាង ឬកុងស៊ុល រូបនេះ ត្រូវឋិតនៅក្រោមអំណាចគ្រប់គ្រងរបស់ទេសាភិបាលខេត្ត កូសាំងស៊ីន។

ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ អាចនឹងតែងតាំងបេសកជនខ្មែរម្នាក់ នៅទីក្រុង សៃហ្គន -(ព្រៃនគរ)- ដើម្បីសម្រួលទំនាក់ទំនង ដោយចំពោះជាមួយនិងទេសាភិបាលខេត្ត កូសាំងស៊ីន។

ប្រការ ៣: បេសកជនបារាំង នៅអមព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ ត្រូវមានឋានន្តរស័ក្តិ ជាមហាមន្ត្រី ដែល ត្រូវបានទទួលនូវកិត្តិយសនិងការគោរពយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ នៅទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ប្រការ ៤: ក្រៅពីបេសកជន ឬកុងស៊ុលបារាំង ប្រទេសណាផ្សេងមួយទៀត មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតិ ឱ្យនៅអមព្រះមហាក្សត្រខ្មែរឡើយ ឬនៅទីកន្លែងណាមួយផ្សេងទៀតនៅលើទឹកដីកម្ពុជាឡើយ បើទេសាភិបាលខេត្ត កូសាំងស៊ីន មិនបានត្រូវគេជូនដំណឹង ហើយបើទេសាភិបាលខេត្ត កូសាំងស៊ីន មិនបានព្រមព្រៀងជាមួយរដ្ឋាភិបាលខ្មែរទេ នៅក្នុងបញ្ហានេះ។

ប្រការ ៨: ជនជាតិបារាំងទាំងអស់ណា ដែលមានបំណងចង់តាំងលំនៅដ្ឋាន នៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ត្រូវចុះឈ្មោះនៅអធិការបតីយដ្ឋាននៃស្ថានកុងស៊ុលបារាំង ហើយកុងស៊ុលបារាំងនឹងផ្ដល់ព័ត៌មាននេះដល់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា។

ប្រការ ៩: ជនជាតិខ្មែរទាំងអស់ណា ដែលមានបំណងចង់តាំងលំនៅដ្ឋាន នៅលើទឹកដីរបស់ព្រះចៅអធិរាជប្រទេសបារាំង ត្រូវចុះឈ្មោះជាមួយតំណាងព្រះរាជាណាចក្រម្ពុជា នៅសៃហ្គន-(ព្រៃនគរ)- ហើយតំណាងរូបនេះ នឹងជូនដំណឹងដល់ទេសាភិបាលខេត្ត កូសាំស៊ីន។

ប្រការ ១៦: ព្រះចៅអធិរាជប្រទេសបារាំងទទួលស្គាល់អធិបតីព្រះមហាក្សត្រប្រទេសកម្ពុជា សម្ដេច ព្រះនរោត្តម ព្រាហ្មបុរេរក្សព្រះមហាឧបរាជ ហើយប្ដេជ្ញាថានឹងរក្សាសណ្ដាប់ធ្នាប់ សន្តិសុខនៅក្នុងទឹកដីនៃប្រទេស ការពារប្រទេសទប់ទល់នឹងការវាយប្រហារគ្រប់មធ្យោបាយ ជួយសម្រួលដល់កម្ពុជា ឱ្យមានផ្លូវទៅកាន់សមុទ្រ។

~~~~~~~~~~

ប្រការ ១៨: ក្នុងការតបស្នងចំពោះអាណាព្យាបាល ដែលបានផ្តល់ឱ្យដោយព្រះចៅអធិរាជបារាំង ព្រះមហាក្សត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានផ្តល់ជូនត្រឡប់ទៅវិញនូវសិទ្ធិក្នុងការជ្រើសរើសកាប់ អារ និងធ្វើអាជីវកម្មលើព្រៃឈើនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដើម្បីយកឈើដែលត្រូវខ្នាតសម្រាប់ស្ថាបនានាវាទ័ពរបស់ព្រះអធិរាជបារាំង។ ភ្នាក់ងារបារាំងទទួលបន្ទុកអាជីវកម្ម ត្រូវផ្តល់ព័ត៌មាននិងយោបល់ដល់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់កម្ពុជា ដែលនឹងអនុញ្ញាតិ ហើយប្រគល់ឯកសារចាំបាច់។ ដោយឡែកថ្លៃអាជីវកម្មទាំងប៉ុន្មាន ត្រូវជាបន្ទុករបស់រដ្ឋាភិបាលបារាំងទាំងស្រុង។

ប្រការ ១៩:

ធ្វើនៅព្រះបរមរាជវាំង ក្រុងឧត្តុង្គ ថ្ងៃ ១១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៨៦៣
ដឺឡា គ្រង់ឌីយែរ
(ប្រថាប់ត្រា ព្រះមហាក្សត្រព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា)

ព្រះមហាក្សត្រព្រះបាទសម្តេចព្រះនរោត្តម ត្រូវបានទទួលស្គាល់ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រសកលថាជាព្រះមហាក្សត្រសម័យទំនើបរបស់ខ្មែរទី១ ។ ព្រះអង្គមានព្រះកិត្តិយសដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ បានស្រោចស្រង់កម្ពុជាឱ្យរួចពីការរលាយបាត់បង់ទឹកដីកម្ពុជាទាំងមូល តាមការលេបត្របាក់របស់ប្រទេសជិតខាង ក្នុងអំឡុងសតវត្សរ៍ទី១៩ ។

FRANCE——CAMBODIA

TRAITE d' amitié, de Commerce, et de Protection Française, entre la France et le Cambodge.- - Conclu à Houdong, le 11 Août, 1863.[1]

(Ratification échangées à Houdong, le 14 Avril, 1864)

Sa Majesté le Roi du Cambodge et M. le Gouverneur de la Cochinchine sont convenus:

Art. I. Sa Majesté l'Empereur des Français accorde sa protection à Sa Majesté le Roi du Cambodge.

II. Sa Majesté l'Empereur des Français nommera un Résident ou Consul Français auprès de Sa Majesté le Roi du Cambodge, qui sera chargé, sous la haute autorité du Gouverneur de la Cochinchine de veiller à la stricte exécution des présentes lettres de protectorat.

Sa Majesté le Roi du Cambodge pourra nommer un Résident Cambodgien à Saigon pour communiquer directement avec le Gouverneur de la Cochinchine.

III. Le Résident Français aura au Cambodge le rang de grand Mandarin, et il lui sera rendu tout le Royaume les honneurs dus à cette dignité.

IV. Aucun Consul d'une autre nation que la France ne pourra résider auprès de Sa Majesté le Roi du Cambodge ou dans aucun lieu de ses Etats sans que le Gouverneur de la Cochinchine n'en ait été informé et ne se soit entendu à cet égard avec le Gouvernement Cambodgien.

V. Les sujets Français jouiront dans toute l'étendue du Royaume du Cambodge d'une pleine et entière liberté pour leurs personnes et leurs propriétés; ils pourront circuler, posséder et s'établir librement dans toutes les provinces et dépendances de ce Royaume, lorsqu'ils en auront informé un grand Mandarin Cambodgien qui leur délivrera un permis.

VI. Les sujets Cambodgiens jouiront dans toute l'étendue de l'Empire Français d'une pleine et entière liberté pour leurs personnes et leurs propriétés; ils pourront circuler, posséder et s'établir librement dans toutes les provinces et dépendances de cet Empire lorsqu'ils en auront informé un Officier Français compétent, qui leur délivrera un permis.

[1] British and Foreign State Papers, Vol. LVII. (1866-67), p. 739

VII. Lorsqu'un Français établi ou de passage dans le Royaume du Cambodge aura quelque sujet de plainte ou quelque réclamation à formuler contre un Cambodgien, il devra d'abord exposer ses griefs au Résident Français qui, après avoir examiné l'affaire, s'efforcera de l'arranger à l'amiable. De même quand un Cambodgien aura à se plaindre d'un Français, le Résident écoutera sa réclamation avec intérêt et cherchera à ménager un arrangement amiable. Mais, dans l'un et l'autre cas, si la chose est impossible, le Résident Français requérra l'assistance d'un fonctionnaire Cambodgien compétent, et tous deux, après avoir examiné conjointement l'affaire, statueront suivant l'équité. Le Résident Français s'abstiendra de toute intervention dans les contestations des sujets Cambodgiens entre eux; de leur côté les Français dépendront, pour toutes les difficultés qui pourraient s'élever entre eux, de la juridiction Française, et l'autorité Cambodgienne n'aura à s'en mêler en aucune manière, non plus que des différends qui surviendraient entre Français et étrangers Européens qui seront jugés par le Résident Français. Les crimes commis par des sujets Français dans le Royaume Cambodgien seront remis et jugés à Saïgon par les cours de justice compétentes. Dans ce cas le Gouvernement Cambodgien donnera toute facilité au Résident Français pour saisir le coupable et le livrer au Gouvernement de la Cochinchine. En cas d'absence du Résident Français, le Commandant des forces Françaises le remplacera pour exercer la justice.

VIII. Tous les Français qui voudront s'établir dans le Royaume du Cambodge devront se faire inscrire à la Chancellerie de la Résidence Française, et le Résident en informera le Gouvernement Cambodgien.

IX. Tous les Cambodgiens qui voudront s'établir dans les possessions de Sa Majesté l'Empereur des Français devront se faire inscrire auprès de Résident Cambodgien, à Saïgon, qui en informera le Gouverneur de la Cochinchine.

X. Les marchandises importées ou exportées par navires Français dans le Cambodge, lorsque leurs propriétaires seront munis d'un permis du Gouvernement de Saïgon, seront admises en franchise de tous droits dans tous les ports du Royaume du Cambodge, l'opium excepté, qui sera soumis aux droits.

XI. Les navires chargés de marchandises Cambodgiennes qui auront acquitté les droits au Cambodge, s'ils sont munis d'un permis du Gouvernement Cambodgien, visé par le Résident Français, seront admis en franchise de tous droits dans tous les ports ouverts de la Cochinchine.

XII. Les Français voyageant en qualité de savants, tels que naturalistes, géographes, etc., donneront avis de leur mission au Gouvernement Cambodgien, et ils en recevront tous les soins et bons offices de nature à les aider dans l'accomplissement de leur mission et à leur faciliter les voyages à l'intérieur du pays.

XIII. Dans le cas où des navires Français seraient attaqués ou pillés par des pirates dans des parages dépendant du Royaume du Cambodge, l'autorité locale du lieu le plus rapproché, dès qu'elle aura connaissance du fait, en poursuivra activement les auteurs et ne négligera rien pour qu'ils soient arrêtés et punis conformément aux lois. Les marchandises enlevées en quelque lieu et en quelque état qu'elles se trouvent seront remises à leurs propriétaires, ou, en leur absence entre les mains d'une autorité Française qui se chargera ne les restituer. Si l'on ne pouvait s'emparer des coupables, ni recouvrer la totalité des objets volés, les fonctionnaires Cambodgiens, après avoir prouvé qu'ils ont fait tous leurs efforts pour arriver à ce but, ne sauraient être rendus pécuniairement responsables. Il en sera de même pour les actes de pillage ou de vol qui auraient été commis sur les propriétés des Français établis dans le Royaume du Cambodge ; l'autorité Cambodgienne, après avoir prouvé qu'elle a fait tous ses efforts pour saisir les coupables et recouvrer la totalité des objets volés, ne saurait être rendue pécuniairement responsable.

XIV. Dans le cas où des navires Cambodgiens seraient attaqués ou pillés par des pirates dans des parages dépendant de l'Empire Français, l'autorité locale de lieu le plus rapproché, dès qu'elle aura connaissance du fait, en poursuivra activement les auteurs et ne négligera rien pour qu'ils soient arrêtés et punis conformément aux lois.

Les marchandises enlevées, en quelque lieu et en quelque état qu'elles se trouvent, seront remises à leurs propriétaires, ou, en leur absence, entre les mains de l'autorité Cambodgienne, qui se chargera de les restituer. Si l'on ne pouvait s'emparer des coupables, ni recouvrer la totalité des objets volés, les fonctionnaires Français, après avoir prouvé qu'ils ont fait tous leurs efforts pour arriver à ce but, ne sauraient être rendus pécuniairement responsables. Il en sera même pour tous les actes de pillage et de vol qui auraient été commis sur des propriétés de Cambodgiens établis sur le territoire Français; l'autorité Française après avoir prouvé qu'elle a fait tous ses efforts pour saisir les coupables et recouvrer la totalité des objets volés, ne saurait être rendue pécuniairement responsable.

XV. Les missionnaires catholiques auront le droit de prêcher et d'enseigner; ils pourront, avec l'autorisation du Gouvernement Cambodgien, construire des églises, des séminaires, des écoles, des hôpitaux, des couvents et autres édifices pieux sur tous les point de Royaume de Cambodge.

XVI. Sa Majesté l'Empereur des Français, reconnaissant la souveraineté du Roi du Cambodge Som-Dach-Pra-Norodom-Prom-Boreraksa-Pra-Maha-Abbarach, s'engage à maintenir dans ses Etats l'ordre er l'autorité, à le protéger contre toute attaque extérieure, à l'aider dans la perception des droits de commerce et à lui donner toute facilité pour établir une communication entre le Cambodge et la mer.

XVII. Pour faciliter l'exécution des Articles précédents, M. le Gouverneur de la Cochinchine, désirant établir un terrain à l'endroit nommé Chruey – Changva ou les Quatre – Bras, pour y construire un dépôt de charbon et des magasins d'approvisionnement pour les navires Français, Sa Majesté le Roi du Cambodge consent à donner ce terrain en amont de la partie réservée à l'extrême pointe pour construire un fort, le terrain concédé devant avoir …… ou 500 mètres environ sur les deux rives. Si sur ce terrain se trouvait une pagode ou un lieu consacré on les respecterait.

Si d'autres établissements devenaient nécessaires pour les besoins de la station Française, le Roi examinera la demande que lui en fera le Gouverneur de la Cochinchine et l'accordera aux mêmes conditions que la concession précédente.

XVIII. En reconnaissance de la protection que lui accorde Sa Majesté l'Empereur des Français, Sa Majesté le Roi du Cambodge concède à la France le droit de choisir, abattre, débiter, exploiter dans les forêts de son Royaume les bois propres aux constructions des vaisseaux de la marine Impériale. Les Agents Français chargés de cette exploitation devront en donner avis au grand Mandarin Cambodgien qui leur délivrera les lettres et autorisations nécessaires ; toutefois les frais d'exploitation restant à la charge du Gouvernement Français.

Les Français qui commerceront au Cambodge devront débattre à l'amiable les prix d'achat avec les vendeurs.

XIX. La présente Convention ne sera valable et ne pourra être mise en vigueur qu'après avoir été ratifiée par Sa Majesté l'Empereur des Français.

En foi de quoi, Sa Majesté Som Dach-Pra Norodom-Prom-Boreraksa-Pra-Maha-Abbarach, Roi du Cambodge, et le Plénipotentiaire Gouverneur et Commandant-en-chef en Cochinchine sus-désigné, ont signé la présente Convention en triplicata et y ont apposé leurs sceaux.

Palais de Houdong, le 11 Août, 1863, correspondant au 27 de la lune Asach de l'année cor. 1225.

De La Grandière.

(Cachet du Roi de Cambodge)

សម្រង់ដែលទាក់ទងនៅនឹង

១.សន្ធិសញ្ញា ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៨៦៣ រវាងកម្ពុជា-បារាំង
សន្ធិសញ្ញា ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៨៦៣ រវាងកម្ពុជា-សៀម
២.ព្រះរាជសារលិខិត ព្រះបាទសម្ដេច ព្រះស៊ីសុវត្ថិ

សម្រង់ ១ (*)

នៅខែ សីហា ឆ្នាំ ១៨៦៣, តំណាងរបស់បារាំង និង ព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា បានចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញាមួយ ដែលព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា ព្រមទទួលអាណាព្យាបាលបារាំងលើប្រទេសកម្ពុជា។ ប្រទេសសៀមបានឆ្លើយតប តាមរយៈការចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញា ជាសំងាត់ គាបសង្កត់ និងបង្ខំយ៉ាងខ្លាំងមួយលើកម្ពុជា នៅខែធ្នូ ឆ្នាំ១៨៦៣ ដោយរដ្ឋាភិបាលបារាំងពុំបានដឹងឡើយ រហូតដល់សន្ធិសញ្ញានេះ ត្រូវបានបោះផ្សាយនាខែសីហា ឆ្នាំ១៨៦៤ ដោយសារព័ត៌មាន *The Strait Times* នៅប្រទេសសឹង្ហបូរី។

(*) ការកំណត់ព្រំដែនគោក នៃឥណ្ឌូចិន : កម្ពុជា, ឡាវ និង វៀតណាម

ដោយ Ronald Bruce St. John, Clive H. Schofield
Durham, UK: International Boundaries Research Unit, University of Durham, 1998.
Thomson: 28-29 For an unofficial translation of the text of the 11 August 1863, Cambodia-France treaty and the 1 December 1863, Cambodia-Siam treaty, see Manich Jumbai, 1987; 133-137 and 149-157
http://books.google.com.kh/books?id

សម្រង់ ២

ខុទ្ទកាល័យព្រះមហាក្សត្រ

ព្រះបាទសម្ដេច ព្រះស៊ីសុវត្ថិ ....
ព្រះចៅក្រុងកម្ពុជាធិបតី

ជូនចំពោះ លោកទេសាភិបាល នៃសាធារណរដ្ឋបារាំង ប្រចាំកម្ពុជា
ភ្នំពេញ

លោកទេសាភិបាល

នៅខណៈមួយដែលប្រទេសបារាំង ដែលជាអ្នកឧបត្ថម្ភរបស់យើង កំពុងជាប់រវល់ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនរបស់កម្ពុជា លើអតីតខេត្តនានារបស់កម្ពុជា ដែលត្រូវបានលួចយកទៅដោយប្រទេសសៀមនោះ ខ្ញុំជឿជាក់ថា ខ្ញុំមានភារកិច្ចផ្ញើជូនលោកនូវការអង្កេត និងការរក្សាសិទ្ធិដូចខាងក្រោម ហើយខ្ញុំក៏ស្នើសុំឱ្យលោក តាមពេលវេលាសមស្រប មេត្តាផ្ដល់ព័ត៌មានទាំងនេះឱ្យបានជូនជ្រាបដល់គណៈកម្មការកំណត់ព្រំដែន ដែលនឹងចាប់ផ្ដើមការងាររបស់ខ្លួន និងបញ្ជូនការងារទាំងនោះ ទៅកាន់រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋ (បារាំង)។ ប្រតិភូទាំងឡាយរបស់ខ្ញុំ ដែលស្ថិតនៅក្នុងគណៈកម្មការនេះ ក៏នឹងមានភារកិច្ចលើកឡើងនិងគាំទ្រ នូវសំណើរបស់ខ្ញុំនៅចំពោះមុខគណៈកម្មការនេះ។

១- ជាការពិត និងមិនអាចប្រកែកបាន ការប្រគល់ទៅឱ្យសៀម ដោយប្រទេសបារាំងនូវអតីតខេត្តនានា របស់ខ្មែរ ដែលទើបនឹងបានប្រគល់មកឱ្យកម្ពុជាវិញ ដូចជា ស្ទឹងត្រែង, ទន្លេរពៅ, ម្លូព្រៃ, ក្រាត និង កោះកុង មិនអាចផ្ដល់សេចក្ដីពេញចិត្ត ដែលត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដល់ប្រជាជនកម្ពុជា ក្នុងស្ថានភាពដែលជនជាតិសៀមកាន់កាប់ទឹកដីទាំងនេះ ដោយប្រើកំលាំងទ័ព និងដោយការលោភលន់ ក្នុងកំឡុងពេលដែលកម្ពុជា កំពុងត្រូវឡោមព័ទ្ធនិងធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដោយអាណាម (វៀតណាម) និងសៀម។ ការប្រគល់ខេត្តទាំងនេះមកវិញ (ដល់កម្ពុជា) ជនជាតិសៀម គ្រាន់តែបញ្ឈប់ នូវអ្វីដែលពួកគេបានយកនិងកាន់កាប់ ដោយរំលោភសិទ្ធិរបស់

ប្រជាជន (នៃប្រទេសកម្ពុជា) ហើយជាអ្វីដែលពួកគេមិនចង់ទុកបានយូរទេ ព្រោះថា កង្វះខាតនៃសារៈសំខាន់របស់ទឹកដីទាំងនេះ មិនអាចទូទាត់ទៅនឹងការចំណាយ ក្នុងការស្វែងរកផលប្រយោជន៍, រដ្ឋបាល និងការរក្សាថែទាំ។

២- យើងទាមទារមកវិញ នូវខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនធម្មជាតិរបស់ព្រះរាជាណាចក្រខ្មែរ ដែលមានកាលពេលពីមុនជនជាតិសៀមបានឈ្លានពាន ដែលរួមមានបណ្តាខេត្តដែលស្ថិតនៅប៉ែកខាងប្រទេសសៀម ដូចជា បាត់ដំបង, សៀមរាប, ស្ទឹងត្រែង, ទន្លេរពៅ, ម្លូព្រៃ, គុហាន់ (បច្ចុប្បន្នត្រូវបានស្គាល់ជា ស៊ីសាកេត), ព្រៃស, សុរ៉ែន (ស៊ុរិន), សង្កៀស (សង្កា), នាងរ៉ង, នគររាជសីមា (កូរ៉ាត់) ជាប់ជាមួយនឹង បាក់ណាម និងរាជាណាចក្រ ចំប៉ាសាក់ (ប៉ាសាក់), ហើយនៅផុតពីភ្នំដងរែក, គឺ កោះកុង, ក្រាត និង ចន្ទះបូរ (ចន្ទះបុន [ចន្ទះបុរី])។

ខេត្តទាំងនេះ ក៏មានប្រជាជនកម្ពុជារស់នៅ និង ពួកគេនៅតែរក្សាស្មារតីស្នេហាជាតិដ៏ខ្ជាប់ខ្ជួនរបស់ខ្លួន។

៣- ខេត្តដែលមានធនធានជាងគេ នៃប្រទេសកម្ពុជា គឺ បាត់ដំបង និង សៀមរាប។ ក្នុងខេត្ត សៀមរាបនេះ មានសំណង់បាក់បែក (ប្រាសាទ) របស់ទីក្រុងចាស់ដែលជាភស្តុតាងនៃព្រះរាជាណាចក្រដ៏រុងរឿងរបស់យើង ហើយក៏ជាភស្តុតាងនៃភាពរុងរឿងរបស់បុព្វបុរសយើងទៀតផង។ ខេត្តទាំងពីរនេះ ក៏ដូចជាខេត្តដទៃទៀតដែរ ពុំដែលប្រគល់ទៅឱ្យសៀម ដោយបុព្វរបស់យើងឡើយ ចំណែកឯការទាមទាររបស់យើង ឱ្យបានត្រឡប់មកវិញនូវខេត្តទាំងនេះមកកម្ពុជាក៏ពុំដែលបញ្ចប់ ហើយនឹងមិនបញ្ឈប់ផងដែរ បើសិនជាយើងពុំទទួលបានការពេញចិត្តសមតាមបំណងរបស់យើងក្នុងបញ្ហានេះទេ។ កំណត់នៃការទាមទារជាច្រើនរបស់យើងពីអតីតកាលសុទ្ធតែជាភស្តុតាងសម្រាប់ ហេតុការណ៍នេះ។

មិនចាំបាច់ទាក់ទងនឹងការបង្ហាញជាប្រវត្តិសាស្ត្រទាំងអស់ ដែលបញ្ជាក់ពីសិទ្ធិរបស់យើងលើ ខេត្តទាំងពីរនេះ សន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃ ១៥ កក្កដា ឆ្នាំ ១៨៦៧ ចុះហត្ថលេខាដោយបារាំង សៀម បានបញ្ជាក់ថា សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៨៦៣ ដែលត្រូវបានអះអាងកើនរំលឹកឡើងថា បានចុះហត្ថលេខារវាងព្រះរាជា ណាចក្រកម្ពុជា និង សៀម ត្រូវទុកជាមោឃៈ ហើយសៀមត្រូវបញ្ឈប់ជារៀងរហូតរាល់ភាពជាប្រទេសចំណុះសៀមរបស់កម្ពុជា។ ហេតុដូចនេះហើយ ប្រការនេះនៃសន្ធិសញ្ញា

បានកែអំណាច និងវត្តមានសៀមចេញពីកម្ពុជាទាំងស្រុង ហើយកម្ពុជាត្រូវតែយកត្រឡប់មកវិញនូវរាល់បូរណភាព ទឹកដី ហើយបើសិនជាតាមរយៈមាត្រា ៤ នៃសន្ធិសញ្ញា ១៥ កក្កដា ១៨៦៧ ដដែលនេះ អ្នកការទូតបារាំងកាលនោះ បានយល់ព្រម ដោយមិនបានពិភាក្សាជាមួយរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ឬ ទេសាភិបាលខេត្តកូសាំងស៊ីន ដែលថា ខេត្តបាត់ដំបង និង សៀមរាប ត្រូវស្ថិតនៅជាមួយសៀមនោះ ច្បាស់ណាស់ ពួកគេអស់ទាំងនោះត្រូវបានបោកប្រាស់ដោយជនជាតិសៀម ដែលអះអាង នឹងពន្យល់ឱ្យអ្នកការទូតបារាំងបាក់ចិត្តជឿថា មានសន្ធិសញ្ញាអ្វីមួយនោះ ដែលជនជាតិកម្ពុជាមិន ដែលបានដឹងទាល់តែសោះ ធ្វើយ៉ាងនេះ គឺគេបានព្រមព្រៀងដាក់ខេត្តទាំងពីរនេះរបស់ខ្មែរ ឱ្យស្ថិតនៅក្រោមសិទ្ធិអំណាច និងការគ្រប់គ្រងរបស់សៀម។

យោងលើការយល់ដឹងរបស់ខ្ញុំ ខ្ញុំសូមបន្ថែមថា សន្ធិសញ្ញាដែលពោលថា មានចុះហត្ថលេខា នាខែធ្នូ ឆ្នាំ១៨៦៣ រវាងកម្ពុជា និងសៀម មិនដែលមានទាល់តែសោះ ហើយគឺជាយុត្តិធម៌សំរាប់យើង កាលណាគេជឿយើង ហើយផ្តល់តាមសំណូមពររបស់យើង។

ជាការពិត ក្រៅពីការដឹងគុណដ៏ជ្រាលជ្រៅនិងស្មោះត្រង់របស់យើង ចំពោះរដ្ឋាភិបាលអាណាព្យាបាល យើងមិនអាចទប់ខ្លួនយើងពីចំងល់ ថាតើសកម្មភាពការទូតបែបនោះ ដែលវាបណ្តាលឱ្យបោះបង់ចោលទ្រព្យ សម្បត្តិរបស់យើង ហើយធ្វើនៅពីក្រោយខ្នងរបស់យើង និងដោយគ្មានការយល់ព្រមអំពីយើង អាចស្ថិតស្ថេរជារៀងរហូតបាន ឬយ៉ាងណា។

ក្នុងករណីទាំងអស់ និងដោយពុំគិតពីលទ្ធផលនៃការងារ (ដែលទទួលបាន) ដោយគណៈកម្មការបច្ចុប្បន្ន និង សកម្មភាពការទូតដែលមានជាបន្តមកទៀត ទាក់ទងនឹងព្រំដែនរបស់យើងជាមួយសៀម ដោយមិនរាប់បញ្ចូលការប្រគល់ដោយកម្ពុជា នូវខេត្តដ៏មានតំលៃ គឺ សៀមរាប និងបាត់ដំបង ជាមួយនឹងគ្រប់ភាពចំណុះរបស់ខ្លួន យើងស្នើសុំរក្សាជារៀងរហូតសម្រាប់យើង និងអ្នកជំនាន់ក្រោយរបស់យើង នូវសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវតំរូវការរបស់យើង រហូតដល់យុត្តិធម៌និងការពេញចិត្តដ៏ពេញលេញ ត្រូវបានប្រគល់មកឱ្យពួកយើង។

លោកទេសាភិបាល ទាំងអស់នេះគឺជាការសង្កេតឃើញ និងការរក្សាសិទ្ធិរបស់យើងដែលខ្ញុំចាត់ទុកថា ជាភារកិច្ចរបស់ខ្ញុំដែលផ្ញើជូនលោក ជាមួយនឹងការធានាអះអាងចំពោះលោកថាហេតុការណ៍ និងព័ត៌មានទាំងអស់នេះបង្ហាញយ៉ាងឥតខ្ចោះនូវអារម្មណ៍តែមួយ នៃរដ្ឋាភិបាលរបស់

ខ្ញុំ និងប្រជាជនខ្ញុំ។ លើសពីការភ្ជាប់អារម្មណ៍ដ៏រឹងមាំរបស់យើងទៅនឹងខេត្តទាំងនេះ ដែលជាខេត្តជាប់ឃុំឃាំងមិនប្រក្រតី បណ្តាលឱ្យមានការឈឺចាប់យ៉ាងខ្លាំងក្នុងបេះដូងរបស់រាល់ប្រជាជនកម្ពុជា។ លោកទេសាភិបាលបានដឹងនូវរាល់ការលំបាកនានា ដែលជាលទ្ធផលនៃការជាប់ឃុំឃាំងនេះ ដែលអ្នកជិតខាងរបស់យើងកំពុងតែបន្តបង្កើតឡើងតាមរយៈការបៀតបៀនមកលើទឹកដីរបស់យើង, ការឆក់ប្លន់, សកម្មភាពលួច និងបទឧក្រិដ្ឋប្រចាំថ្ងៃ ធ្វើនៅក្នុងប្រទេសរបស់យើង ដោយឧក្រិដ្ឋជន ដែលពួកនេះអាចរកការជ្រកកោនបានដោយងាយ នៅខាងគេ ដោយពុំមានការដាក់ទោសឡើយ។ សកម្មភាពទាំងនេះ កំពុងតែកើតមានយ៉ាងពិតប្រាកដតាមរយៈការបង្ហាញនៅក្នុងរបាយការណ៍ពីអភិបាលខេត្ត ក្រោមអំណាចលោកទេសភិបាល (ជនជាតិបារាំង) និង អភិបាលខេត្តរបស់យើង។ ខ្ញុំជឿជាក់ថា ស្ថានភាពដែលធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍ ដល់គោលការណ៍សុវត្ថិភាពសាធារណៈយ៉ាងជាក់ច្បាស់នេះនឹងកាន់តែមានសភាពធ្ងន់ធ្ងរថែមទៀត បើសិនណា ខេត្តបាត់ដំបង និងសៀមរាប ដែលមានភាពជិតស្និទ្ធបំផុត មកកម្ពុជា ពុំត្រូវបានប្រគល់មកឱ្យយើងវិញទេនោះ។

សូមលោកទេសាភិបាល មេត្តាទទួលនូវការរាប់អានដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត ពីខ្ញុំ។

ធ្វើនៅរាជវាំង រាជធានីភ្នំពេញ, ថ្ងៃ ច័ន្ទ ៤ រនោច នៃខែ ០២ ឆ្នាំ ចុល្លសករាជ ១២៦៨ ត្រូវនឹងឆ្នាំមមី (សេះ) អដ្ឋសក រជ្ជកាលទី ៣ ត្រូវនឹងថ្ងៃ ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩០៦ នៃគ្រិស្តសករាជ។

(ហត្ថលេខា) ***ស៊ីសុវត្ថិ***

ព្រះមហាក្សត្រព្រះបាទសម្តេចព្រះ ស៊ីសុវត្ថិ

Excerpts related to
August 1863 Treaty between Cambodia and France
December 1863 Treaty between Cambodia and Siam

Excerpt 1(*)

In August 1863, French representatives and the Cambodian king signed a treaty under which Cambodian king accepted the French protectorate over his country. Siam responded by concluding a secret treaty with Cambodia in December 1863 which French officials did not become aware of until it was published in August 1864 by *The Strait Times* in Singapore.

(*) The Land Boundaries of Indochina: Cambodia, Laos and Vietnam
By Ronald Bruce St. John, Clive H. Schofield
Durham, UK: International Boundaries Research Unit, University of Durham, 1998.
Thomson: 28-29 For an unofficial translation of the text of the 11 August 1863, Cambodia-France treaty and the 1 December 1863, Cambodia-Siam treaty, see Manich Jumbai, 1987; 133-137 and 149-157
http://books.google.com.kh/books?id

****

Excerpt 2

Office of the King

H.M. Preah Bat Samdech Preah SISOWATH Cham-Chakrapong
Hakrireach Barminthor Phuvanay Kraykeofa Soulalay Preah Chao
Krong Kampuchea Thippadey, King of Cambodia
To the Governor of the French Republic in Cambodia,
Phnom Penh,

Mr. Governor,

At a time when France, our benefactor, is busy with the delimitation of the border of Cambodia with the former Cambodian provinces abducted by Siam, I believe that it is my duty to send you the following observations and reservations, and I am also asking you to please let these be known, at an opportune time, to the delimitation Commission which will start its works and submit them to the Government of the (French) Republic. My delegates within this Commission are also in charge of supporting the same demands in front of theCommission.

1- In reality and incontestably, the cession to Siam by France of the former Khmer provinces which have just been re-attached to Cambodia – such as Stung Treng, Tonle Ropov, M'lou Prey, Krat and Koh Kong – cannot provide legitimate satisfaction to Cambodians given the circumstances in which the Siamese occupied these territories by force and by hypocrisy during the time when Cambodia was at the mercy of Annam (Vietnam) and Siam. By returning back these provinces (to Cambodia), the Siamese are only divesting what they took and detained against all rights of the people [of Cambodia], and that they do not want to keep them much longer because the lack of importance of these districts cannot compensate their costs of their exploitation, administration and maintenance.

2- We insist on the former natural limits of the Khmer Kingdom which, prior to the Siamese invasion, included on Siam's side the provinces of Battambang,

Siem Reap, Stung Treng, Tonle Ropov, M'lou Prey, Kuckhan [currently known as Sisaket], Prey Sar, Soren [Surin], Sankeac [Sangka], Neang Rong, Nokoreach Seima (Korat), beyond the Phnom Dangrek Mountain, Koh Kong, Krat and Chantabor (Chantaboun [Chantaburi]) touching upon Bacnam and the Kingdom of Champassac (Passac).

All these provinces are still populated by Cambodians and they preserve their absolute Khmer patriotism.
3- The richest provinces of Cambodia are precisely Battambang and Siem Reap; in the latter province, (temple) ruins of our Kingdom old powerful capital still subsist, they are shining proof of the magnificence of our ancestors. These two provinces, just like the others, were never given to Siam by any of my predecessors, and our claims in view of their return back to Cambodia have never ceased and will never cease as long as we do not receive satisfaction in this regard. Our past numerous claims are testimonials to this effect.

Independently to all historical justifications which confirm our rights on these two provinces, the 15 July 1867 Treaty concluded between France and Siam mentioned that the December 1863 Treaty, allegedly concluded between the Kingdoms of Cambodia and Siam, was annulled and that Siam renounces forever all vassalage from the part of Cambodia. Therefore, this clause completely disengaged Siam from the Khmer Kingdom, which, by this treaty, should recover all her territorial integrity, and if the then-French diplomats – through Article 4 of this same 15 July 1867 treaty – consented, without consulting the Cambodian Government or the Cochinchina Governor, that the provinces of Battambang and Siem Reap remained with Siam, they were absolutely being cheated by the Siamese in their persuasion of the existence of an alleged treaty unknown to the Cambodians, and within Siam's rights and value of these territories. I am adding, that to my knowledge, this alleged treaty concluded on December 1863 between Cambodia and Siam never regularly existed and that it is only fair to provide us with satisfaction. In fact, in spite of our profound and sincere gratitude towards the protectorate Government, we cannot prevent ourselves from wondering whether such diplomatic action to get rid of our assets, behind our back and without our consent, could last.

In all cases and irrespective of the results of the works [accomplished] by the current Commission, and the ulterior diplomatic actions regarding our borders with Siam, not including the cession by Cambodia of her valuable provinces of Battambang and Siem Reap – along with all its dependences –, we are asking to reserve forever, for us and all our successors, the right to prevail our demands until full justice and satisfaction are given to us.

These are, Mr. Governor, the observations and the reservations that I make it as my duty to send to you, while assuring you that they perfectly represent the unanimous feelings of my Government and those of my people. Beyond our strong attachment to these provinces – the irregular detention of which is a real heartache for all the Cambodian people – you are aware of all the difficulties resulting from this detention that our neighbors are continuously creating through the encroachments of our territory, the robberies, the plundering actions and the daily crimes committed in our country by perpetrators who can easily find refuge on their side where they remained unpunished. These acts are actually taking place as they have been proven by the reports from your [French provincial] Governors and our provincial Governors. I believe that this situation which is absolutely prejudicial to all public security principle will become worst as long as the provinces of Battambang and Siem Reap, the most contiguous ones to Cambodia, are not returned to us.

Please accept, Mr. Governor, the assurance of my highest regards.

Done in our Royal Palace in Phnom Penh on Monday, the 4th day of the waning moon of the 2nd month of the Cholasakrach 1268, of the year of the Momi (Horse) Atthasak, the third of the reign, i.e. the 5th of November 1906 of the Christian calendar.

(Signed): ***Sisowath***

****

សន្ធិសញ្ញា
រវាងព្រះរាជាណាចក្រសៀម និង បារាំង
ដើម្បីដោះស្រាយស្ថានភាពនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ព្រមព្រៀងនៅទីក្រុងប៉ារីស ថ្ងៃ ១៥ កក្កដា ឆ្នាំ ១៨៦៧
(បណ្តូរសច្ចាប័ន នៅទីក្រុងបាងកក ថ្ងៃ ២៤ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៨៦៧)

ប្រការ ១: ព្រះមហាក្សត្រសៀមទទួលស្គាល់ជាឱឡារិក នូវអាណាព្យាបាលរបស់ព្រះចៅអធិរាជបារាំងលើប្រទេសកម្ពុជា ។

ប្រការ ២: សន្ធិសញ្ញាព្រមព្រៀងនៅ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៦៣ រវាង ព្រះរាជាណាចក្រសៀម និងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ត្រូវបានទុកជាមោឃៈ ហើយមិនត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យរដ្ឋាភិបាលសៀមលើកឡើងមកតវ៉ាក្នុងពេលអនាគតក្រោមល័ក្ខខ័ណ្ឌណាមួយ ក៏មិនបានឡើយ ។

ប្រការ ៣: ព្រះមហាក្សត្រសៀម បោះបង់សម្រាប់ព្រះអង្គឯង ក៏ដូចជាសំរាប់ព្រះមហាក្សត្រសៀមស្នងរាជក្រោយៗមកទៀត រាល់សួយសារអាករ ឬអ្វីៗទាំងឡាយផ្សេងទៀតដែល ជាសញ្ញានៃភាព ជាប្រទេសចំណុះពី សំណាក់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ ចំណែកព្រះចៅអធិរាជបារាំងវិញ ព្រះអង្គសន្យាថានឹងមិនដណ្តើមទឹកដី ព្រះរាជាណាចក្រសៀម បញ្ចូលជាទឹកដីខេត្ត កូសាំងស៊ីនឡើយ ។

ប្រការ ៥: ជនជាតិសៀម ធានាមិនទន្ទ្រានលើទឹកដីកម្ពុជា ហើយជនជាតិកម្ពុជាក៏ធានាថា មិនទន្ទ្រានទឹកដីសៀមដែរ ។

ប្រការ ៩: សន្ធិសញ្ញានេះ និងត្រូវបានទទួលសច្ចាប័ន ហើយបណ្តូរសច្ចាប័ននឹងត្រូវធ្វើឡើងនៅទីក្រុងបាងកក រយៈពេល ៥ ខែ បន្ទាប់ ឬខ្លីជាងនេះ បើអាចធ្វើទៅបាន ។

ហត្ថលេខា (សៀម)	**Phya Surawonge Way Wat.** **Thea Kaxa Sena.**
ហត្ថលេខា (បារាំង)	**Moustir.**

TRAITE
Entre le Royaume de Siam et la France,
Pour régler la position du Royaume du Cambodge.[1]
Conclu à Paris, le 15 Juillet, 1867.

(Ratifications échangées à Bangkok, le 24 Novembre, 1867.)

Art. I. Sa Majesté le Roi de Siam reconnait solennellement le protectorat de Sa Majesté l'Empereur des Français sur le Cambodge.

II. Le Traité conclu, au mois de Décembre 1863[2] **entre les** Royaumes de Siam et du Cambodge, est déclaré nul et non avenu, sans qu'il soit possible au Gouvernement de Siam de l'invoquer à l'avenir en aucune circonstance.

III. Sa Majesté le Roi de Siam renonce, pour lui et ses successeurs, à tout tribut, présent ou autre marque de vassalité de la part du Cambodge.
De son côté, Sa Majesté l'Empereur des Français s'engage à ne point s'emparer de ce Royaume pour l'incorporer à ses possessions de Cochinchine.

IV. Les provinces de Battambong et d'Angkor (Nakhon Siemrap) resteront au Royaume de Siam. Leurs frontières ainsi que celles des autres provinces Siamoises limitrophes du Cambodge, telles qu'elles sont reconnues de nos jours de part et d'autre seront, dans le plus bref délai, déterminées exactement, à l'aide de poteaux ou autres marques, par une commission d'officiers Siamois et Cambodgiens, en présence et avec le concours d'officiers Français désignés par le Gouverneur de la Cochinchine.

La délimitation opérée, il en sera dressé une carte exacte par les officiers Français.

V. Les Siamois s'abstiendront de tout empiétement sur le territoire du Cambodge, et les Cambodgiens s'abstiendront également sur le territoire Siamois.

Toutefois, les habitants des deux pays auront la liberté de circuler, de faire le commerce et de résider pacifiquement sur les territoires respectifs.
Si des sujets Siamois se rendent coupables de quelques délits ou crime sur le territoire du Cambodge, ils seront jugés et punis avec justice par le Gouvernement du Cambodge et suivant les lois de ce pays; si des sujets Cambodgiens se redent coupables de délits ou crimes sur le territoire Siamois, ils seront également jugés et punis avec justice par le Gouvernement Siamois, suivant les lois de Siam.

VI. Les bâtiments sous pavillon Français pourront naviguer librement dans les parties du fleuve Mekong et de la mer intérieure qui touchent aux possessions Siamoises. Le Gouvernement de Sa Majesté le Roi de Siam mettra à la disposition des autorités de Saïgon le nombre de passeports qu'elles jugeront nécessaire, pour être délivrés, après avoir été signés et apostillés par lesdites autorités, aux sujets Français qui voudront se rendre dans ces parages. Sur le territoire Siamois, ceux-ci devront se conformer en tout aux stipulations du Traité de 1856[3] entre la France et le Siam. Le passe-port ci-dessus mentionné tiendra lieu, en cas de relâche, de la passe exigée par l'Article VII du dit Traité, et donnera aux porteurs, en cas d'urgence, le droit d'adresser directement leurs réclamations aux autorités Siamoises.

VII. Le Gouvernement Français s'engage à faire observer par le Cambodge les stipulations qui précèdent.

VIII. Le présent Traité ayant été rédigé en Siamois et en Français, et les deux versions ayant la même sens, le texte Français sera officiel et fera foi, sous tous les rapports, aussi bien que le texte Siamois.

IX. Le présent Traité sera ratifié et les ratifications en seront échangées à Bangkok dans le délai de 5 mois, ou plus tôt si faire se peut.
En foi de quoi, les Plénipotentiaires respectifs l'ont signé et y ont apposé le sceau de leurs armes.
Fait à Paris, en double expédition, le 15 Juillet, de l'an de grâce 1867, le 4ème jour de la Sème lune de l'année Tho, 1229 de l'ère Siamoise.

(L.S.) { **Phya Surawonge Way Wat.**
Phea Kaxa Sena.

(L.S.) **Moustier.**

[1] Promulgated by Decree of the Emperor of the French of 9th February, 1868 British and Foreign State Papers, Vol. LVII. (1866-67) p.1340.

[2] Siamese State Papers, p.23.

[3] Siamese State Papers, p. 38

សន្ធិសញ្ញា
ព្រមព្រៀង នៅថ្ងៃ ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៨៩៣
រវាង
រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋបារាំង និង
រដ្ឋាភិបាលព្រះមហាក្សត្រសៀម

~~~~~~~~~

ប្រការ ១: រដ្ឋាភិបាលសៀម បោះបង់រាល់ការប៉ុនប៉ងដណ្តើមទឹកដីទាំងមូល នៅលើត្រើយខាងឆ្វេងនៃទន្លេមេគង្គព្រមជាមួយបណ្តាកោះទាំងប៉ុន្មានក្នុងទន្លេនេះ ។

ប្រការ ២: រដ្ឋាភិបាលសៀម ត្រូវបញ្ញត្តិហាមខ្លួនឯង មិនអោយរក្សាទុកនាវាចម្បាំង ឬធ្វើសកម្មភាពដឹកជញ្ជូនទ័ព នៅក្នុងបឹងទន្លេសាប ក្នុងទន្លេមេគង្គ និង ដៃទន្លេក្នុងកំណត់ព្រំដែន ដែលមានចែងក្នុងប្រការជាបន្តបន្ទាប់ទៀត ។

ប្រការ ៣: រដ្ឋាភិបាលសៀម នឹងមិនបោះទីតាំងបន្ទាយ ឬគ្រឹះស្ថានយោធាណាមួយឡើយ នៅលើ ទឹកដីខេត្តបាត់ដំបង និងសៀមរាប និងនៅក្នុងទឹកដីក្នុង ចំងាយ ២៥គ.ម លើត្រើយ ខាងស្តាំនៃទន្លេមេគង្គ ។

ប្រការ ៤: នៅក្នុងតំបន់ទាំងប៉ុន្មាន ដែលបានកំណត់ក្នុងប្រការ៣ ខាងលើ នគរបាលត្រូវបានប្រើប្រាស់តាមទម្លាប់ ដោយអាជ្ញាធរដែនដី តាមកម្លាំងចាំបាច់ក្នុងក្រឹត្យវិន័យតឹងតែងជាទីបំផុត ។ នៅក្នុងតំបន់ទាំងនោះ មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតិអោយមានកម្លាំងទ័ពរៀបរយ ឬមិនរៀបរយនោះឡើយ ។

ប្រការ ៥: រដ្ឋាភិបាលសៀម ព្រមព្រៀងថា នឹងបើកអោយមានការចរចា ក្នុងរយៈវេលា ០៦ ខែ ជាមួយនិងរដ្ឋាភិបាលបារាំង ដើម្បីដោះស្រាយរបបគយ និង ពាណិជ្ជកម្ម នៅក្នុងតំបន់ទាំងប៉ុន្មាន ដែលបានកំណត់នៅក្នុងប្រការ៣ ខាងលើ ជាមួយនិងការកែសម្រួលឡើងវិញនៃសន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ ១៨៥៦ ។ ក្នុងករណី ដែលមិនទាន់មាន

សេចក្តីព្រម ព្រៀងនេះនៅឡើយទេ របបពន្ធគយមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតិឱ្យមាននៅលើទឹកដី ដែលត្រូវបានកំណត់រួចហើយ នៅក្នុងប្រការ៣។ ភាពអនុគ្រោះទៅវិញទៅមកត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលបារាំង អនុញ្ញាតអោយអនុវត្តជាបន្ត ចំពោះភោគផលទាំងឡាយណា ដែលផលិតនៅលើទឹកដីនេះ ។

ប្រការ ៦: ដំណើរនាវាចរណ៍លើដងទន្លេមេគង្គ អាចបង្កអោយមានការចាំបាច់នាំអោយមានការងារសាងសង់ ឬអោយមានឃ្លាំងផ្ទុកឥវ៉ាន់ ឬទីលាន គធ្យូង ឬ អុស បណ្តាក់គ្នា នៅលើត្រើយខាងស្តាំទន្លេមេគង្គ ហើយនៅក្នុងករណីអស់ទាំងនេះ រដ្ឋាភិបាលសៀម ព្រមព្រៀងសម្រួលតាមការចាំបាច់ទាំងនោះ កាលណាមានសំណើពីរដ្ឋាភិបាលបារាំង ។

ប្រការ ៧: ពលរដ្ឋបារាំងពីកំណើត ឬអាស្រ័យច្បាប់គ្រប់គ្រងបារាំង អាចចរាចរ ឬធ្វើពាណិជ្ជកម្មដោយសេរី នៅលើទឹកដីកំណត់ដោយប្រការ៣ ក្នុងករណីដែលមានប័ណ្ណ អនុញ្ញាតិចេញដោយអាជ្ញាធរបារាំង ។ ប្រជាជនរស់នៅលើទឹកដី កំណត់ដោយប្រការ៣ ទទួលបានសិទ្ធិដូចគ្នាខាងលើ ។

ប្រការ ៨: រដ្ឋាភិបាលបារាំងរក្សាសិទ្ធិ តាំងស្ថានកុងស៊ុលនៅទីកន្លែងណាក៏ដោយ នៅលើទឹកដី កំណត់ក្នុងប្រការ៣ ដែលខ្លួនយល់ឃើញថាសមស្របទៅនឹងផលប្រយោជន៍របស់ជនជាតិខ្លួន ហើយជាពិសេសតាំងស្ថានកុងស៊ុល នៅ កូរ៉ាត និងម្សៀងណាន។

ប្រការ ៩: ក្នុងករណីមានការពិបាកក្នុងការបកស្រាយខ្លឹមសារសន្ធិសញ្ញានេះ អត្ថបទជាភាសាបារាំង ត្រូវបានចាត់ទុកជាអត្ថបទប្រកបដោយគតិយុត្តិ ។

ប្រការ ១០: ---។

(ហត្ថលេខា) Le Myre De Vilers

(ហត្ថលេខា) Devawongse Varoprakar
~~~~~~~~~

TRAITE
CONCLU, LE 3 OCTOBRE 1893
ENTRE
LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE FRANÇAISE
ET
LE GOUVERNEMENT DE SA MAJESTE LE ROI DE SIAM.

ARTICLE I.

Le Gouvernement siamois renonce à toute prétention sur l'ensemble des territoires de la rive gauche du Mékong et sur îles du fleuve.

ARTICLE II.

Le Gouvernement siamois s'interdit d'entretenir ou de faire circuler des embarcations ou des bâtiments armés sur les eaux du Grand Lac, du Mékong et de leurs affluents situés dans les limites visées à l'article suivant.

ARTICLE III.

Le Gouvernement siamois ne construira aucun poste fortifié ou établissement militaire dans les provinces de Battambang et de Siem Reap et dans un rayon de vingt-cinq kilomètres sur la rive droite du Mékong.

ARTICLE IV.

Dans les zones visées par l'article III, la police sera exercée selon l'usage par les autorités locales avec les contingents strictement nécessaires. Il n'y sera entretenu aucune force armée régulière ou irrégulière.

ARTICLE V.

Le Gouvernement siamois s'engage à ouvrir, dans un délai de six mois négociations avec le Gouvernement français en vue du règlement du régime douanier et commercial des territoires visés à l'article III et de la révision du traité de 1856. Jusqu'à la conclusion de cet accord, il ne sera pas établi de droits de douane dans la zone visée à l'article III. La réciprocité continuera à être accordée par le Gouvernement français aux produits de la dite zone.

ARTICLE VI.

Le développement de la navigation du Mékong pouvant rendre nécessaire sur la rive droite certains travaux ou l'établissement de relais de batellerie et de dépôts de bois et de charbon, le Gouvernement français, toutes les facilités nécessaires à cet effet.

ARTICLE VII.

Les citoyens, sujets ou ressortissants français pourront librement circuler ou commercer dans les territoires visés à l'article III, munis d'une passe délivrée par les autorités français. La réciprocité sera accordée aux habitants des dites zones.

ARTICLE VIII.

Le Gouvernement français se réserve d'établir des Consuls où il le jugera convenable dans l'intérêt de ses ressortissants et notamment à Korat et à Muang-Nan.

ARTICLE IX.

En cas de difficultés d'interprétation, le texte français fera seul foi.

ARTICLE X.

Le présent traité devra être ratifié dans un délai de quatre mois à partir du jour de la signature.

EN FOI DE QUOI, les Plénipotentiaires respectifs sus-nommés ont signé le présent Traité en duplicata et y ont apposé leurs cachets.

Fait au Palais de Vallabha, à Bangkok, le 3 octobre 1893.

(L.S.) **Le Myre De Vilers.**
(L.S.) **Devawongse Varoprakar.**

សង្គ្រាមបារាំង-សៀម ឆ្នាំ ១៨៩៣ ទ័ពសៀមត្រូវបានបង្ខំឱ្យដកចេញពីលាវ

អនុសញ្ញា ថ្ងៃ ១៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩០៤
អនុសញ្ញារវាងបារាំង និង សៀម កែសម្រួលខ្លឹមសារ នៃសន្ធិសញ្ញា
ថ្ងៃ ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៨៩៣ ពាក់ព័ន្ធនៅនឹងទឹកដី
ហើយនិងការព្រមព្រៀងដទៃទៀត
ចុះហត្ថលេខា នៅថ្ងៃ ១៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩០៤
(បណ្ដូរសច្ចាប័ន នៅទីក្រុងប៉ារីស នៅខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩០៤)

~~~~~~~~

ប្រការ ១: ខ្សែព្រំដែន រវាងសៀម និង កម្ពុជា ចេញពីមាត់ស្ទឹងរលួស នៅលើត្រើយខាងឆ្វេងនៃបឹងទន្លេសាប ។ ខ្សែព្រំដែននេះ រត់ទៅតាមបន្ទាត់ស្រប ពីចំណុចនេះ ឆ្ពោះទៅទិសខាងកើតរហូតដល់ជួបនឹង ព្រែកកំពង់ទាម រួចឡើងទៅខាងជើង ជាន់លើខ្សែមេរីឌីយាង ចាប់ពីចំណុចជួបនឹងព្រែកកំពង់ទាម រហូតដល់ ជួរភ្នំដងរែក ។ ចាប់ពីនោះ ខ្សែព្រំដែន រត់តាមខ្សែបែងចែកទឹក នៅចន្លោះ ផ្ទៃរាបទន្លេណាមសេន ហើយនិងទន្លេមេគង្គ នៅខាងម្ខាង ហើយនិងទន្លេ ណាមមឿង នៅខាងម្ខាងទៀត រួចហើយក៏ទៅជួបជួរភ្នំប៉ាដាង ហើយក៏បន្តរត់ទៅតាមកំពូលជួរភ្នំនេះ ឆ្ពោះទៅទិសខាងកើត រហូតដល់ទៅទន្លេមេគង្គ ។ ចាប់ពីចំណុចនេះទៅខាងជើង ទន្លេមេគង្គ គឺជាខ្សែព្រំដែនប្រទេសសៀម យោងតាមប្រការ ១ នៃសន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃទី ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៨៩៣ ។

ប្រការ ២: --- ។

ប្រការ ៣: នឹងមានការកំណត់ខ្សែព្រំដែនរវាងព្រះរាជាណាចក្រសៀម ហើយនិងទឹកដី ដែលរួមបានជា ឥណ្ឌូចិន-បារាំង ។ ការកំណត់ព្រំដែន នឹងត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយគណកម្មការចំរុះ ដែលមានសមាសភាពជានាយទាហានតែងតាំងដោយប្រទេសចុះអនុសញ្ញាព្រមព្រៀងគ្នា ។ ការងារកំណត់ព្រំដែន ត្រូវធ្វើនៅលើព្រំដែនកំណត់

ឡើងក្នុងប្រការ ១ និង ប្រការ២ ព្រមជាមួយនិងតំបន់ស្ថិតនៅចន្លោះបឹងទន្លេសាប ហើយនិងសមុទ្រ ។
ដើម្បីសម្រួលការងាររបស់គណៈកម្មការ ហើយដើម្បីជៀសវាងការពិបាកជាយថាហេតុក្នុងការកំណត់ព្រំដែននៅក្នុងតំបន់ស្ថិតនៅចន្លោះបឹងទន្លេសាប និងសមុទ្រ រដ្ឋាភិបាលទាំង២ នឹងព្រមព្រៀងគ្នាដើម្បីកំណត់ចំណុចសំខាន់ៗនៃការកំណត់ខ្សែព្រំដែននៅក្នុងតំបន់នេះជាអាទិ៍ នៅត្រង់ចំណុចដែលខ្សែព្រំដែនទៅដល់សមុទ្រ មុននឹងចាត់តាំងគណៈកម្មាការចំរុះ ។

គណៈកម្មការចំរុះ នឹងត្រូវបានចាត់តាំងហើយនិងចាប់ផ្ដើមការងាររបស់ខ្លួន ក្នុង ០៤ខែ បន្ទាប់ពីផ្ដល់សច្ចាប័នដល់អនុសញ្ញានេះ ។

ប្រការ ៤: --- ។

ប្រការ ៥: --- ។

ប្រការ ៦: --- ។

ចំពោះខេត្តសៀមរាប បាត់ដំបង ហើយនិងស៊ីសុផុន រដ្ឋាភិបាលសៀម ព្រមព្រៀងរក្សាទុកនៅទីនោះ តែកម្លាំងនគរបាលចាំបាច់រក្សារបៀបរៀបរយតែប៉ុណ្ណោះ ។ កម្លាំងនគរបាលទាំងនោះ ត្រូវតែជ្រើសរើសក្នុងចំណោម ប្រជាជនរស់នៅក្នុងទីនោះ ។

ប្រការ ៧: --- ។

ប្រការ ៨: --- ។

ប្រការ ៩: បច្ចុប្បន្ននេះ មានការព្រមព្រៀងរវាងរដ្ឋាភិបាលទាំងពីរ ដែលនឹងរួមគ្នាបង្កឱ្យមានការងាយស្រួល ដើម្បីស្ថាបនាផ្លូវរទេះភ្លើងមួយខ្សែ ភ្ជាប់ទីក្រុងភ្នំពេញទៅបាត់ដំបង ហើយការស្ថាបនា និងការធ្វើអាជីវកម្ម នឹងត្រូវបានរ៉ាប់រងដោយ
~~~~~~~~

រដ្ឋាភិបាលទាំង២ ខ្លួនឯង នៅលើផ្នែកទឹកដី ដែលភាគីនីមួយៗគ្រប់គ្រង ឬដោយក្រុមហ៊ុនបារាំង-សៀម អាស្រ័យការយល់ព្រម របស់រដ្ឋាភិបាលទាំង២ ។ រដ្ឋាភិបាលទាំង២ បានព្រមព្រៀងទៅលើការចាំបាច់ ដើម្បីធ្វើការងារស្តារផ្លូវទឹកតាមស្ទឹងបាត់ដំបង រវាងបឹងទន្លេសាប និងទីក្រុងបាត់ដំបង ឱ្យបានប្រសើរជាងមុន។ ក្នុងបញ្ហានេះ រដ្ឋាភិបាលបារាំងត្រៀមនឹងផ្តល់ដល់រដ្ឋាភិបាលសៀម នូវភ្នាក់ងារបច្ចេកទេសដែលរដ្ឋាភិបាលសៀមត្រូវការចាំបាច់ សំរាប់ការអនុវត្តការងារស្តារសាងសង់ ក៏ដូចជាការងារថែរក្សាការពារដែរ ។

ប្រការ ១០: ---។

ប្រការ ១១: ---។

ប្រការ ១២: --។

ប្រការ ១៣: ---។

ប្រការ ១៤: ---។

ប្រការ ១៥: ---។

ប្រការ ១៦: ---។

ធ្វើនៅទីក្រុងប៉ារីស ជា ០២ច្បាប់ នៅថ្ងៃ ១៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩០៤

(ហត្ថលេខា) Delcasse

(ហត្ថលេខា) Phya Suriya

ទ័ពបារាំងដណ្តើមកាន់កាប់ត្រាត (ក្នុងដីសៀម) យោងអនុសញ្ញាថ្ងៃ ១៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩០៤

LA CONVENTION DU 13 FEVRIER 1904

CONVENTION ENTRE LA FRANCE ET LE SIAM MODIFIANT LES STIPULATIONS DU TRAITE DU 3 OCTOBRE 1893, CONOERANT DES TERRITOIRES ET DES AUTRES ARRANGEMENTS.

SIGNE A PARIS, LE 13 FEVRIER 1904.

(Ratifications échangées à Paris, le Décembre 1904)

Le Président de la République Française et Sa Majesté le Roi Siam, désireux de rendre plus étroites et plus confiantes les relations d'amitié qui existent entre leurs deux pays et de régler certaines difficultés qui s'étaient élevées sur l'Interprétation du Traité et de la Convention du 3 Octobre, 1893, ont décidé de conclure une nouvelle Convention et ont nommé à cet effet pour leurs Plénipotentiaires, savoir :

Le Président de 1a République Française, M. Theophile Delcassé, Député, Ministre des Affaires Etrangères, et.

Sa Majesté le Roi de Siam, Phya Suriya Nuvatr, son Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire près le Président de la République Française, décoré de la première classe de l'Ordre Royal de la Couronne de Siam, Grand Officier de l'Ordre National de 1a Légion d'Honneur,

Lesquels , après s'être communique leurs pleins pouvoirs, trouves en bonne et due forme, sont convenus des dispositions suivantes:-

Art. I. La frontière entre le Siam et le Cambodge part , sur la rive gauche au Grand-Lac, de l'embouchure de la Rivière Stung-Raluos; elle suit le parallèle de ce point dans la direction de l'est jusqu'a la rencontre de la Rivière Prek-Kompong-Tiam, puis, remontant vers la nord, elle se confond avec le méridien de ce point de rencontre jusqu'a la chaine de montagnes Phnom-Dang-Rek. De là elle suit la ligne de partage des eaux entre les bassins du Nam-Sen et du Mékong, d'une part, et du Nam-Moun d'autre part, et rejoint la chaine Phnom-Padang dont elle suit la créte vers l'est jusgu'au Mékong. En amont de ce point le Mékong reste la frontière du Royaume de Siam, conformément à l'Article I du Traité du 3 Octobre, 1893.

II. .Quant à la frontières entre le Luang-Prabang, rive droite, et les provinces de Muang-Phichai at Muang-Nan, elle part du Mékong à son confluent avec Nam-Huong et, suivant le thalweg de cette rivières jusqu'à son confluent avec le Nam-Tang, .remontant ensuite le cours du dit Nam-Tang, elle atteint la ligne de partage des eaux entre les bassins du Mékong et celui de la Ménam en un point situé près de Pou-Dène-Dine. A partir de ce point elle remonte vers le nord, suivant la ligne de faite entre les deux bassins jusqu'aux sources de la Rivière Nam-Kop, dont elle suit le cours jusqu'a sa rencontre avec le Mékong.

III. Il sera procédé à la délimitation des frontières entre le Royaume de Siam et les territoires formant l'Indo-Chine Française. Cette délimitation sera effectuée par des Commissions Mixtes composes d'officiers nommés par les deux pays contractants. Le travail portera sur

la frontières déterminée par les Article I et II, ainsi que sur la région comprise entre le Grand-Lac et la mer.

En vue de faciliter les travaux des Commissions et en vue d'éviter toute possibilité de difficulté dans la délimitation de la région comprise entre le Grand-Lac et la mer, les deux Gouvernements se mettront d'accord, avant la nomination des Commissions Mixtes, pour fixer les points principaux de la délimitation dans cette région, notamment le point où la frontière atteindra la mer.

Les Commissions Mixtes seront normées et commenceront leurs travaux dans les quatre mois après la ratification de la présente Convention.

IV. Le Gouvernement Siamois renonce à toute prérogative de suzeraineté sur les territoires du Luang-Prabang situés sur la rive droite du Mékong.

Les bateaux de commerce et les trains de bois appartenant à des Siamois auront le droit de .naviguer librement sur la partie du Mékong traversant le territoire du Luang-Prabang.

V. Aussitôt que l'accord prévu par l'Article III, paragraphe 2, et relatif à la délimitation de la frontière entre le Grand - Lac et la mer, aura été établi , et aussitôt

qu'il sera officiellement notifié aux autorités Françaises que les territoires situés à l'est de la frontière, telle qu'elle est indiquée aux Articles I et II du présent Traité, se trouvent à leur disposition, les troupes Françaises qui occupent provisoirement Chantaboun, en vertu de la Convention du 3 0ctobre, 1893, quitteront cette Ville.

VI. Les dispositions de l'Article IV du Traité du 3 Octobre, 1893, seront remplacées par celles qui suivent :

Sa Majesté le Roi de Siam prend l'engagement que les troupes qu' elle enverra ou entretiendra dans tout le bassin Siamois du Mékong seront des troupes de nationalité Siamoise, commandées par des officiers de cette nationalité. Il n'est fait exception a cette règle qu'en faveur de la gendarmerie Siamoise, actuellement commandée par des officiers Danois. Dans le cas ou le Gouvernement Siamois voudrait substituer à ces officiers des étrangers appartenant à une autre nationalité, il devrait s'entendre au préalable avec le Gouvernement Français.

En ce qui concerne les provinces de Siem-Reap , de Battambang, et de Sisophon, le Gouvernement Siamois s'engage à n'y entretenir que les contingents de police nécessaires pour le maintien de l'ordre. Ces contingents seront recrutés exclusivement sur place parmi les indigènes.

VII. A l'avenir, dans la partie Siamoise du bassin du Mékong, le Gouvernement Royal, s'il désire exécuter des ports, canaux, chemins de fer (notamment des chemins de fer destinés à relier la capital à un point quelconque de ce bassin), se mettra d'accord avec le Gouvernement Français, dans le cas où ces travaux ne pourraient être exécutés exclusivement par un personnel et avec des capitaux Siamois. Il en serait naturellement de même pour l'exploitation des dites entreprises.

En ce qui concerne l'usage des ports, canaux, chemins de fer, aussi bien dans la partie Siamoise du bassin du Mékong, que dans le reste du Royaume , il est entendu qu' aucun droit différentiel ne pourra être établi contrairement au principe de l'égalité commerciale inscrite dans les Traités signée par le Siam.

VIII. En exécution de l'Article VI du Traité du 3 Octobre, 1893, des terrains d'une superficie à déterminer seront concédés par le Gouvernement Siamois au Gouvernement de la République aux points suivants situés sur la rive droite du Mékong :

Zieng-Khan, Non-Khay, Muong-Sania bouri, embouchure du Nam-Khan (rive droite ou ri ve gauche), Bang -Mouk -Dahan, Kem rnarat et embouchure du Nam-Moun (rive droite ou rive gauche).

Les deux Gouvernements s'entendront pour dégager le cours du Nam-Moun, entre son confluent avec le Mékong et Pimoun, des obstacles qui gênent la navigation. Dans le cas où ces travaux seraient reconnus inexécutables ou trop coûteux, les deux Gouvernements se concerteraient pour l'établissement d'une voie terrestre de communication entre Pimoun et le Mékong.

I1s s'entendront également pour établir entre Bassac et la frontière du Luang-Pra bang, telle qu'elle résulte de l'Article II du présent Traité, les lignes ferrées qui seraient reconnues nécessaires pour suppléer au défaut de navigabilité du Mékong.

IX. Des à présent il est convenu que les deux Gouvernements faciliteront l'établissement d'une voie ferrée reliant Phnom-Penh à Battambang, la construction et l'exploitation seront faites soit par les Gouvernements eux-mêmes, chacun d'eux se chargeant de la partie qui est sur son territoire soit par une Compagnie Franco-Siamoise agréée par les deux Gouvernements.

Les deux Gouvernements sont d'accord sur la nécessité de faire des travaux pour améliorer le cours de la rivière de Battambang entre le Grand-Lao et cette ville. A cet effet le Gouvernement Français est prêt à mettre à la disposition du Gouvernement Siamois les agents techniques celui-ci pourrait avoir besoin tant en vue de l'exécution que de l' entretien des dits travaux.

X. Le Gouvernement de Sa Majesté Siamoise accepte les listes des protégés Français telles qu'elles existent actuellement, à l'exception des individus dont il serait reconnu, de part et d'autre, que l'inscription a été indûment obtenue. Copie de ces listes sera communiquée aux autorités Siamoises par les autorités Françaises.

Les descendants des protégés ainsi maintenus sous la juridiction Française n'auront plus le droit de réclamer leur inscription, s'ils en rentrent pas dans la catégorie des personnes visées à l'Article suivant de la présents Convention.

XI. Les personnes d'origine Asiatique nées sur un territoire soumis à la domination directe ou placé sous le Protectorat de la France, sauf celles qui ont fixé

leur résidence au Siam avant l'époque ou le territoire dont elles sont originaires a été placé sous domination ou sous ce Protectorat, auront droit à la protection Française.

La protection Française sera accordée aux enfants de ces personnes, mais ne s'étendra pas à leurs petits-enfants.

XII. En ce qui concerne la juridiction à laquelle seront désormais soumis, sans aucune exception, tous 1es Français et protégés Français au Siam, les deux Gouvernements conviennent de substituer aux dispositions suivantes ;-

1. En matière pénale, les Français au protégés Français ne seront justiciables que de l'autorité judiciaire Française;

2. En matière civile, tout procès intenté par un Siamois centre un Français ou protégé Français sera porté devant le Tribunal Consulaire Français.

Tout procès dans lequel le défendeur sera Siamois, sera proté devant la Cour siamoise des causes étrangères instituée à Bangkok;

Par exception, dans les provinces de Xieng-Mài, Lakhon, Lampoun, et Nan, tous les procès civils et criminels intéressant les ressortissants Français seront portés devant la Cour Internationale Siamoise.

Mais il est entendu que, dans tous ces procès, le Consul de France aura le droit d'assister aux audiences ou de s'y faire représenter par un Délégué dument autorisé et de formuler toutes observations qui lui sembleront convenables dans l'intérêt de la justice.

Au cas où le défendeur serait Français ou protégé Français, le Consul de France pourra, à tout moment au cours de la procédure, s'il le juge opportun et moyennant une réquisition écrite, évoquer l'affaire en cause.

Celle-ci sera alors transférée au Tribunal Consulaire Français, qui sera, à partir de ce moment, seul compétent, et auquel les autorités Siamoises seront tenues de prêter le concours de leurs bons offices.

Les appels des jugements rendus tant par la Cour des Causes Etrangères que par la Cour Internationale, pour les quatre provinces susmentionnées, seront portés devant la Cour d'Appel de Bangkok.

XIII. En ce qui concerne, pour l'avenir, l'admission à la protection Française des Asiatiques qui ne sont pas nés sur un territoire soumis à l'autorité directs ou au Protectorat de la France, on qui ne se trouvent par légalement naturalisés, le Gouvernement de la République jouria de droits égaux à ceux que le Siam accorderait à toute autre Puissance.

រំលឹកប្រវត្តិសាស្ត្រ ឆ្នាំ ១៩០៧ បារាំងថ្វាយខេត្តសៀមរាប បាត់ដំបង និងស៊ីសុផុន ដល់ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ

(ផ្ទាំងចម្លាក់នៅវត្តភ្នំដូនពេញ)

សន្ធិសញ្ញារវាងបារាំង និង សៀម
ចុះហត្ថលេខានៅទីក្រុងបាងកក នៅថ្ងៃ ២៣ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩០៧
(បណ្តូរសច្ចាប័ន នៅទីក្រុងប៉ារីស នៅថ្ងៃ ២១ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩០៧)

ប្រការ ១៖ រដ្ឋាភិបាលសៀមប្រគល់ឱ្យប្រទេសបារាំងនូវទឹកដី បាត់ដំបង សៀមរាប និង ស៊ីសុផុន ដែលមានខ្សែព្រំដែនកំណត់ឡើងដោយអនុប្រការ១នៃពិធីសារកំណត់ព្រំដែន ដូចដែលមានភ្ជាប់ជាមួយនេះ ។

ប្រការ ២៖ រដ្ឋាភិបាលបារាំងប្រគល់ទៅអោយសៀម នូវទឹកដីដាន់សាយ និង ក្រាតដែលមានព្រំដែនកំណត់ដោយអនុប្រការ១ និង ២ នៃពិធីសារកំណត់ព្រំដែននេះ ព្រមជាមួយនិងកោះទាំងឡាយផង ដែលស្ថិតនៅខាងត្បូងជ្រោយឡឹមលីង រហូតដល់ ហើយព្រមជាមួយទាំងកោះគុតទៀតផង ។

ប្រការ ៣៖ ការប្រគល់ទឹកដីទៅវិញទៅមករវាងបារាំង និង សៀម នឹងត្រូវធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេល ២០ថ្ងៃ ក្រោយកាលបរិច្ឆេទ នៃការប្តូរសច្ចាប័នលើសន្ធិសញ្ញានេះ ។

ប្រការ ៤៖ គណៈកម្មការចម្រុះមួយ មានសមាសភាពនាយទាហាន និង មន្ត្រីបារាំង ជាមួយនាយទាហាន និង មន្ត្រីសៀម ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយប្រទេសទាំងពីរ ជាប្រទេស ចុះសន្ធិសញ្ញានៅក្នុងរយៈពេល៤ខែ បន្ទាប់ពីមានសច្ចាប័នលើសន្ធិសញ្ញានេះ ដែលមានបន្ទុកកំណត់ខ្សែព្រំដែនថ្មីនេះ ។ គណៈកម្មការចម្រុះ និងចាប់ផ្តើមការងាររបស់ខ្លួននៅពេលដែលអាកាសធាតុអនុញ្ញាត ហើយនិងបន្តរៀងទៅសមស្របទៅនឹងកំណត់កិច្ចព្រមព្រៀង សំរាប់កំណត់ព្រំដែនដែលត្រូវបានភ្ជាប់មកជាមួយសន្ធិសញ្ញានេះ ។

ប្រការ ៩៖ សន្ធិសញ្ញានេះនឹងត្រូវធ្វើសច្ចាប័នក្នុងអំឡុង ៤ខែ ក្រោយថ្ងៃចុះហត្ថលេខាព្រមព្រៀងលើសន្ធិសញ្ញា ឬក៏មុនកាលបរិច្ឆេទនេះ បើអាចធ្វើបាន ។

ធ្វើនៅទីក្រុងបាងកក ជា២ច្បាប់ នៅថ្ងៃ ២៣ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩០៧

(ហត្ថលេខា) Collin (de Plancy)

(ហត្ថលេខា) Devawongse Varoprakar

ឧបសម្ព័ន្ធ១
ពិធីសារ ពាក់ព័ន្ធ និងការកំណត់ខ្សែព្រំដែន
និងជា ឧបសម្ព័ន្ធ នៃសន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃ ២៣ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩០៧

~~~~~~~~

ដើម្បីបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ការងាររបស់គណៈកម្មការ (ចម្រុះ) ដែលមានចែងនៅក្នុងប្រការ៤ នៃសន្ធិសញ្ញា ចុះកាលបរិច្ឆេទថ្ងៃនេះ ព្រមទាំងចៀសវាងរាល់លទ្ធភាព ដែលនាំអោយមានការពិបាកនៅក្នុងការកំណត់ខ្សែព្រំដែន រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋបារាំង និង រាជរដ្ឋាភិបាលព្រះរាជាណាចក្រសៀម បានព្រមព្រៀងគ្នាដូចតទៅ :
~~~~~~~~

អនុប្រការ ១

ខ្សែព្រំដែន រវាងឥណ្ឌូចិន បារាំង និង សៀម ចាប់ផ្តើមចេញពីចំណុចមួយ លើឆ្នេរសមុទ្រចំមុខចំណុចខ្ពស់បំផុតនៃកោះគុត។ ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែន ចេញពីចំណុចនេះឆ្ពោះ ទៅទិសនិរតី រហូតដល់ទៅកំពូលភ្នំក្រវ៉ាញ។ មានការព្រមព្រៀងជាផ្លូវការថា នៅក្នុងរាល់ករណីចំណោតខាងកើតនៃជួរភ្នំនេះ រួមជាមួយនិងវាលទំនាបក្លុងកូប៉ូទាំងមូល ត្រូវតែស្ថិតនៅក្នុងទឹកដីឥណ្ឌូចិន-បារាំង ។

ខ្សែព្រំដែនរត់តាមកំពូលភ្នំក្រវ៉ាញឆ្ពោះទៅទិសខាងជើង រហូតដល់ភ្នំធំ ដែលស្ថិតនៅលើ ខ្សែបន្ទាត់សំខាន់នៃខ្សែបែងចែកទឹក ចន្លោះស្ទឹងដែលហូរធ្លាក់ចុះទៅក្នុងឈូងសមុទ្រសៀម ហើយនិងស្ទឹងដែលហូរធ្លាក់ចុះទៅក្នុងបឹងទន្លេសាប។ ពីភ្នំធំ ខ្សែព្រំដែន រត់ឆ្ពោះទៅទិស ពាយ័ព្យ រួចហើយឆ្ពោះទៅទិសខាងជើង ដែលជាខ្សែបន្ទាត់បច្ចុប្បន្ន រវាងខេត្តបាត់ដំបង (នៅខាងម្ខាង) និងខេត្តចាន់តាប៊ុន និងក្រាត (នៅម្ខាងទៀត) រហូតទៅដល់ចំណុច ដែល ខ្សែព្រំដែននេះ កាត់ស្ទឹង ឈ្មោះស្ទឹងណាមសាយ។ ខ្សែព្រំដែនរត់តាមបណ្តោយស្ទឹងណាមសាយ រហូតទៅដល់ទីប្រសព្វជាមួយស្ទឹងស៊ីសុផុន ហើយរត់តាមស្ទឹង ស៊ីសុផុន រហូតដល់ចំណុចមួយ ចម្ងាយ ១០គ.ម ខាងក្រោម ក្រុងអារញ្ញ។ ចាប់ពីចំណុចចុងក្រោយនេះ ខ្សែព្រំដែននឹងរត់បន្ត តាមបន្ទាត់ត្រង់មួយ រហូតដល់ចំណុចមួយនៅលើជួរភ្នំដងរែក នៅពាក់កណ្តាលផ្លូវចន្លោះ ច្រកភ្នំ ឈ្មោះថាច្រកចុងតាកោ និងច្រកចុងសាមេត។ មានការព្រមព្រៀងគ្នាថា ខ្សែព្រំដែនចុង ក្រោយនេះ ត្រូវទុកអោយប្រទេសសៀម នូវទឹកដី ដែលមានផ្លូវត្រង់ពីអារញ្ញ រហូតដល់ច្រក ចុងតាកោ ។

ចាប់ពីចំណុចចុងក្រោយដែលបានបញ្ជាក់នៅខាងលើ ដែលស្ថិតនៅលើកំពូលភ្នំដងរែក ខ្សែព្រំដែនត្រូវរត់តាមខ្សែបែងចែកទឹកចន្លោះវាលទំនាបនៃបឹងទន្លេសាប និង ទន្លេមេគង្គ (នៅខាងម្ខាង) ហើយនិងវាលទំនាបនៃទន្លេណាមមូន (នៅខាងម្ខាងទៀត) ហើយធ្លាក់ទៅដល់ទន្លេមេគង្គដែលស្ថិតនៅខាងក្រោមទន្លេណាមមូន ត្រង់មាត់កំពង់វ៉ៃខូ ស្របទៅតាមខ្សែព្រំដែន

ដែលបានគូស សម្រេចរួចហើយ ដោយគណៈកម្មការកំណត់ខ្សែព្រំដែនពីមុន ពីថ្ងៃ ១៨ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩០៧ ។

អនុប្រការ ៣

គណៈកម្មការកំណត់ខ្សែព្រំដែន ដែលបានកំណត់តាមប្រការ៤ នៃសន្ធិសញ្ញាចុះកាលបរិច្ឆេទនេះ នឹងមានភារកិច្ចកំណត់ និងគូសខ្សែព្រំដែនយោងទៅលើភូមិសាស្រ្ត ជាក់ស្តែងនៃតំបន់ព្រំដែនដែលត្រូវបានអធិប្បាយនៅក្នុងអនុប្រការ១ នៃកំណត់រៀបចំអនុសញ្ញានេះ ។

នៅក្នុងឱកាសប្រតិបត្តិការកំណត់ខ្សែព្រំដែន បើសិនណារដ្ឋាភិបាលបារាំង មានបំណងកំណត់និងគូសខ្សែព្រំដែន ជំនួសខ្សែធម្មជាតិ ដោយខ្សែដទៃទៀតណាមួយក្រៅពីខ្សែធម្មជាតិការកំណត់ និងគូសយកខ្សែព្រំដែននោះ ទោះនៅក្នុងករណីណាមួយក៏ដោយ ក៏មិនត្រូវធ្វើឡើងក្នុងបំណង អោយខូចប្រយោជន៍សៀមឡើយ ។

ធ្វើនៅទីក្រុងបាងកក ជា០២ច្បាប់ នៅថ្ងៃ ២៨ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩០៧

(ហត្ថលេខា) Collin (de Plancy)

(ហត្ថលេខា) Devawongse Varoprakar

TRAITE ENTRE LA FRANCE ET LE SIAM

SIGNE A BANGKOK, LE 23 MARS 1907

(Ratification échangée à Paris, le 21 juin 1907.)

Le Président de la République Française et Sa Majesté le Roi de Siam à la suite des opérations de délimitation entreprises en exécution de la, Convention du 13 Février 1904, désireux d'une part d'assurer le règlement final de toutes les questions relatives aux frontières communes de l' Indo-Chine et du Siam, par un système réciproque et rationnel d'échanges, désireux d'autre part de faciliter les relations entre les deux pays par l'introduction progressive d'un système uniforme de juridiction et par l'extension des droits des ressortissants Français établis au Siam, ont décidé de conclure un nouveau Traité, et ont nommé à cet effet pour leurs Plénipotentiaires, savoir :

M. Le Président de la République Française: R. Victor-Emile-Marie-Joseph Collin (de Plancy) , Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de la République Française au Siam, Officier de la Légion d'Honneur et de l'Instruction Publique;

Sa Majesté le Roi de Siam : Son Altesse Royale le Prince Devawongse Varoprakar, Chevalier de l'Ordre de Maha-Chakrkri, Grand Officier de la Légion d'Honneur, &c., Ministre des Affaires Etrangères;

Lesquels, munis de pleins pouvoirs, qui ont été trou vés en bonne et due forme, sont convenus des dispositions suivantes :-

ART. I. Le Gouvernement Siamois cède à la France les territoires de Battambang, Siem-Reap et Sisophon , dont les frontières sont défines (sic) par la Clause I du Protocole de Délimitation ci -annexé.

II. Le Gouvernement Français cède au Siam les territoires de Dan-Sai et de Kratt, dont les frontières sont définies par les Clauses I et II dudit Protocole, ainsi que toutes les îles situées au sud du Cap Lemling jusques et y compris Koh-Kut.

III. La remise de ces territoires aura lieu de part et d'autre dans un délai de vingt jours après la date à laquelle le présent Traité aura été ratifié.

IV. Une Commission Mixte, composée d'officiers et de fonctionnaires Français et Siamois, sera nommée par les deux pays contractants, dans un délai de quatre mois après la ratification du présent Traité, et charge de délimiter les nouvelles frontières. Elle commencera ses travaux dès que la saison le permettra et les poursuivra en se conformant au Protocole de Délimitation annexé au présent Traité.

V. Tous les Asiatiques sujets et protégés Français, qui se feront inscrire dans les Consulats de France au Siam après la signature du présent Traité, par application de l'Article XI de la Convention du 13 Février 1904, seront justiciables des Tribunaux Siamois ordinaires.

La juridiction des Cours Internationales Siamoises, dont l'institution est prévue par l'Article XII de la Convention du 13 Février 1904, sera, dans les conditions énoncées au Protocole de Juridiction ci-annexé, étendue, dans tout le Royaume de Siam, aux Asiatiques sujets et protégés Français, visés par les Articles X et XI de la même Convention, et actuellement inscrits dans les Consulats de France au Siam.

Ce régime prendra fin et la compétence des Cours Internationales sera transférée aux Tribunaux Siamois ordinaires, après la promulgation et la mise en vigueur des Codes Siamois (Code Pénal, Code Civil et Commercial, Codes de Procédure, Loi d'Organisation Judiciaire.)

VI. Les Asiatiques sujets et protégés Français jouiront dans toute l'étendue du Royaume de Siam des droits et prérogatives dont bénéficient les nationaux du pays, notamment des droits et propriété, de libre résidence et de libre circulation.

Ils seront soumis aux impôts et prestations ordinaires.

Ils seront exempts du service militaire et ne seront pas assujettis aux réquisitions et taxes extraordinaires.

VII. Les dispositions des anciens Traités, Accords et Conventions entre la France et le Siam non modifiés par le présent Traité restent en pleine vigueur.

VIII. En cas de difficulté d'interprétation du présent Traité rédigé en Français et en Siamois, le texte Français fera seul foi.

IX. Le présent Traité sera ratifié dans du délai de quatre mois à partir du jour de la signature, ou plus tôt si faire se peut.

En foi de quoi les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Traité et y ont apposé leurs cachets.

Fait ft Bangkok, en double exemplaire, le 23 Mars 1907,

(Signé) Collin (de Plancy)

(Signé) Deve.wongse Varoprakar.

ANNBXE 1,

PROTOOOLE CONCERNANT LA DELIMITATION DES FRONTIERES, ET ANNEXE AU TRAITE DU23 MAR8 1907.

En vue de faciliter les travauxde la Commission prévue à l'Article IV du Traité en date de ce jour, et en vue d'éviter toute possibilité de difficulté dans la délimitation, le Gouvernement de la, République Française et le Gouvernement de Sa Majesté le Roi de Siam sont convenus de ce qui suit:-

CLAUSE I.

La frontière entre l'Indo-Chine Française et le Siam part de la mer en un point situé en face du plus haut sommet de l'île de Koh-Kut. Elle suit à partir de ce point une direction nord-est jusqu'à la crète de Phnom-Krevanh. Il est formellement convenu que, dans tous les cas, les versants est de ces montagnes, y compris la totalité du Bassin du Klong-Kopo, doivent rester à l'Indo-Chine Française,

La frontière suit la crète de Phnom-Krevanh dans la direction du nord jusqu'au Phnom-Thom qui se trouve sur la ligne principale de partage des eaux, entre les rivières qui coulent vers le Golfe de Siam, et celles qui coulent vers le Grand-Lac. Du Phnom-Thom, la frontière suit d'abord dans la direction du nord-ouest, puis dans direction du nord, la limite actuelle entre la Province de Battambang d'une part et celle de Chantaboun et Kratt d'autre part, jusqu'au point où cette frontière coup la rivière appelée Nam-Sai. Elle suit, alors le cour de cette rivière jusqu'à son confluent avec la Rivière de Sisophon et cette dernière jusqu'à, un point situé à 10 kilomètres en aval de la vill e d'Aranh. De ce dernier point enfin, elle se continue en droite ligne jusqu'à un point situé sur les Dang-Reck, à mi-chemin entre les passes appelées Chong-Ta-Koh et Chang-Sa-Met. Il est entendu que cette dernière ligne doit laisser en territoire Siamois la route directe entre Aranh et Chong-Ta-Koh.

A partir du point ci-dessus mentionné, situé sur la crète de Dang-Reck, la frontière suit la ligne de partage des eaux entre le Bassin du Grand-Lac et du Mékong d'une part, et le Bassin du Narn-Moun d'autre part, et aboutit au Mékong en aval de Nam-Moun, à l'embouchure du Huei-Doue, conformément au tracé adopté par la précédente Commission de Délimitation du 18 Janvier 1907.

Un croquis schématique de la frontière décrite ci-dessus est annexé au présent Protocole.

CLAUSE II.

Du côté du Luang-Prabang, la frontière se détache du Mékong, en sud, à l'embouchure du Nam-Huang, et suit le thalweg de cette rivière jusqu'à sa source, qui se trouve située u.u Phu-Khao-Mieng, De là frontière suit la ligne de partage des eaux entre le Mékong et la Ménam et aboutit au Mékong, au point appelé Keug-Pha-Dai, conformément au trace adopté par la précédente Commission de Délimitation du 16 Janvier 1906.

CLAUSE III.

La Commission de Délimitation prévue à l'Article IV du Traité en date de ce jour aura à déterminer et à tracer, au besoin sur le terrain, la partie de la frontière décrite dans la Clause I du présent Protocole. Si, au cours des opérations de délimitation, le Gouvernement Français désirait obtenir une rectification de frontière dans le but de substituer des lignes naturelles à des lignes conventionnelles, cette rectification ne pourrait être, faite, dans aucun cas, au détriment du Gouvernement Siamois.

En foi de quoi les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Protocole et y ont apposé leurs cachets.

Fait à Bangkok, en double exemplaire, le 28 Mars 1907,

(Signé) Collin (de Plancy)

(Signé) Devawongse Varoprakar.

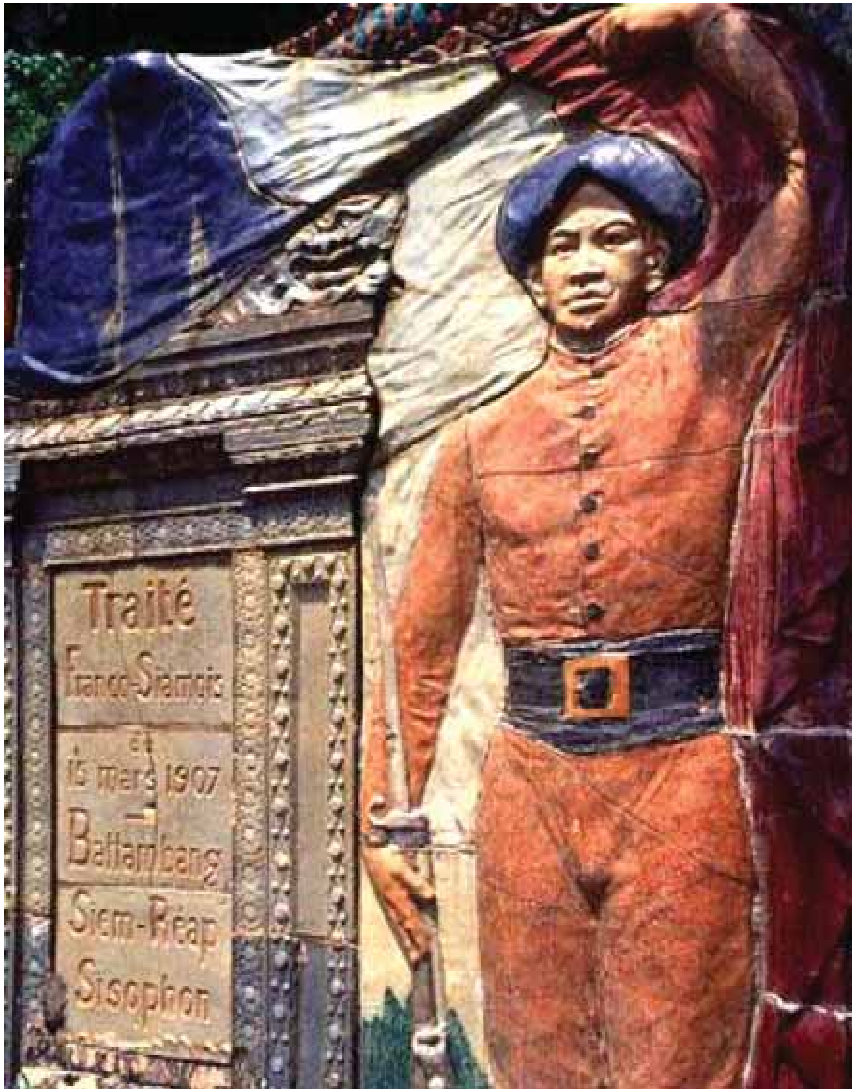

រំលឹក សន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀម ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩០៧ សៀមប្រគល់ខេត្ត សៀមរាប បាត់ដំបង និងស៊ីសុផុន ទៅឱ្យបារាំង

(ផ្ទាំងចម្លាក់នៅវត្តភ្នំដូនពេញ)

លេខ ១០៥៥
បារាំង និង សៀម
សន្ធិសញ្ញាមិត្តភាព, ពាណិជ្ជកម្ម និង
នាវាចរណ៍ និង ពិធីសារ ចំនួនពីរទៀត
ដែលទាក់ទង ឆ្ពោះទៅរក ការចុះហត្ថលេខា នៅប៉ារីស
១៤ កុម្ភៈ ១៩២៥

មាត្រា ២៧

សន្ធិសញ្ញានេះ ចាប់ពីថ្ងៃប្តូរសច្ចាប័ន ហើយដែលជាកម្មវត្ថុ នៃកថាខណ្ឌក្នុងមាត្រា ១៥ និង ២៦ ជំនួសសន្ធិសញ្ញាមិត្តភាព, ពាណិជ្ជកម្ម និង នាវាចរណ៍ ចុះហត្ថលេខា នៅបាងកក នាថ្ងៃទី ១៥ សីហា ១៨៥៦។ ចាប់ពីកាលបរិច្ឆេទដូចគ្នា ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈនូវសន្ធិសញ្ញា ដទៃទៀត, អនុសញ្ញា, និងកិច្ចព្រមព្រៀង ដែលបានចុះហត្ថលេខារវាងបារាំងនិងសៀម ប៉ុន្តែ លើកលែងនូវប្រការដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងនិយមន័យ និងការកំណត់ព្រំដែន ដែលមាននៅក្នុងសន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃទី ៣ តុលា ១៨៩៣, អនុសញ្ញា ថ្ងៃទី ១៣ កុម្ភៈ ១៩០៤, សន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃទី ២៣ មីនា ១៩០៧ និង ពិធីសារដែលភ្ជាប់មកជាមួយ និងការអនុវត្តសិទ្ធិទទួលការការពារលើផលប្រយោជន៍របស់បារាំងក្នុងប្រទេសសៀម (មាត្រា ១០ និង ១១ នៃអនុសញ្ញា ១៩០៤) ក៏ដូចជា គ្រប់កថាខណ្ឌទាំងអស់ ដែលប៉ះពាល់ដល់ឥណ្ឌូចិនរបស់បារាំង ដែលត្រូវនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌ នៃសន្ធិសញ្ញានេះ និង រាល់ពិធីសារដែលបានភ្ជាប់មកជាមួយនេះ និង ជាក់លាក់ជាងនេះទៀត គឺ មាត្រា ២ និង ៣ នៃ សន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃទី ៣ តុលា ១៨៩៣ ដែលពោលខាងដើម។ ជាមួយនឹងឯកសារយោង ពិសេសពាក់ព័ន្ធនឹងស្ថានភាព នៃកម្មវត្ថុជនជាតិអាស៊ី ក្រោមការគ្រប់គ្រងនិងអាណាព្យាបាលបារាំង ព្រមទាំងការការពារជន ជាតិបារាំងក្នុងប្រទេសសៀម ប្រការនានានៃ សន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃទី ២៣ មីនា ១៩០៧ និង ពិធីសា យុត្តធិការដែលភ្ជាប់មក នឹងត្រូវបានជំនួស ដោយមាត្រា ៣,៤,៥,៦ និង ៧ នៃសន្ធិសញ្ញានេះ និងដោយពិធីសាយុត្តធិការ ដែលភ្ជាប់មកជាមួយនេះ។

ទាក់ទងទៅនឹងកថាខ័ណ្ឌ ដែលប៉ះពាល់ដល់ឥណ្ឌូចិនរបស់បារាំង ក្រៅពីឃ្លា ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងនិយមន័យនិងការកំណត់ព្រំដែន និងការអនុវត្តសិទ្ធិការពារផលប្រយោជន៍របស់បារាំងក្នុងប្រទេសសៀម ភាគីធ្វើកិច្ចសន្យាជាន់ខ្ពស់ទាំងពីរទទួលស្គាល់ទៅវិញទៅមក នូវសិទ្ធិរៀងខ្លួនរបស់ពួកគេ ដើម្បីស្នើសុំ និងពិភាក្សា ការរក្សាទុក, ការកែសំរួល ឬ ការលប់បំបាត់ នាឱកាសនៃការចរចាលើអនុសញ្ញាពិសេស និងកិច្ចព្រមព្រៀងបន្ថែម ដែលបានផ្តល់នៅក្នុងមាត្រាខាងមុខជាកម្មវត្ថុទៅនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌ ដែលពុំមានអ្វីមួយឡើយនៅក្នុងសន្ធិសញ្ញានេះ អាចនឹងត្រូវយកទៅប្រើប្រាស់ក្នុងការគាំទ្រការទាមទារណាមួយ ដើម្បីកំណត់វិសាលភាពនៃការពិភាក្សា ឬ ដើម្បីជ្រៀតជ្រែកដល់ដំណោះស្រាយ ដែលនឹងត្រូវសម្រេចជ្រើសរើស។ ពួកគេយល់ព្រមជាបន្ថែមលើសិទ្ធិធានាស្តីអំពីរបប ប្រើប្រាស់ទន្លេមេគង្គ ដែលបានកំណត់ឡើងនៅក្នុងល្បះ ២ នៃពិធីសារដែលបានភ្ជាប់ទាក់ទងទៅនឹងឥណ្ឌូចិនថា មិនមានន័យជា ការបោះបង់ផ្នែកមតិយោបល់ដោយឡែករៀងខ្លួនរបស់ពួកគេទេ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបកស្រាយមាត្រា ១ នៃសន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃ ០៣ តុលា ១៨៩៣ និងមិនហាមឃាត់ពួកគេ ចំពោះការពិភាក្សារាល់បញ្ហាដែលលើកឡើងអំពីការបកស្រាយ ដែលនិយាយខាងលើ។

មាត្រា ២៨

សន្ធិសញ្ញានេះ ត្រូវមានប្រសិទ្ធភាព ចាប់ពីថ្ងៃប្តូរសច្ចាប័ន និងត្រូវតែស្ថិតក្នុងសុពលភាពសម្រាប់រយៈពេល១០ឆ្នាំ ចាប់ពីថ្ងៃនោះមក។

បើសិន ១២ខែ មុនពេលផុតកំណត់របស់រយៈពេល១០ឆ្នាំនេះ ពុំមានភាគីជាន់ខ្ពស់ធ្វើកិច្ចសន្យាណាមួយ បានធ្វើកំណត់បង្ហាញទៅភាគីជាន់ខ្ពស់ណាមួយទៀត ដើម្បីបង្ហាញពីចេតនាចង់បញ្ចប់សន្ធិសញ្ញានេះទេនោះ សន្ធិសញ្ញាដែលបានរៀបរាប់មកនេះ នឹងត្រូវបន្តសុពលភាពបន្ថែម ១ ឆ្នាំទៀត ក្រោយពីកាលបរិច្ឆេទដែលភាគីជាន់ខ្ពស់ធ្វើកិច្ចសន្យាណាមួយ ធ្វើការប្រកាសបញ្ចប់សន្ធិសញ្ញានេះ។

យ៉ាងណាក៏ដោយ គប្បីត្រូវបានយល់ថា ការប្រកាសបញ្ចប់សន្ធិសញ្ញានេះនឹងមិនត្រូវមានផលប៉ះពាល់ជាការអនុវត្តឡើងវិញ នូវល័ក្ខខ័ណ្ឌដែលបានលុបចោលដោយកិច្ចព្រមព្រៀងពីមុនៗ ឬដោយសន្ធិសញ្ញានេះឡើយ។

N° 1055.

FRANCE ET SIAM
Traité d'amitié, de commerce et de Navigation, et deux Protocoles y afférents, signés à Paris, le 14 février 1925.

France and Siam
Treaty of Friendship, Commerce and Navigation and two Protocols Relating thereto, signed at Paris, February 14, 1925.

Article 27.

The present Treaty shall, as from the date of the exchange of ratifications, and subject to the provisions of Articles 15 and 26, replace the Treaty of Friendship, Commerce and Navigation concluded at Bangkok on August 15, 1856. It shall also annul as from the same date the other treaties, conventions and agreements concluded between France and Siam with the exception, however, of the clauses regarding the definition and delimitation of the frontiers, contained in the Treaty of October 3, 1893, the Convention of February 13, 1904, the Treaty of March 23, 1907, and the Protocol annexed thereto, and the exercise of the right of French protection in Siam (Articles 10 and 11 of the Convention of 1904), as well as of all the provisions affecting French Indo-China which are compatible with the stipulations of the present Treaty and of the Protocols annexed thereto, and more particularly of Articles 2 and 3 of the aforementioned Treaty of October 3, 1893. With special reference to the status of Asiatic subjects and French-protected persons in Siam, the clauses of the Treaty of March 23, 1907, and of the Jurisdictional Protocol thereto, shall be replaced by Articles 3, 4, 5, 6 and 7 of the present Treaty and by the Jurisdictional Protocol thereto.

As regards the provisions affecting French Indo-China, other than the clauses relating to the definition and delimitation of frontiers and to the exercise of the right of French protection in Siam, the High Contracting Parties mutually recognize the right of each of them to propose and discuss their maintenance, modification or suppression on the occasion of the negotiation of the special Convention and the supplementary agreements provided for in the preceding article, subject to the condition that nothing in the present Treaty may be used in support of any claim to limit such discussion or to interfere with the solutions to be adopted. They further agree that the reservation with regard to the régime of the Mekong formulated in paragraph 2 of the Protocol annexed hereto relative to Indo-China does not imply the abandonment on their part of their respective opinions with regard to the interpretation of Article 1 of the Treaty of October 3, 1893, and does not prohibit them from discussing all questions raised by the said interpretation.

Article 28.

The present Treaty shall take effect on the day of the exchange of ratifications and shall remain in force for a period of ten years from that date.

If, twelve months before the expiration of this period of ten years, neither of the High Contracting Parties has notified to the other Party its intention to put an end to this Treaty, the said Treaty shall continue to be valid until the expiration of one year from the date on which one or other of the High Contracting Parties shall have denounced it.

Nevertheless it is expressly understood that such denunciation shall not have the effect of bringing into force again any of the stipulations which have been repealed either by former agreements or by the present Treaty.

ទាហានទ័ពស្រួចបារាំងនៅឥណ្ឌូចិនបារាំង ឆ្នាំ ១៩២៥

សម្រង់ទាក់ទងនឹង
អនុសញ្ញាតូក្យូ ថ្ងៃ ០៩ ឧសភា ១៩៤១

រដ្ឋាភិបាលថៃ បានបន្សល់ទុកមេរៀនមួយ ពីការលំបាករបស់បារាំង។ រដ្ឋាភិបាលថៃ បានទាមទារទឹកដីពីបារាំង ហើយក៏បង្កធ្វើសង្គ្រាមជាមួយបារាំង។ "សង្គ្រាម" ដែលចាប់ផ្ដើមពីខែ កញ្ញា ១៩៤០ រហូត ដល់ខែ មករា ១៩៤១ មានរូបភាពជាការវាយគ្នារប៉េះរប៉ោះច្រើនកន្លែង ហើយឈានដល់ការប្រយុទ្ធយ៉ាងធំ នាពាក់កណ្ដាលខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៤១។ នៅថ្ងៃ១៦ មករា កងទ័ពបារាំងបានដកថយដូចដែលពួកគេទទួលបទពិសោធន៍ដូចគ្នា ដែលពួកគេបានទទួលស្គាល់នូវភាពទន់ខ្សោយរបស់ពួកគេនៅឡាងសុន ជាពិសេស ការរត់ចោលជួររបស់កងទ័ពឥណ្ឌូចិន។ នៅថ្ងៃ ១៧ មករា ១៩៤១ នាវាល្អបំផុតរបស់ កងទ័ពជើងទឹក ថៃ បានលិចនៅឯកោះ កូចាង ក្នុងឈូងសមុទ្រសៀម។ ពេលនោះ ជប៉ុនបានបង្ខំឱ្យផ្អាកការធ្វើសង្គ្រាមជាបណ្ដោះអាសន្ន ហើយធ្វើការសំរុះសំរួល។ ការចរចាត្រូវបានបញ្ចប់ដោយបារាំងប្រគល់ឱ្យថៃនូវខេត្តពីររបស់ឡាវទៅប៉ែកខាងលិចនៃមេគង្គ និង មួយភាគបីនៃទឹកដីកម្ពុជា (ជាខ្លី រាល់អ្វីដែលសៀមបានប្រគល់ទៅឱ្យឥណ្ឌូចិន បារាំង នៅដើមសតវត្សរ៍)។ សន្តិភាព ត្រូវបានចុះហត្ថលេខា នៅក្រុង តូក្យូ នាថ្ងៃ ០៩ ឧសភា ១៩៤១។

កិច្ចព្រមព្រៀងបារាំង ជាមួយថៃ សុទ្ធតែមានប្រយោជន៍ចំពោះជប៉ុន ព្រោះថាជប៉ុន បានសម្រេច ចិត្តពង្រីកសង្គ្រាមទៅទិសខាងត្បូង ជាជាងទៅទិសខាងជើង ជាការទាញយកផលចំណេញលើរាល់អំណាចអាណានិគមអឺរ៉ុប ដែលបរាជ័យសង្គ្រាម ឬកំពុងជួបប្រទះនឹងការលំបាកក្នុងសង្គ្រាម។ សម្បទានថ្មីៗ ទាមទារដោយជប៉ុននៅឥណ្ឌូចិន បង្ហាញពីរបត់នេះ។ លោក Vichy ប្រធានាធិបតីបារាំង ចុះចាញ់ហើយយល់ព្រម ។ កិច្ចព្រមព្រៀង ដាឡាន-កាតូ (២៩ កក្កដា ១៩៤១) បានអនុញ្ញាតិឱ្យទ័ពជប៉ុន ដាក់មូលដ្ឋានពាសពេញ ឥណ្ឌូចិន។ ជាងនេះទៅទៀត ពួកគេបង្កើតគោលការណ៍ នៃកិច្ចការពារ ជារួមមួយ សម្រាប់ប្រទេសក្រោមអាណានិគម។ ខណៈជាមួយគ្នានេះដែរ ជប៉ុន បានដាក់បញ្ញតិ សេដ្ឋកិច្ច យ៉ាងតឹងតែងទៅលើឥណ្ឌូចិន។

យោងស្ថានភាពនៃប្រទេសបារាំង និង ស្ថានភាពទ័ពរបស់ខ្លួននៅចុងបូព៌ា សង្ខាក់សម្បទានជាបន្តបន្ទាប់នេះ អាចនឹងបញ្ចៀសបាន លុះត្រាតែមានអន្តរាគមន៍គាំទ្រពីខាងក្រៅខ្លះ ដែលនៅពេលនោះ មិនទាន់មកដល់នោះឡើយ។

យន្តហោះទំលាក់គ្រាប់បែកសៀម ធុន Mitsubishi Ki-30 ទំលាក់គ្រាប់បែកនៅកម្ពុជា
ខែមករា ១៩៤១ ក្នុងសង្គ្រាមជាមួយបារាំង

Excerpt related to

9 May 1941 Tokyo Convention

The government of Thailand learned a lesson from the French difficulties. It made territorial demands, then entered into hostilities. The "war," which lasted from September 1940 to January 1941 and consisted only of skirmishes, reached its culmination in the middle of January 1941. On 16 January the French troops had to fall back when they experienced the same weaknesses they had exhibited at Lang Son, in particular the desertion of Indochinese soldiers. But on 17 January 1941, the best ships in the Thai fleet were sunk at Ko Chang, in the Gulf of Siam. Japan then imposed an armistice and its mediation. Negotiations ended in a compromise that accorded Thailand the two Lao provinces to the west of the Mekong and a third of Cambodia's territory (in short, what Siam had had to cede to Indochina at the beginning of the century). ***Peace was signed in Tokyo on 9 May 1941.***

The entente with Thailand was all the more useful to Japan because the latter had decided to expand toward the south rather than the north, at the expense of the colonial empires of the European powers that had been defeated or were in difficulty. The new concessions demanded by Japan in Indochina revealed this orientation. Vichy yielded. The Darlan-Kato agreements (29 July 1941) allowed Japanese troops to be stationed throughout Indochina; moreover, they instituted the principle of a common defense of the colony. At the same time, Japan imposed its economic stranglehold on Indochina. Given the state of France and the situation of its forces in the Far East, this chain of concessions could have been avoided only with the intervention of some outside support, which at the time was not forthcoming.

ទ័ពសៀមនិងទ័ពជប៉ុន ឆ្នាំ ១៩៤១

ទ័ពជប៉ុនចូលកាន់កាប់សៃហ្គន កូសាំងស៊ីន ឆ្នាំ ១៩៤១

សម្រង់

បារាំង

និង

សៀម

កិច្ចព្រមព្រៀងដំណោះស្រាយ (ជាមួយនឹងពិធីសារ, សេចក្តីថ្លែងការណ៍ និង លិខិតប្តូរសារ)

ចុះហត្ថលេខា នៅវ៉ាស៊ីនតោន នាថ្ងៃ ១៧ វិច្ឆិកា ១៩៤៦

លិខិតប្តូរសារ បង្កើតបានជាកិច្ចព្រមព្រៀងមួយ ទាក់ទងនៅនឹង កិច្ចព្រមព្រៀងខាងលើ វ៉ាស៊ីនតោន ថ្ងៃ ២០ ធ្នូ ១៩៤៦

អត្ថបទផ្លូវការ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង និងពិធីសារ : ជាភាសាបារាំង និង ថៃ
អត្ថបទផ្លូវការ នៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និង លិខិតប្តូរសារ ០១ : ជាភាសាបារាំង
ចុះបញ្ជីដោយប្រទេសបារាំង នៅថ្ងៃ ១៦ តុលា ១៩៥៩

មាត្រា ១

អនុសញ្ញាតូក្យូ នាថ្ងៃ ៩ ឧសភា ១៩៤១ ចាប់ពីពេលនេះទៅ នឹងត្រូវទាត់ចោល លែងទទួលស្គាល់ដោយរដ្ឋាភិបាលបារាំង អាស្រ័យហេតុនេតីត្រូវះចាត់ទុកជាមោឃៈ ហើយស្ថានភាពទាំងឡាយ ដែលមានពីមុនថ្ងៃ ៩ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៤១ នេះ ត្រូវបានតម្កល់ទុកឡើងវិញ។

ជាវិបាក ទឹកដីឥណ្ឌូចិនដែលត្រូវបានគ្របដណ្តប់ដោយអនុសញ្ញាដូចបានលើកឡើងនេះ នឹងត្រូវផ្ទេរទៅឱ្យអាជ្ញាធរបារាំង ក្រោមល័ក្ខខ័ណ្ឌដែលបានកំណត់ក្នុងពិធីសារសម្រាប់គោលដៅនេះ។

ផែនទីកម្ពុជាក្នុងឥណ្ឌូចិនបារាំង ក្រោយសន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៧ មុនអនុសញ្ញាតូក្យូ ឆ្នាំ ១៩៤១

FRANCE

and

THAILAND

Settlement Agreement (with Protocol, declaration and exchange of letters).

Signed at Washington, on 17 November 1946

Exchange of letters constituting an agreement concerning

the above-mentioned Agreement. Washington, 20 Decemher1946

Official texts of the Agreement and Protocol: French and Thai.

Official text of the declaration and the exchanges 01 letters: French.

Registered by France on 16 October 1959.

Article I

The Tokyo Convention of 9 May 1941, heretofore repudiated by the French Government, is hereby annulled and the status quo ante restored.

In consequence the Indochinese territories covered by the said Convention shall be transferred to the French authorities under the conditions set forth in the Protocol concluded for this purpose.

គំនូសផែនទីបង្ហាញការផ្លាស់ប្តូរផ្ទៃដីនិងព្រំដែនកម្ពុជា
អាស្រ័យសន្ធិសញ្ញានិងអនុសញ្ញានានា

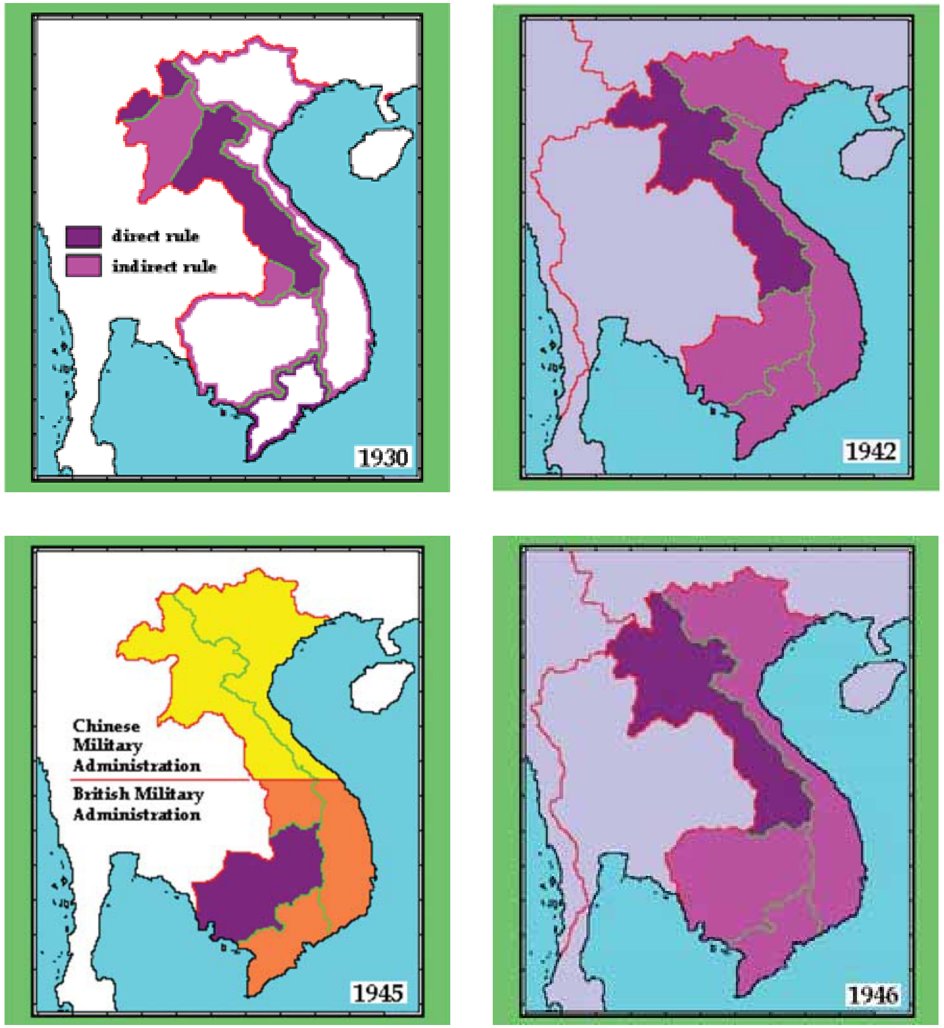

ខុទ្ទកាល័យនាយករដ្ឋមន្ត្រី
វិមានរដ្ឋាភិបាល
បាងកក

១៨ កក្កដា ពុទ្ធសករាជ ២៥៥១ (គ.ស. ២០០៨)

សម្តេចតេជោនាយករដ្ឋមន្ត្រី,

ខ្ញុំមានកិត្តិយស យោងទៅលិខិតរបស់សម្តេច ចុះថ្ងៃទី ១៧ កក្កដា ២០០៨ ទាក់ទងទៅនឹងស្ថានភាពនៅតំបន់ជុំវិញប្រាសាទព្រះវិហារ។ ជាការឆ្លើយតប ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់សារជាថ្មីថា រាជរដ្ឋាភិបាលថៃបានប្តេជ្ញាចិត្ត ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដ៏យុត្តិធម៌និងសន្តិភាព ចំពោះបញ្ហានេះ ក្នុងស្មារតីរក្សាចំណងមិត្តភាពយូរអង្វែង និងសហប្រតិបត្តិការល្អ។ ដោយប្រកាន់ខ្ជាប់គោលការណ៍នេះ ខ្ញុំបានណែនាំដល់មេបញ្ជាការជាន់ខ្ពស់ ដើម្បីដឹកនាំគណៈប្រតិភូថៃទៅចូលរួមកិច្ចប្រជុំពិសេសនៃគណៈកម្មការព្រំដែនទូទៅថៃ-កម្ពុជា ដែលនឹងប្រព្រឹត្តទៅនៅ ខេត្តស្រះកែវ ប្រទេសថៃ នាថ្ងៃ ច័ន្ទ ទី ២១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨។

ខ្ញុំជឿជាក់យ៉ាងមុតមាំថា ប្រទេសយើងទាំងពីរនឹងប្រើគ្រប់មធ្យោបាយ ដើម្បីបញ្ចៀសកុំមានភាព តានតឹងកាន់តែខ្លាំងថែមទៀត។ ប៉ុន្តែ ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា "តំបន់នៃវត្តកែវសិក្ខាគីរីស្វារៈ" ដែលបានរៀបរាប់ ក្នុងលិខិតរបស់សម្តេច គឺស្ថិតនៅក្នុងទឹកដីរបស់ព្រះរាជាណាចក្រថៃ។ វត្តមានរបស់វត្តនេះ និងសំណង់ផ្សេងៗ ទៀត ក៏ដូចជាអ្នកភូមិ និងទាហានរបស់កម្ពុជា នៅក្នុងតំបន់នេះ ជាការបង្កនូវការរំលោភ ជាបន្តបន្ទាប់ដល់អធិបតេយ្យភាព និងបូរណភាពទឹកដីរបស់ព្រះរាជាណាចក្រថៃ។ រាជរដ្ឋាភិបាលថៃ ធ្លាប់បានការតវ៉ាប្រឆាំង ម្តងហើយម្តងទៀត ទៅនឹងបញ្ហានេះ កាលពីប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ ដូចជា នាថ្ងៃ ១០ មេសា ២០០៨, ថ្ងៃ ១៧ ឧសភា ២០០៧,

ថ្ងៃ ៨ មីនា ២០០៥ និង ថ្ងៃ ២៥ វិច្ឆិកា ២០០៤។ ភ្ជាប់ជូនមកជាមួយនូវឯកសារចម្លងរបស់លិខិតតវ៉ាទាំងនេះ។

ការពង្រាយទ័ពច្រើនជាង ១,០០០ នាក់ របស់កម្ពុជា នៅក្នុងតំបន់នេះ បន្ថែមលើចំនួនជាង ២០០នាក់ ដែលបានតាំងមូលដ្ឋានពីពេលមុននេះ បានធ្វើឱ្យស្ថានការណ៍កាន់ធ្ងន់ធ្ងរថែមទៀត។ ខ្ញុំសង្ឃឹមយ៉ាងមុតមាំថា ភាគីទាំងពីរនឹងប្រកាន់ខ្ជាប់នូវការអត់ធ្មត់ ហើយគណៈកម្មការព្រំដែនរួមកម្ពុជា-ថៃ (JBC) នឹងពន្លឿនការងាររបស់ខ្លួន ក្នុងការពិនិត្យនិងកំណត់ព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ ដែលមានទាំងអស់ ដើម្បីបញ្ហាស្រដៀងនេះ នឹងមិនកើតមាននាពេលអនាគត ដែលអាចប៉ះពាល់ដល់ទំនាក់ទំនងដ៏ស្និទ្ធស្នាល រវាងប្រទេសយើងទាំងពីរ។ បន្ថែមលើសពីនេះ ប្រទេសថៃ បានត្រៀមខ្លួនជាស្រេច ក្នុងការចូលរួមវាស់វែងជាបណ្តោះអាសន្នដែលអាចមានក្នុងតំបន់នេះ រង់ចាំការសម្រេចការងារទាំង ស្រុង របស់គណៈកម្មាករព្រំដែនរួម។

សូមសម្តេចតេជោនាយករដ្ឋមន្ត្រី ទទួលនូវការគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់របស់ខ្ញុំ។

(ហត្ថលេខា)
សាម៉ាក់ ស៊ុនដារ៉ាវេច
នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៃព្រះរាជាណាចក្រថៃ

សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន
នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ភ្នំពេញ

Office of the Prime Minister,
Government House,
BANGKOK.

18 July B.E. 2551 (2008)

Samdech Techo Prime Minister,

I have the honour to refer to Samdech's Note dated 17 July 2008 regarding the situation in the area adjacent to the Temple of Preah Vihear. In reply, I wish to reiterate the Royal Thai Government's resolve to seek a just and peaceful solution to this problem in the spirit of long lasting friendship and good cooperation. With this in mind, I have instructed the Supreme Commander to lead a Thai delegation to the Special Session of the Thai-Cambodian General Border Committee to be held in Sa Kaeo Province of Thailand on Monday, 21 July 2008.

I strongly believe that our two countries should use every effort to prevent the escalation of the situation. However, I wish to point out that the "area of Keo Sikha Kiri Svara Pagoda" mentioned in Samdech's Note is situated within the territory of the Kingdom of Thailand. The presence of this Pagoda and other structures as well as that of Cambodian settlers and military personnel in the area, constitute a continued violation of the sovereignty and territorial integrity of the Kingdom of Thailand. The Royal Thai Government has made repeated protests regarding this matter in the last several years (i.e., on 10 April 2008, 17 May 2007, 8 March 2005 and 25 November 2004). Copies of the protest Notes are attached herewith.

The deployment by Cambodia of more than 1,000 troops in the area, in addition to around 200 troops stationed there earlier, has caused the situation to deteriorate. It is my earnest hope that both sides will exercise restraint and that the Thailand-Cambodia Joint Boundary Commission (JBC) will accelerate its work to survey and demarcate the entire stretch of the Thai-Cambodian border so that similar problems will not arise in the future to affect the cordial relations between our two countries. In addition, Thailand stands ready to jointly explore possible interim measures pending completion of the work of the JBC in this area.

Accept, Samdech Techo Prime Minister, the renewed assurances of my highest consideration.

(Samak Sundaravej)
Prime Minister of the Kingdom of Thailand

His Excellency
Samdech Akka Moha Sena Padei Techo Hun Sen,
Prime Minister of the Kingdom of Cambodia,
<u>PHNOM PENH</u>.

សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន
នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ភ្នំពេញ, ថ្ងៃ ១៩ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨

ឯកឧត្តម សាម៉ាក់ ស៊ុនដារ៉ាវេច
នាយករដ្ឋមន្ត្រី
នៃព្រះរាជាណាចក្រថៃ
បាងកក

ឯកឧត្តម,

ខ្ញុំមានកិត្តិយសជំរាបឯកឧត្តមថា ខ្ញុំបានទទួលលិខិតឯកឧត្តម ចុះថ្ងៃ ១៨ កក្កដា ២០០៨ ឆ្លើយតបទៅនឹងលិខិតរបស់ខ្ញុំក្នុងថ្ងៃមុននេះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងស្ថានភាពនៅតំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារ។ ខ្ញុំឯកភាពជាមួយឯកឧត្តម ដែលប្រទេសទាំងពីរ ចាំបាច់ប្រឹងប្រែងយ៉ាងពេញទំហឹង ចៀសវៀងកុំឱ្យមានស្ថានភាពអាប់អួរថែមទៀត ដើម្បីការពាររក្សាចំណងមិត្តភាពយូរអង្វែង ព្រមជាមួយ និង សហប្រតិបត្តិការល្អ រវាងប្រជាជនទាំងពីរ ខណៈយើងសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធ ដើម្បីស្វែងរកឱ្យបាននូវវិធានការណ៍បណ្តោះអាសន្ន ក្នុងគោលបំណងធ្វើឱ្យស្ថានភាពតានតឹងនេះបានធូស្រាលទៅវិញ។

ក្នុងបរិបទនេះ ខ្ញុំបានបញ្ជាឯកឧត្តមឧត្តមសេនីយ៍ **ទៀ បាញ់** ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី និងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិ ដឹកនាំគណៈប្រតិភូកម្ពុជា ទៅចូលរួមកិច្ចប្រជុំពិសេសនៃគណៈកម្មការព្រំដែន ចំរុះខ្មែរ-ថៃ ទទួលបន្ទុកកិច្ចការព្រំដែនទូទៅ (GBC) ដែលនឹងប្រព្រឹត្តទៅ នាថ្ងៃ ច័ន្ទ ទី ២១ កក្កដា ២០០៨ នៅខេត្តសាកែវ ប្រទេសថៃ ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយសមស្របសម្រាប់បញ្ហាបច្ចុប្បន្ន នេះ។

ខ្ញុំក៏បានបញ្ជាឯកឧត្តម **វ៉ា គឹមហុង** ប្រធានគណៈកម្មការចំរុះកម្ពុជាថៃ ដើម្បីកំណត់ខ័ណ្ឌសីមាព្រំដែនគោក (ដែលហៅកាត់ថា គណៈកម្មការចំរុះព្រំដែន) (JBC) ដើម្បីធ្វើការជាមួយសមភាគីថៃ រៀបចំកិច្ចប្រជុំគណៈកម្មការ (JBC) ឱ្យបានឆាប់តាមតែអាចធ្វើទៅបាន ក្នុងទិសដៅសម្រេចឱ្យបាននូវការងារកំណត់ខ័ណ្ឌសីមាទាំងមូលរវាងកម្ពុជា-ថៃ។

ចំពោះវត្តកម្ពុជា ឈ្មោះវត្ត កែវសិក្ខាគិរីស្វារៈ វិញ ខ្ញុំសុំទាញស្មារតី ឯកឧត្តមថា យោង (ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I) ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ (ICJ) ឆ្នាំ ១៩៦២ វត្ត កែវសិក្ខាគិរីស្វារៈ តាមផ្លូវច្បាប់ ស្ថិតនៅប្រហែល ៧០០ ម៉ែត្រ ក្នុងទឹកដីកម្ពុជា។ (ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I)នេះ ដែលត្រូវបានប្រើជាមូលដ្ឋាន ក្នុងការកាត់សេចក្តីរបស់ (ICJ) នាឆ្នាំ ១៩៦២ ត្រូវបានគូសនៅឆ្នាំ ១៩០៨ ជាលទ្ធផលនៃការកំណត់ព្រំដែន របស់គណៈកម្មាធិការកំណត់ព្រំដែនរវាងឥណ្ឌូចិន-សៀម ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមគោលការណ៍ អនុសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៤ និង សន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៧ រវាងបារាំង-សៀម ហើយផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I នេះ ត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយព្រះរាជាណាចក្រ សៀម ទៀតផង។

តាមរយៈការពិចារណារបស់ខ្លួន តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ICJ បង្ហាញយ៉ាងច្បាស់លាស់បំផុតពីសុពលភាពជាផ្លូវច្បាប់នៃខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែន ដែលបានបង្ហាញក្នុងផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ I។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ខ្ញុំមានជំនឿចិត្តយ៉ាងពេញលេញ ថាកិច្ចប្រឹងប្រែងរួមគ្នារបស់យើង នឹងទទួលបានដំណោះស្រាយដ៏ពេញចិត្តសម្រាប់ភាគីទាំងសងខាង។

សូមឯកឧត្តមទទួលនូវការគោរពរាប់អានដ៏ខ្ពស់ខ្ពង់ពីខ្ញុំ។

ដោយមេត្រីយភាព
(ហត្ថលេខា)
ហ៊ុន សែន

Samdech Akka Moha Sena Padei Techo HUN SEN
Prime Minister of the Kingdom of Cambodia

Phnom Penh, 19 July 2008

H.E. Mr. Samak Sundaravej
Prime Minister
Kingdom of Thailand
Bangkok

Excellency,

I have the honor acknowledge receipt of Your Excellency's letter dated 18 July 2008 responding to my letter the previous day concerning the situation in the area of Preah Vihear Temple.

I fully agree with Your Excellency that both our countries should make utmost efforts to prevent deteriorating situation in order to preserve long lasting friendship and good cooperation between our peoples, while we closely collaborate to find interim measures to defuse the current tension.

In this context, I have instructed H.E. Gen. Tea Banh, Deputy Prime Minister and Minister of National Defence who will lead a Cambodian delegation to the Special Session of the Cambodian-Thai General Border Committee (GBC) to be held on Monday 21 July 2008 in Sa Kaeo Province, Thailand, to find an appropriate solution to the present problem.

I have also instructed H.E. Var Kim Hong, Chairman of the Cambodia-Thailand Joint Border Commission (JBC) to work with his Thai counterpart to convene a Cambodian –Thailand JBC meeting as soon as possible in order to expedite completion of the demarcation work of the entire Thai-Cambodian border.

As far as the Keo Sikha Kiri Svara pagoda of Cambodia is concerned, may I bring to Your Excellency's attention that according to the "ANNEX I MAP" used by the International Court of Justice (ICJ) in 1962, it is legally located approximately seven hundred meters inside Cambodian territory. The "ANNEX I MAP", used by the ICJ as basis for its judgment in 1962, was drawn in 1908 as a result of the demarcation work of the Commissions of Delimitation of the Boundary between Indo-China and Siam set up on the basis of the Convention of 1904 and the Treaty of 1907 between France and Siam and was accepted by the Kingdom of Siam.

In its reasoning, the ICJ very clearly demonstrated the legal validity of the border line as shown in the "ANNEX I MAP".

Nonetheless, I have full confidence that our joint efforts will result in a mutually satisfactory solution to current problem.

Please accept, Excellency Prime Minister, the assurances of my best regards and my highest consideration.

Yours sincerely,

Hun Sen

ការផ្សាយរបស់គណៈកម្មការជាតិកម្ពុជាប្រចាំយូណេស្កូ

រៀបរៀងបោះពុម្ព : **ប៉ែន ងឿន និង សួស យ៉ារ៉ា**

បកប្រែ និងសម្រួលខ្លឹមសារពីច្បាប់ដើមជាភាសាអង់គ្លេស : រាជបណ្ឌិតសភាកម្ពុជា សហការជាមួយ ក្រុមការងារប្រាសាទព្រះវិហារ និងអង្គភាពសារព័ត៌មាន និងប្រតិកម្មរហ័សនៃទីស្ដីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

ជំនួយការទូទៅ : **លឹម សុគន្ធា, កែវ ភក្ដី, ខៀវ សម្បត្តិ, អ៊ិន សុភក្ត្រា និង នូ និន**

រក្សាសិទ្ធិ © OCM 2010

បោះពុម្ពដោយ
គណៈកម្មការជាតិកម្ពុជាប្រចាំយូណេស្កូ
ភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា